

Myyjän sopimusrikkomuksesta ostajalle aiheutunut välillinen vahinko irtaimen kaupassa

Lapin Yliopisto
Pro gradu
Wiljam Ahola
Varallisuus oikeus
Kevät 2020

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Myyjän sopimusrikkomuksesta ostajalle aiheutunut välillinen vahinko irtaimen kaupassa

Tekijä: Wiljam Ahola

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Vahingonkorvausoikeus

Työn laji: Tutkielma x Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__ Kirjallinen työ__

Sivumäärä: VI+69

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Tutkielmassa selvitetään kauppalaan välillisiä vahinkoja koskevien korvausperusteiden systematiikkaa pääasiassa lainopin ja osin oikeusvertailun metodeilla. Tutkielmassa pyritään osoittamaan, että kauppalaan jaottelu välillisistä ja välittömistä vahingoista ei ole täysin selvä. Tutkielmassa avataan kauppalaan välillisiä vahinkoja koskevia vastuuperusteita, joita ovat myyjän huolimattomuus tai myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa. Tarkoituksena on selvittää kauppalaan 67 §:n kohdassa 2 lueteltujen välillisten vahinkojen sisältöä ja systematiikkaa.

Myyjän tuottamuksen tai erityisen sitoutumisen lisäksi, välillisten vahinkojen syntymisen edellytyksenä on virhe sopimussuorituksessa. Tutkielmassa selvitetään sopimussuoritusvirheen kannalta merkityksellisiä seikkoja, joita ovat: myyjän kontrollivastuu, vaaranvastuun siirtyminen, vahingon minimointivelvollisuus, tavarankäytön tarkastusvelvollisuus sekä muut ostajaa ja myyjää koskevat velvollisuudet. Tutkielmassa ei selvitetä irtaimen kaupan oikeudellista virhettä.

Välillisen vahingon korvattavuus voi perustua seuraaville kauppalaan säännöksille: 40.3 §:n tavarankäytön virhe, 27.4 §:n myyjän viivästys, 28 §:n myyjän viivästykseen ilmoittamisen laiminlyönti sekä 41.2 §:n tavarankäytön oikeudellinen virhe. Tutkielmassa selvitetään näiden säännösten sisältöä, pois lukien 41.2 §:n tarkoittama oikeudellinen virhe. Näiden korvausvastuun perustavien säännösten sanamuoto ei ole selkeä ja niiden sisältöä pyritään selvittämään.

Avainsanat: välillinen vahinko, kontrollivastuu, vahingon minimointivelvollisuus, tavarankäytön tarkastusvelvollisuus, reklamaatiovelvollisuus, tavarankäytön vaaranvastuu

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

Sisällys

LÄHTEET	III
LYHENTEET	VI
1 JOHDANTO	1
1.1 Mistä myyjän aiheuttamissa välillisissä vahingoissa on kyse?	1
1.2 Tutkimuksen aihe ja rajausta	5
1.3 Tutkimusmetodi ja normilähteet	6
1.4 Tutkimuksen rakenne	8
1.5 Kauppalain käsitteistä ja soveltamisalasta.....	9
1.6 Kauppalain traditiosta.....	13
2 VAHINKOJEN LUOKITTELU	15
2.1 Milloin vahinko on välillistä?.....	15
2.2 Tuotannon tai liikevaihdon keskeytyminen.....	16
2.3 Tavarankäytön estyminen ilman taloudellista tappiota	18
2.4 Sivullisen kanssa tehdyn sopimuksen raukeaminen.....	19
2.5 Tuotevahinko	20
2.6 Muu samankaltainen, vaikeasti ennakoitava vahinko	23
2.7 KL 13 luvun säännösten rakenteesta	28
3 VAHINKOJEN KORVAAMISEDELLYTYKSET	30
3.1 Virhe sopimussuorituksessa	30
3.1.1 Tavarankäärästä.....	30
3.1.2 Tavaranklaadusta, ominaisuuksista, pakkauksesta sekä varaumista ..	31
3.1.3 Tavarankvaaranvastuusta	34
3.2 Myyjän huolimattomuus.....	37
3.2.1 Myyjän viivästyksen ja kontrollivastuun suhde tuottamukseen	39
3.3 Myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa.....	46
3.4 Ostajan ja myyjän velvollisuuksista	50
3.4.1 Tietoisuus virheen perustavan seikan merkityksestä ja ostajan tarkastusvelvollisuus ennen kauppaa.....	51
3.4.2 Ostajan jälkitarkastusvelvollisuus	54
3.4.3 Ostajan reklamaatiovelvollisuus ja vahingonkorvausvaatimus.....	56

3.4.4 Myyjän tiedonantovelvollisuus tavaran ominaisuuksista ja velvollisuus ilmoittaa esteestä	59
4 VAHINGONKORVAUKSEN MÄÄRÄÄN VAIKUTTAVAT SEIKAT	63
4.1 Lähtökohtana täyden korvauksen periaate	63
4.2 Velvollisuus minimoida vahinko ja myötävaikutus	64
4.3 Vahingonkorvauksen ennakoitavuuden ja olosuhteiden merkitys	66
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	68

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Aarnio, Aulis: Oikeussääntöjen systematisointi ja tulkinta. Teoksessa

Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Helsinki 1997, s. 35–56.

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Helsinki 2006.

Hahto, Vilja: Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Juva 2008.

Halila, Jouko: Tiedonantovelvollisuus (ilmoitusvelvollisuus). Teoksessa Saarnilehto Ari (toim.): Lojaliteettiperiaatteesta. Turku 1994, s. 11–12.

Haimakainen, Jarmo: Irtaimen kaupan virheen aiheuttamien välillisten vahinkojen korvattavuus ja todistustaakka. Itä-Suomen yliopisto 2018.

Hagstrøm, Viggo: Kjøpsrett. Oslo 2005.

Hemmo, Mika:

- Vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2005.

- Vahingonkorvausoikeuden oppikirja. Helsinki 2002.

- KKO 2001:77 Kaupan kohteen ominaisuuksia koskeva erityinen sitoutuminen ja myyjän tiedonantovirhe. Teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein II 2001. Jyväskylä 2002, s. 97–104.

- Sopimusoikeus II. Toinen, uudistettu painos. Jyväskylä 2003.

Kaisto, Janne: Oikeustoimiopin perusteet. Helsinki 2015.

Kaisto, Janne – Lohi, Tapani: Johdatus varallisuusoikeyteen. Helsinki 2013.

Kaisto, Janne – Tepora, Jarno: Esineoikeus eurooppalaistuvassa Suomessa. Helsinki 2012.

Kivivuori, Antti: Irtaimen kaupasta. Helsinki 1996.

Norros, Olli: Velvoiteoikeus. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 2018.

Routamo, Esko: Kaupan lait I. Kotimainen ja kansainvälinen irtaimen kauppa. Helsinki 1990.

Routamo, Esko: Kaupan lait. Kotimainen ja kansainvälinen irtaimen kauppa. Helsinki 1990.

Routamo, Esko: Kaupan lait. Kotimainen ja kansainvälinen irtaimen kauppa. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 1996.

Routamo, Esko – Ramberg, Jan: Kauppalain kommentaari. Jyväskylä 1997.

Routamo, Eero – Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha:

Suomen vahingonkorvausoikeus. Viides, uudistettu painos. Helsinki 2006.

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus. Kuudes, uudistettu painos. Helsinki 2013.

Taxell, Lars Erik: Skadestånd vid avtalsbrott. Åbo 1993.

Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi. Vantaa 2000.

Viljanen, Mika – Tuomisto, Jarmo – Tolonen, Juha – Tammi-Salminen, Eva – Saarnilehto, Ari – Kartio, Leena – Karhu, Juha – Hemmo, Mika – Annola, Vesa: Varallisuus oikeus. 2004.

Wilhelmsson, Thomas – Leif, Sevón – Pauliine, Koskelo: Kauppalaian pääkohdat. Helsinki 2006.

Wetterstein, Peter: Säljarens garantiutfästelser vid lösöreköp. Åbo 1982.

VIRALLISLÄHTEET

Hallituksen esitykset

HE 93/1986 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi.

HE 120/1994 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle maakaareksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 46/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Kansainväliset sopimukset

yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista (CISG)

OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KKO 1992:86

KKO 1997:61

KKO 2001:77

KKO 2009:89

KKO 2012:101

KKO 2014:61

KKO 2017:74

Hovioikeus

Turun hovioikeus 30.4.2015 nro 419 (S14/588)

MUUT

Internetlähteet

Ari, Saarnilehto – Vesa, Annola – Mika, Hemmo – Juha, Karhu – Leena, Kartio – Eva, Tammi-Salminen – Juha, Tolonen – Jarmo, Tuomisto – Mika, Viljanen: Varallisuus oikeus 2004. Osoitteessa:

Osoitteessa: [http://fokus.almatalent.fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/IAIB-CXJTBF#kohta:I\(\(20\)L\(\(c4\)HT\(\(d6\)KOHDAT\(:3.\(\(20\)Siviilioikeuden\(\(20\)yleiset\(\(20\)periaatteet\(:Yleiset\(\(20\)periaatteet\(:Varallisuus oikeuden\(\(20\)periaatteet\(:Esimerkkej\(\(e4\)/piste:tko](http://fokus.almatalent.fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/IAIB-CXJTBF#kohta:I((20)L((c4)HT((d6)KOHDAT(:3.((20)Siviilioikeuden((20)yleiset((20)periaatteet(:Yleiset((20)periaatteet(:Varallisuus oikeuden((20)periaatteet(:Esimerkkej((e4)/piste:tko) Luettu 13.4.2020.

LYHENTEET

HE	Hallituksen esitys
KL	Kauppalaki (27.3.1987/355)
GKL	Ruotsin kauppalaki vuodelta 1905
CISG	yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista
UNCITRAL	Yhdistyneiden kansakuntien kauppaoikeuden komissio

1 JOHDANTO

1.1 Mistä myyjän aiheuttamissa välillisissä vahingoissa on kyse?

Sopimusoikeudessa lähtökohtana on sopimusten sitovuus. Mikäli sopimuksen osapuoli ei kuitenkaan täytä sopimuksessa määriteltäviä velvollisuuksiaan, kyseessä on sopimusrikkomus. Sopimusrikkomuksesta aiheutuu vahinkoa, joka tulee vaadittaessa korvata vahinkoa kärsineelle osapuolelle. Yhtenä hyvityskeinona on vahingonkorvaus, joka jaetaan välillisiin ja välittömiin vahinkoihin. Näitä vahinkolajeja koskee kauppalaissa (KL, 27.3.1887/355) eri vastuuperusteet. Tutkimus tarkastelee lain 13 luvun 67 §:n tarkoittamaa ostajalle aiheutunutta välillistä vahinkoa, joka on aiheutunut myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi.

Välillisten vahinkojen sisällön selvittäminen on merkittävä tutkimuskohde useasta syystä. Ensinnäkin välillisen vahingon korvausvastuun perusteen syntyminen ei ole yhtä selvää kuin välittömässä vahingossa.¹ Toisaalta välillisten vahinkojen vastuuperusteen syntymiseen, osapuolten välisiin toimintavelvollisuuksiin ja vahingon suuruuden mittaamiseen liittyy piirteitä, jotka kytkeytyvät toisiinsa, ja joita on syytä tutkia tarkemmin.

Tutkimuskysymys on seuraava: miten välillisten vahinkojen vahingonkorvauksen *kriteerit*² esiintyvät kauppalaissa ja miten kyseisiä kriteereitä sovelletaan? Tutkimuskysymyksenä on myös, millaiset ovat ostajan ja myyjän toimintavelvollisuudet välillisten vahinkojen korvattavuutta arvioitaessa, ja miten niiden laiminlyönti osittain tai kokonaan vaikuttaa korvausperusteen syntyyn ja tuomittavan vahingonkorvauksen määrään? Vastauksien selvittämiseen tulen käyttämään kauppalain säännöksiä, lain esitöitä, oikeuskirjallisuutta sekä virallislähteitä.

Tutkimuksessa selvitetään, milloin vahinko on välillistä, missä olosuhteissa ostaja on oikeutettu korvaukseen sekä miten välillisen vahingon suuruus mitataan. Tässä

¹ Tämä johtuu siitä, että jotta välillinenkin vahinko tulisi korvattavaksi, on käsillä oltava kauppalain 6 luvun 40 §:n tarkoittama myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa, taikka jos virhe tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella.

² Kriteereillä tarkoitetaan tässä yhteydessä sekä välillisten vahinkojen vastuuperustetta, että niiden erottelua välittömistä vahingoista.

esityksessä *välillisellä vahingolla*³ tarkoitetaan vahinkoa, joka on aiheutunut ostajalle irtaimen kaupassa myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi.

Esityksessä myös selvitetään, miten välillisten vahinkojen vastuuperuste eroaa välittömien vahinkojen vastaavasta. Huomionarvoista on myös, että välillisen vahingon korvattavuus perustuu sopimusvastuuseen. Tämä tarkoittaa, että sopimusrikkomuksen aktualisoituessa, vahingonkorvaus ei ole ainoa tai edes ensisijainen oikeusseuraamus. Vahingonkorvauksessa kyse on vain sopimusrikkomuksesta aiheutuneiden kustannusten hyvittämisestä oikeudenloukkauksen kohteelle.⁴ Näitä kustannuksia on jaoteltu kauppalaissa välillisiin ja välittömiin vahinkoihin siten, että välillisiä vahingot on lueteltu lain 67.2 §:ssä ja muut vahingot ovat välittömiä vahinkoja.

Kauppalain lisäksi myös esimerkiksi kuluttajansuojalaissa (20.1.1978/38) ja asuntokauppalaissa (23.9.1994/843) säädetään välillisistä vahingoista.⁵ Kotimainen kauppalaki on kehittynyt pitkälti pohjoismaisen yhteistyön kautta, jonka lisäksi Suomi on sitoutunut noudattamaan yleissopimusta kansainvälisestä tavarankaupasta koskevasta sopimuksesta, joka tunnetaan myös lyhenteellä GISC.⁶

Kauppalain säännökset ovat dispositiivisia, mikä tarkoittaa, että sen säännökset voidaan syrjäyttää osapuolten välisin sopimuksin. Osapuolet voivat esimerkiksi sopia rajoittavansa välillisten vahinkojen korvausvastuun kokonaan pois. Tällöin pitäisi myös sopimuksessa määritellä välilliset vahingot, tai muutoin sovellettavaksi tulevat kauppalain säännökset siitä, mitä lajia mikäkin vahinko on.⁷ On kuitenkin käytännössä mahdotonta laatia sopimus, joka olisi täysin riippumaton dispositiivisesta

³ Ks. vahinkolajeista Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 280. Välillisellä vahingolla tarkoitetaan esimerkiksi henkilövahingoissa muun ohella hautaamiskuluja tai elatuksen loppumista henkilön kuoleman vuoksi.

⁴ Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 63. Muita ensisijaisia oikeusseuraamuksia ovat suorituksen korjaaminen ja hinnanalennus.

⁵ Hemmo 2005, s. 312. Muiden lakien välillisten vahinkojen määritelmässä on eroavaisuuksia verrattuna kauppalakiin.

⁶ Routamo – Ramberg 1997 s. V. Ruotsi, Norja ja Suomi ovat tehneet kuitenkin varauksen, ettei CISG:ä sovelleta sellaisessa kansainvälisessä kaupassa, jossa osapuolet ovat Pohjoismaista. CISG tunnetaan myös nimellä ”Yleissopimus kansainvälistä tavarankauppaa koskevista sopimuksista” (engl. ”United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods”).

⁷ Hemmo 2005, s. 312.

sääntelystä. Dispositiivisuudesta riippumatta, tulevat KL:n säännökset arvioitavaksi viimeistään, kun arvioidaan esimerkiksi vahingonkorvausvastuun laajuutta.⁸ Esimerkiksi osapuolten sopiessa, että välillisiä vahinkoja ei korvata ollenkaan, tulee ratkaistavaksi viimekädessä kauppalaan perusteella, mitkä vahingot ovat välillisiä ja mitkä välittömiä, elleivät osapuolet ole tästä jaottelun sisällöstä nimenomaisesti sopineet.

Välillisen vahingon korvattavuus perustuu seuraaville KL:n säännöksille: 40.3 §:n tavarán laatuvirhe, 27.4 §:n myyjän viivästys, 28 §:n myyjän viivästyksen ilmoittamisen laiminlyönti ja 41.2 §:n tavarán oikeudellinen virhe. Esityksessä selvitetään erityisen sitoumuksen ja myyjän huolimattomuuden merkitystä tunnusmerkistön täyttymisen kannalta laatuvirhetilanteissa, myyjän viivästyksessä ja myyjän viivästyksen ilmoittamisen laiminlyönnissä.⁹ KL 67.1 §:n mukaan vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä vahingosta, joka on aiheutunut sopimusrikkomuksesta.

Kauppalaan tarkoittamia välillisiä vahinkoja ovat seuraavat vahinkoerät:

67.2 § (27.3.1987/355)

- 1) vahinko, joka johtuu tuotannon tai liikevaihdon vähentymisestä tai keskeytymisestä;
- 2) muu vahinko, joka johtuu siitä, ettei tavaraa voida käyttää tarkoitettulla tavalla;
- 3) voitto, joka on jäänyt saamatta sen vuoksi, että sopimus sivullisen kanssa on rauennut tai jäänyt täyttämättä oikein;
- 4) vahinko, joka johtuu muun omaisuuden kuin myydyin tavarán vahingoittumisesta; sekä

⁸ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 28–29.

⁹ Oikeudellista virhettä ja tavarán huolenpitoa koskevat säännökset jäävät esityksen ulkopuolelle, koska vallitsevan poikkeustilan vuoksi pääsy kirjastoon on mahdotonta.

5) muu saman kaltainen vaikeasti ennakoitava vahinko.

Lisäksi KL 67.3 §:ssä säädetään, että välillisenä vahinkona ei kuitenkaan pidetä sellaista vahinkoa, joka on aiheutunut muun kuin 2 momentissa tarkoitetun välillisen vahingon rajoittamisesta eli välittömän vahingon rajoittamisesta. Tämän lisäksi useat KL:n säännökset vaikuttavat osapuolten välisiin vastuisiin, toimintavelvollisuuksiin sekä vahingon määrän mittaamiseen. Näistä mainittakoon KL 70.1 §:n vahingonkärsijän velvollisuus rajoittaa vahinkoa, 32 §:n ostajan reklamaatiovelvollisuus, 28 §:n myyjän velvollisuus ilmoittaa esteestä.¹⁰

Lisäksi huomattava on, että mikäli välillistä vahinkoa ei tule korvata, ei tällöin välitönkään vahinko voi tulla korvattavaksi. Tämä on seurausta KL 27 §:n kontrollivastuuta koskevasta säännöksestä, joka vaikuttaa välillisten vahinkojen korvaamiseen siten, että jos myyjällä on ollut kyseisen säännöksen tarkoittama este, ei vahinko tule korvattavaksi¹¹.

Kuten nähtävissä on, tulee välillisten vahinkojen korvattavuutta arvioitaessa huomioida ainakin osapuolten velvollisuudet, kontrollivastuu, myyjän tuottamus sekä myyjän antama erityinen sitoumus. Tämän takia välillisten vahinkojen sääntelyn systematiikkaa voidaan pitää monimutkaisena. Tästä syystä esityksen tarkoituksena on selvittää lukijalle kyseistä systematiikkaa.

Sopimusperusteinen vahingonkorvausvastuu syntyy yleensä jo pelkästään suoritusvirheestä seuranneen vahingon perusteella *ekskulpaatiovastuun* mukaisesti. Sopimuksenulkoisissa vastuutilanteissa vastuuperusteena edellytetään lisäksi myös näyttöä huolimattomuudesta, kun taas sopimusperusteisessa vastuussa täytyy osoittaa vain syy-yhteydessä oleva vahinko.¹² Kuten jo edellä on mainittu, välillisen

¹⁰ Ks. osapuolten toimintavelvollisuuksista kohdat 4 ja 3.4.

¹¹ Ks. kontrollivastuusta tarkemmin luku 3.2.1.

¹² Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 63. Sopimuksenulkoisen vastuu on pitkälti säännelty vahingonkorvauslaissa. Ekskulpaatiovastuussa tuottamus oletetaan suoritusvirheestä aiheutuneen vahingon perusteella. Tällöin vastuussa olevan on itse pystyttävä näyttämään toimintansa huolellisuus. Ks. myös Hahto, 2008, s. 267. Sopimusperusteisen vastuun ja vahingonkorvauslain tuottamusvastuun välinen jaottelu ei ole aina selvä. Esimerkiksi yleisötapatumia on toisinaan käsitelty sopimusperusteisen vastuun kautta, mutta välillä myös sopimussuhteen ulkopuolisena vastuuna. Tällä ei ole

vahingon vastuuperusteina ovat joko huolimattomuus tai myyjän antama erityinen sitoumus. Näin voidaan sanoa, että välillisen vahingon korvausperusteet poikkeavat tavanomaisesta sopimusvastuutilanteista kohti ulkokontrahdillista vahingonkorvausvastuuta.

1.2 Tutkimuksen aihe ja rajaus

Tutkimus rajataan irtaimen omaisuuden kauppaan. Esityksessä ei tarkastella luonnollisen henkilön ja oikeushenkilön välisiä kuluttajakauppoja tai muitakaan vastaavia oikeustoimia.¹³ Myös kiinteän omaisuuden kauppa jää tutkimuksen ulkopuolelle, sillä kiinteistön kauppaan liittyvät ongelmat ovat luonteeltaan erilaisia, eivätkä kuulu kauppalaain soveltamisalaan.¹⁴ Kuluttajakauppoihin sovelletaan kyllä osin samoja säännöksiä ja periaatteita sopimusrikkomustilanteissa, mutta tämän lisäksi on olemassa myös kuluttajaa suojaavia ja myyjää velvoittavia pakottavia säännöksiä, joiden tarkasteluun ei tässä esityksessä keskitytä.

Tutkin tässä esityksessä KL:n välillisten vahinkojen korvaamista myyjän sopimusrikkomustilanteissa laatuvirheen ja myyjän viivästyksen näkökulmasta. Edelleen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi maakaaren (12.4.1995/540), asuntokauppalaain, kuluttajansuojalain sekä kansainvälinen irtaimen esineen kauppa, koska esitys keskittyy kauppalaain tarkoittaman välillisen vahingon tutkimiseen. Otan kuitenkin harkitussa määrin mukaan kauppalakien pohjoismaisen vertailun, siltä osin kuin tutkimuskysymyksiin vastaaminen sitä edellyttää.

Tutkimisen ulkopuolelle rajataan kauppalaissa säänneltävien sopimuksen purkuperusteiden ja hinnanalennuksen tutkimisen, vaikkakin sopimusrikkomustilanteissa myös sopimuksen purkaminen tai hinnanalennus voi tulla seuraamuksena kyseen. Sopimuksen purkuperusteiden tai vaikkapa hinnanalennuksen käsilläolon selvittäminen ei kuitenkaan tuo lisäarvoa välillisten vahinkojen korvattavuuden

ollut aina merkitystä, sillä sopimusrikkomusta on arvioitu samoin kuin vahingonkorvauslain huolellisuusvelvoitteen rikkomista.

¹³ Kuluttajansuojalaki (20.1.1978/38) sääntelee elinkeinonharjoittajan ja luonnollisen henkilön välistä kaupankäyntiä.

¹⁴ Ks. kauppalaain soveltamisalasta tarkemmin HE 93/1986 vp, s. 15. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 3–23.

arvioimiseen.¹⁵ Tutkimuksen keskiössä on nimenomaan välillisten vahinkojen sisällön selvittäminen ja niiden korvausperusteet, koska kauppalain jaottelua välillisiin ja välittömiin vahinkoihin on pidetty kritiikille alttiina monimutkaisen sääntelyn vuoksi.¹⁶

1.3 Tutkimusmetodi ja normilähteet

Tutkimusmetodi on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen tutkimus tutkimuskohteen tämän hetken oikeustilasta. Kyseinen tutkimusmetodi tarkoittaa oikeusnormien tulkintaa ja systematisointia.¹⁷ Tutkimuksessa selvitetään kauppalain 13 luvun 67 §:n välillisten vahinkojen korvattavuutta sopimusrikkomustilanteissa eli suoritetaan punnintaa vahinkojen jaottelussa välillisiin ja välittömiin.¹⁸ Aineistona ja lähteinä käytän kotimaista lainsäädäntöä, lain esitöitä, oikeuskäytäntöä sekä pääsääntöisesti kotimaista oikeuskirjallisuutta.

Pyrin käyttämään edellä mainittua aineistoa apuna ratkaistaessa tutkimuskysymysten ongelmia. Tarkoituksena on keskittyä kotimaisen oikeuden sisällön selvittämiseen tavaran laatuvirhe ja myyjän viivästystilanteissa. Tutkimusaineistoa arvioitaessa ei voitane täysin poissulkea sitä seikkaa, että tutkimustulosten analysointiin voi vaikuttaa tutkimuksen tekijän oma positio. Tutkimuksen laatua lisääkin tutkijan mahdollisimman neutraali positio. Pyrin välttämään liian suorien johtopäätösten tekemistä, ja suhtautumaan aineistoon ilman eri sidonnaisuuksia.

Tuomioistuinten ennakkoratkaisut eivät meillä nimenomaisesti sido toista tuomioistuinta, joka käsittelee samantyyppistä tapausta myöhemmin. Kuitenkin Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 6 §:n tarkoittama yhdenvertaisen kohtelun vaatimus tosiasiaassa edellyttää samanlaista kohtelua.¹⁹ Näin ollen ennakkoratkaisuilla on

¹⁵ Mahdollisten purkuperusteiden olemassaolo ei suoraan vaikuta välillisten vahinkojen mittaamiseen tai korvausperusteiden olemassaoloon, vaan kyse on sen arvioimisesta, onko vahinko seurausta myyjän huolimattomuudesta tai onko myyjä antanut ostajalle sellaisen erityisen sitoumuksen tavarasta, josta se poikkeaa.

¹⁶ Ks. esim. Hemmo 2005, s. 312. ja Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 95.

¹⁷ Tuori 2000, s. 303. ja Aarnio 1997, s. 36–37.

¹⁸ Ks. Aarnio 2006, s. 237. Säädösten tulkinta ja punninta sekä normien soveltaminen käytäntöön osoittautuu näkökulmana oikeuteen.

¹⁹ Norros 2018, s. 39.

tutkimuksessa merkittävä lain säännöksen soveltamiseen liittyvä rooli, etenkin tilanteissa, joissa säännöksen soveltamista ei ole ennalta tarkasti rajattu.

Sopimusrikkomustilanteista on saatavilla kohtalaisen hyvin oikeuskirjallisuutta. Korkeimman oikeuden ratkaisujakin on muutamia, ja niiden mukaanottoa puoltaa se, että tuomioistuinratkaisut tuovat esiin ongelmien ratkaisua käytännön tasolla, jonka kautta ne avaavat osaltaan suhteellisen ympäröivästä laadittua kauppalaan välillisten vahinkojen korvaamissäännöstä²⁰.

Varallisuussoikeuteen kuuluu edellä mainittujen normilähteiden lisäksi oikeusperiaatteet. Tämän esityksen kuullessa sopimussuhteista johtuviin osapuolten velvoitteisiin, vaikuttaa taustalla ainakin sopimuksen sitovuus, tuottamusvastuu, kontrollivastuu sekä ekskulpaatiovastuu.²¹ Vahinkojen korvaamisen yhtenä perusteena on sopimusrikkomus, ja välillisten vahinkojen korvausvastuun perusteena on myyjän menettelyn huolimattomuus tai erityinen sitoumus. Periaatteille ominaista on usein se, ettei niitä ole nimenomaisesti säännelty tietyissä yksittäisissä säännöksissä, vaan ne toimivat laajempialaisina oikeusohjeina ja sääntöinä lakien taustalla.

Varallisuussoikeudessa arvioitavaksi voivat tulla muun ohella sellaiset periaatteet, jotka liittyvät sopimussuhteista ja vaihdannasta liittyvien vahinkojen korvaamiseen. Näistä mainittakoon tutkimukseeni liittyvät: sopimukset on pidettävä, kontrollivastuu, tuottamusvastuu, vahingon minimointivelvollisuus sekä täyden korvauksen periaate. Edellä mainitut periaatteet vaikuttavat välillisten vahinkojen korvausvastuuperusteeseen ja vahingon suuruuden mittaamiseen. Esimerkiksi yhtä aikaa voivat tulla arvioitavaksi myyjän kontrollivastuuta sekä tuottamusvastuuta koskevat periaatteet.

Vaikka meidän kansallisessa oikeusjärjestelmässämme ei kansainvälisellä mittapuulla katsottuna käytetä periaatteita kovinkaan paljoa argumentoinnin perustana, puolustavat ne edelleen paikkaansa, jo yksin EU-oikeudellisenkin

²⁰ Tarkoitan tässä esityksessä välillisten vahinkojen korvaamissäännöksellä kauppalaan 13 luvun 67 §:ää.

²¹ Ks. periaatteista tarkemmin Norros 2018, s. 36–37 sekä esim. Tuori 2000, s. 196–202.

integraatiokehityksen kautta.²² Oikeustieteessä tuodaan kuitenkin esille normien taustalla vaikuttavia periaatteita. Tästä esimerkkinä mainittakoon KL 27 §:ssä olevat kontrollivastuu ja ylivoimainen este. Näin ollen tutkimuksessa kiinnitetään huomiota myös periaatteisiin yhtenä normilähteenä.

Vaikka tutkimuksen pääpaino on lainopissa, tutkimus on siltä osin oikeusvertaileva, kun verrataan KL:n vahingonkorvaussäännöksiä pohjoismaisiin kauppalakeihin ja CISG:iin. Oikeusvertailevan tutkimuksen syvällinen ymmärtäminen edellyttää kuitenkin myös normien taustalla olevan ulkomaisen tradition sekä soveltamistavan ymmärtämistä, koska pelkkä lain samamuoto itsessään ei ratkaise normin soveltamista, minkä takia ulkomaisen normilähteen tulkinta on altis virheille ilman vaa-dittavaa perehtymistasoa. Näin ollen tässä esityksessä ulkomaisten oikeuslähteiden merkitys tulee ymmärtää siten, että ne jäävät vaille laajempaa käsittelyä, koska tämän kokoisessa esityksessä ei ole mahdollista esitellä oikeusvertailevaa tutkimusta niin laajasti, kuin mitä laadukas tutkimustyö edellyttäisi. Ajatuksena on kuitenkin antaa lukijan ajattelulle johtolankoja oikeusvertailun kautta.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielmassa on 5 päälukua. Johdantoluvussa 1 käsitellään välillisten vahinkojen korvaamissäännöstä yleisellä tasolla, ja esitellään tutkimusaihe, -rajaukset, -metodi sekä -aineisto. Lisäksi esitellään tutkielman kannata keskeisimmät käsitteet sekä kauppalain soveltamisala ja traditio.

Luvussa 2 käsitellään vahinkojen luokittelun ongelmia välillisten ja välittömien vahinkojen näkökulmasta. Luvussa määritellään kyseiset vahinkolajit tutkimusaineiston pohjalta, sekä välillisten vahinkojen korvaamisen edellytykset vahingonkorvausoikeudessa yleensä ja erityisesti myyjän sopimusrikkomustilanteissa pois lukien oikeudellinen virhe. Luvussa 2 esitellään myös KL 67.2 kohtien 1–5

²² Esimerkiksi EIT:n ratkaisut tuottavat jatkuvasti uusia periaatteita ja arvoarvostelmia, jotka käytännössä sitovat jäsenvaltioiden tuomioistuimia. EIT on vahvistanut periaatteita, jotka ohjaavat tapauksen arviointia periaatteista johdettavien kilpailevien oikeuksien tasapainottamisessa (kts. esim. Print Zeitungsverlag GmbH v. Itävalta, 10. lokakuuta 2013; kohta 33, Couderc ja Hachette Filipacchi Associés v. Ranska, 10. lokakuuta 2015; kohta 93 ja Genner v. Itävalta; kohta 34) Tämän perusteella on nähtävissä EIT:n periaatepitoinen argumentointitapa.

tarkoittamat vahinkoerät ja otetaan kantaa KL 13 luvun säännösten rakenteeseen ja sanamuotoon.

Luvussa 3 keskitytään vahinkojen korvaamisedellytyksiin, jonka edellytyksenä on virhe sopimussuorituksessa eli poikkeaminen yhdessä sovitusta sopimusehdosta. Luvussa selvitetään myyjän huolimattomuutta, kontrollivastuuta sekä myyjän antamaa sitoumusta, josta tavara poikkeaa. Luvussa käsitellään myös KL:n sääntelyä myyjän tiedonantovelvollisuudesta, siihen liittyvistä virheellisistä tiedoista ja ostajan tarkastusvelvollisuudesta. Myös virheen määräytymisen ajankohtaa ja ostajan virheilmoitusta sivutaan, koska ne seikat ratkaisevat, onko ostajalla enää mahdollista vedota myyjän sopimusrikkomukseen.

Luvussa 4 käsittelyssä ovat vahingonkorvauksen määrään vaikuttavat seikat, sillä vaikka lähtökohtana vahingonkorvausoikeudessa on täyden korvauksen periaate, voidaan siitä poiketa kauppalaain säännösten perusteella. Vahingonkorvausta voidaan alentaa KL 70.1 §:n perusteella, mikäli ostaja laiminlyö kokonaan tai osittain vahingon minimointivelvollisuuden. Toisena vahingonkorvauksen määrän alentamisperusteena on KL 70.2 §, jonka perusteella huomioidaan vahingon syntymisen ennakointimahdollisuudet ja muut olosuhteet.

Viidennessä eli viimeisessä luvussa päästään johtopäätöksiin, jossa arvioin tutkimustulosten merkitystä voimassaolevaan kauppalaain säännösten valossa. Luvussa myös kootaan yhteen tutkielman keskeistä sisältöä ja arvioidaan tutkimustuloksia.

1.5 Kauppalaain käsitteistä ja soveltamisalasta

Ennen kuin mennään tarkemmin esityksen aiheisiin, on hyvä pureutua kauppalaain soveltamisalaan, tutkimuksen kannalta keskeisiin käsitteisiin sekä traditioon. Tutkin myyjän aiheuttamia välillisiä vahinkoja irtaimen esineen ja omaisuuden kauppassa. Kauppalaissa ja sen esitöissä ei tyhjentävästi määritellä irtaimen esineen käsitettä, mutta lain 1.1–2 §:n mukaan laki koskee *irtaimen omaisuuden*²³ kauppaa ja

²³ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 13. Huomaa KL:n soveltuminen ”irtaimen omaisuuden kauppaan” ja KSL:n soveltuminen ”irtaimen esineen kauppaan”. KL:n sisällöstä käy silti ilmi, että se soveltuu pääsääntöisesti esineiden kauppoihin. Esim. kauppalaain termi ”tavara” tarkoittaa omaisuutta, jota voidaan vaihtaa tavaramarkkinoilla. Tavara soveltuu terminä heikosti kohteisiin, joita ei

soveltuvien osin irtaimen omaisuuden vaihtoa. Irtaimen omaisuuden käsite voidaan ymmärtää jokseenkin laajempaan kuin irtain esine, ja irtaimen omaisuuden käsitteellä on mahdollisesti haluttu ulottaa kauppalaan mahdollisimman laaja soveltuvuus myös rajatapauksissa. Kauppalaissa tai sen esitöissä ei määritellä kauppaa, mutta yleisesti on hyväksytty, että kauppana pidetään omaisuuden luovuttamista rahavastiketta vastaan.

Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että kaupassa kyse on omistusoikeuden siirtämisestä kaupankohteen ostajalle, mutta myös muunlaiset tahdonilmaisut ovat mahdollisia, ja näissä tilanteissa soveltuva laki ratkaistaan tunnusmerkkien avulla.²⁴ Esimerkiksi myyjän pidättäessä omistuksen kaupankohteeseen, sovellettavaksi tulee laki osamaksukaupasta (18.2.1966/91) edellyttäen, että kyseessä on lain 1 §:n tarkoittama oikeustoimi. KL:n soveltamisalaan kuuluu irtaimen esineen kaupan lisäksi saatavien, arvopaperien ja muiden oikeuksien kauppa.²⁵

Kauppalaissa ei nimenomaisesti erotella kauppia osapuolten aseman perusteella, kun taas esimerkiksi kuluttajansuojalain soveltamisen edellytyksenä on kulutushyödykkeiden tarjonta, myynti tai muu markkinointi elinkeinonharjoittajalta kuluttajalle. Kauppalakia sovelletaan sen sijaan tilanteissa, joissa osapuolina ovat joko yksityiset henkilöt tai myyjänä yksityinen henkilö ja ostajana elinkeinonharjoittaja. Siten lähtökohtaisesti osapuolten asemalla on merkitys vain kuluttajansuojalain soveltumiseen, jossa tarkoituksena on suojata heikommassa asemassa olevaa sopijapuolta.²⁶

Kiinteän omaisuuden kauppa on jätetty kauppalaan soveltamisalan ulkopuolelle. KL 2.1 §:n mukaan lakia ei sovelleta sopimukseen rakennuksen taikka muun maalla olevan kiinteän laitoksen tai rakennelman rakentamisesta. Lain 1.3 §:n mukaan se

voida esineenä luovuttaa, kuten erilaiset oikeudet. Lakia kuitenkin sovelletaan esim. osakkeiden ja immateriaalioikeuksien kauppaan.

²⁴ Ks. HE 93/1986 vp, s. 48. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 3–4. Myös muunlaiset vastikkeet ovat mahdollisia. Esimerkiksi ostaja voi sitoutua tiettyyn velvoitteeseen, kuten markkinointiin. On myös mahdollista, että kaupan tarkoituksena on antaa vakuus lainanantajalle omistuksenpidätysehdoon siihen asti, kunnes maksu on suoritettu.

²⁵ HE 93/1986 vp, s. 48.

²⁶ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 16. Huomaa kuitenkin, että ostajan oikeuksiin vaikuttaa KL 23 ja 34 §:ssä säännelty este ja epäsuhte.

ei koske toisen maalla olevan rakennuksen taikka kiinteän laitoksen tai rakennelman luovutusta, jos samalla luovutetaan käyttöoikeus maahan. Lain esitöissä tätä rajoitusta on perusteltu sillä, että vaikka toisen maalla oleva rakennus on irtainta omaisuutta, rinnastetaan rakennuksen ja maan käyttöoikeuden luovutus kiinteän omaisuuden luovutukseen esimerkiksi sopimusrikkomustilanteissa.²⁷

Kiinteän omaisuuden kaupan jättäminen KL:n soveltamisalan ulkopuolelle on myös linjassa esineoikeuden sääntöjen kanssa. Esineoikeudessa tarpeistoesine jakaa saman oikeudellisen kohtalon kuin pääesinekin, koska soveltamistilanteissa on pakko ratkaista soveltuva laki.²⁸ Sovellettavaksi näissä tilanteissa tulee lähtökohdaisesti maakaari.²⁹ Edelleen kauppalaki ei tule sovellettavaksi lain 3 §:n mukaan, mikäli sopimuksesta, sopijapuolten omaksumasta käytännöstä taikka kauppatavasta tai muusta tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana, muuta johtuu. Tämä ilmentää kauppalain dispositiivisuutta eli sitä, että KL:n tahdonvaltaiset säännökset väistyvät tilanteissa, joissa osapuolet ovat niin sopineet.

Kauppalain termi välilliset vahingot määritellään KL 67.2 §:ssä. Kyseistä listaa ei voine kuitenkaan pitää erityisen tarkkarajaisena, esimerkiksi yleisellä tasolla mainitun ”muun saman kaltaisen, vaikeasti ennakoitavan vahingon” kohdalla. Välillisille ja välittömille vahingoille ei ole olemassa yleistä ja yksiselitteistä määritelmää, mutta välillisinä vahinkoina voidaan esimerkiksi pitää sopimuskohteen käytön estymisestä aiheutunut tulonmenetys ja sopimusrikkomuksen kohteeksi joutuneen muiden sopimussuhteiden häiriintyminen. Välittömiä vahinkoja ovat taas esimerkiksi sopimusrikkomuksen selvittelykulut, virheellisen suorituksen korjauskulut, sekä hinnanero eli saamatta jäänyt suorituksen positiivinen arvo.³⁰

²⁷ HE 93/1986 vp, s. 48.

²⁸ Ks. esim. Kaisto – Tepora 2012, s. 202. Tarpeistosuhteen edellytyksenä on taloudellinen ja paikallinen yhteenkuuluvuus, pysyvä liitossuhde sekä oikeuksien yhteisyys. Ks. myös Routamo 1996, s. 9. Kauppalain soveltamisala ei kuitenkaan ratkea samoin perustein kuin kiinteän ja irtaimen omaisuuden raja esineoikeudessa. Esimerkiksi myytäessä rakennus, joka sijaitsee toisen maalla, siten että samalla luovutetaan ostajalle vuokraoikeus maapohjaan, ei ole kiinteistön kauppa. Esimerkiksi rakennusmateriaalin myynti on kauppalain soveltamisalan piirissä, koska se on irtainta esinettä, vaikka se kiinnitetään rakennukseen. Sen sijaan rakentamista koskeva sopimus on jätetty kauppalain soveltamisen ulkopuolelle huonon soveltuvuuden vuoksi. Ks. myös Wilhelmsson –Sevón – Koskelo 2006, s. 5.

²⁹ HE 120/1994 vp, s. 24.

³⁰ Ks. Hemmo 2002, s. 197. ja Hemmo 2003, s. 272–273. Toisinaan on puhuttu myös suorasta ja epäsuorasta vahingosta. Irtaimen esineen kaupasta aiheutunut vahinko aiheutuu samalle taholle,

Eroa välittömien ja välillisten vahinkojen välillä voidaan kuvata sillä, että välillinen vahinko ei johdu suoraan itse sopimusrikkomuksesta, vaan sen syntyminen yleensä kytkeytyy sopimuspuolen ennakko-odotusten muuttumisesta aiheutuneisiin häiriötilanteisiin kuten saamatta jäänyt voitto. Välittömien vahinkojen voidaan taas ajatella kytkeytyvän suoraan sopimusrikkomuksesta aiheutuneiden kustannusten syntyyn. Vahingonaiheuttajan on helpompi ennakoida välittömän vahingon aiheutuminen, koska se johtuu suoraan hänen teosta tai laiminlyönnistä, kun taas välillisten vahinkojen synty ja määrää voi olla vaikeampi hahmottaa niiden etäisemmän luonteen vuoksi.

Välillisiä ja välittömiä vahinkoja koskevat eri *vastuuperusteet*. Tällä tarkoitetaan sääntöä, periaatetta tai mallia, jonka edellytysten täyttyessä vahingonkorvausvastuu syntyy.³¹ Välittömän vahingon vastuuperusteena on pelkkä virhe sopimussuorituksessa, kun taas välillisten vahinkojen vastuu- tai korvausperusteena KL:ssa edellytetään tuottamusta myyjän puolella tai hänen antamaa erityistä sitoumusta, josta tapava poikkeaa.

Välillistenkin vahinkojen korvaamista puoltaa ainakin vaihdannan sujuvuus, koska ostajaa suojataan sopimuskumppanina sellaisissakin tilanteissa, joissa riskinä on aiheutua suuriakin välillisiä vahinkoja. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos myyjänä toimiva A myy ostaja B:lle sellaisen edullisen aineosan, joka vain A pystyy valmistamaan, ja B puolestaan tarvitsee kyseistä ainetta valmistaakseen tuotetta hyvällä katteella C:lle. Käy kuitenkin niin, että A, syystä tai toisesta, valmistaa huolimattomasti vääränlaisen aineen, eikä B voi valmistaa tuotetta C:lle. Näin B:lle syntyy välillistä vahinkoa, koska sopimus C:n kanssa jää täyttymättä oikein tai jopa raukeaa, minkä korvattavuuden taloudellinen merkitys on suurempi verrattuna välittömään vahinkoon. Näin voimme nähdä, että välillisen vahingon korvattavuus kannustaa ostajaa tekemään sopimuksen verrattuna tilanteeseen, ettei välillisiä vahinkoja korvattaisi lainkaan.

koska sopimusoikeudessa ei ole tarvetta henkilöerottelulle. Ks. myös Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 280. Vahingonkorvausoikeudessa yleensä tunnetaan myös välitön ja välillinen henkilövahinko. Esimerkiksi välillisenä henkilövahinkona voidaan pitää elatusta vaille jäämistä henkilön kuoleman seurauksena.

³¹ Taxell 1993, s. 55.

1.6 Kauppalain traditiosta

Kauppalain säätämisen taustalla on ollut muitakin tärkeäksi nähtyjä seikkoja, joista lainsäätäjät on nähnyt tarpeelliseksi säännellä. Ennen nykyisin voimassa olevaa vuonna 1987 annettua kauppalakia, suomalaisia oikeusperiaatteita ja -käytäntöä vastasi hyvin vuoden 1905 Ruotsin kauppalaki. Koska meillä puuttui oma kauppalaki ennen tätä, oli tapana viitata Ruotsin lakiin, jonka seurauksena myös nykyinen kauppalakimme on pitkälti samankaltainen Ruotsin kauppalain kanssa.³²

Vuonna 1961 asetettiin meillä kauppalakikomitea, jonka tarkoituksena oli laatia ehdotus kauppalaiksi huomioiden pohjoismaiset kauppalait. Valmistelu jatkui osin pohjoismaisissa kokouksissa, ja osin kukin maa harkitsi lakinsa uudistamista. Vaikka yleistä kauppalakia pohjoismaiden välillä ei saatu aikaan, saavutettiin yhteistyössä pitkälti samansuuntaiset sisällöt lakiehdotusten sisällöistä.

Vuonna 1975 asetettu työryhmä valmisteli ehdotusta uudeksi kauppalaiksi. Ehdotus laadittiin siten, että tapausten ratkaisemisessa noudatetaan pohjoismaisessa yhteistyössä sovittuja linjoja, mutta huomioiden että säännösten järjestys seuraa mahdollisuuksien mukaan UNCITRAL:n ehdotusta YK:n kansainväliseksi kauppalaiksi, joka tunnetaan myös lyhenteellä CISG. Tällä tavalla oli tarkoitus päästä mahdollisuuksien mukaan pohjoismaiseen harmoniaan, kuitenkin huomioiden myös suomalainen oikeusjärjestelmä.³³ CISG tuli voimaan Suomessa 1.1.1989 ja se koskee suurelta osin samoja teemoja ja kysymyksiä kuin KL. Erona mainittakoon, että CISG:n määräykset välillisten vahinkojen kohdalla ovat ankarampia sekä CISG sisältää myös määräyksiä kansainvälisen kaupan sopimuksista.³⁴ Näin ollen esityksessä tulee olemaan esittelyä CISG:n ja KL:n normien välillä.

Vuonna 1979 valmistui ehdotus hallituksen esitykseksi kauppalaiksi ja sittemmin pohjoismaisen kauppalakityöryhmän valmistui ehdotus nimeltään Pohjoismaiset

³² Routamo 1996, s. 4. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa säädettiin yhteistyössä kauppalait vuosina 1905–1907. Näin ollen sillä seikalla, että viitattiinpa mihin tahansa kyseistä maista, ei ollut juuri väliä, koska kauppalait säädettiin yhteistyössä.

³³ Routamo 1996, s. 4-5.

³⁴ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 29.

kauppalait, minkä perustalta nykyisinkin voimassa olevan kauppalain lopullinen ehdotus eli Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi 93/1986 vp. laadittiin.³⁵

³⁵ Routamo 1996, s. 5-6. Uudet kauppalait on säädetty Norjassa vuonna 1989, Ruotsissa vuonna 1991. Tanska järjesti uudistuksen lisäämällä vanhaan kauppalakiinsa kuluttajaa suojaavia säännöksiä. Näin ollen täyttä yhtenäisyyttä ei kuitenkaan saavutettu. Tämän takia Pohjoismaisessa kansainvälisessä kaupassa tulee aina ensiksi ratkaista, minkä maan lakia tapaukseen sovelletaan. Ks. myös ja Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 29.

2 VAHINKOJEN LUOKITTELU

2.1 Milloin vahinko on välillistä?

Kun ostajalle syntyy vahinkoa irtaimen esineen kaupan virheen takia, ei hän välttämättä osaa mieltää, mitä merkitystä on sillä, onko vahinko välitöntä vai välillistä. On kuitenkin hyvä tietää, että vaikka vahinko on ostajan näkökulmasta laadultaan esimerkiksi pelkästään rahallista, vaikuttaa saatavan korvauksen suuruuteen myös eri vahinkolajien vastuuperuste-erot. Tämä vaikuttaa esimerkiksi näyttötaakkaan, jolla on usein merkitystä ratkaisun lopputuloksen kannalta eli mitä osapuolet pysyvät näyttämään toteen ja millaisen tuomion tuomioistuimien lopulta antaa. Näiden syiden takia on tärkeää erottaa välillinen ja välitön vahinko toisistaan.

Vahingonkorvausoikeudessa yleensä välillisinä vahinkoina pidetään muunlaisiakin vahinkoja kuin KL 67 §:n tarkoittamia vahinkoja. Voidaan ottaa esimerkiksi vahingonkorvauslain 5.3 § tarkoittamat hautauskulut, jotka aiheutuvat oikeudenloukkauksen kohteeksi joutuneen henkilön kuolemasta. Tällöin sillä, joka on huolehtinut surmansa saaneen hautaamisesta, on oikeus korvaukseen hautauskuluista. Kauppalaissa jaottelu välillisiin ja välittömiin vahinkoihin on lakiteknisesti ratkaistu eri tavalla, eikä sääntelyn taustalla ole esimerkiksi henkilövahingot, vaan esimerkiksi vialliseksi ilmenneen tavaran käytön estymisestä aiheutuneita kustannuksia, kuten kolmannen kanssa rauenneen sopimuksen takia saamatta jäänyt voitto. Yhteenvetona voidaan sanoa, että välittömiä vahinkoja ovat vaikkapa tavaran korjauskulut ja välilliset vahingot ovat muita kustannuksia, jotka eivät aiheudu suoraan virheellisen tavaran oikaisemisesta, vaan aiheuttavat vahingonkärsijälle muita KL 67.2 §:n tarkoittamia vahinkoja.³⁶

Tutkimuskysymyksenä olevassa irtaimen kaupassa välittömiin vahinkoihin luetaan sellaiset vahingot, jotka ovat laadultaan ja määrältään tavanomaisia kyseisessä sopimusrikkomuksessa. Välilliset vahingot on taas määritelty KL 67.2 §:ssä.³⁷ Oikeuskirjallisuudessa jaottelussa on lähdetty liikkeelle ajatuksesta, että sopimusrikkomustilanteessa ensiksi aiheutuu välitön vahinko, kuten sopimussuorituksen

³⁶ Ks. esim. Ståhlberg – Karhu 2013, s. 294–295.

³⁷ Ks. HE 93/1986 vp, s. 41. Vahinkojen erottelu välillisiin ja välittömiin on ratkaistu määrittelemällä välilliset vahingot.

saamatta jääminen, josta voi seurata myös välillistä vahinkoa, kuten tulon menetyks³⁸. Välilliset vahingot voidaan siten ymmärtää vahinkoina, jotka eivät suoraan aiheudu sopimusrikkomuksesta, vaan ovat välillisessä yhteydessä tähän. Voidaan puhua eräänlaisesta dominoefektistä, jossa vahingonkärsijälle aiheutuu välittömän vahingon vuoksi välillistäkin vahinkoa, josta vahingonaiheuttaja vastaa KL:n tarkoittaman myyjän tuottamusta tai annettua erityistä sitoumusta koskevan sääntelyn perusteella.

KL 67.1:ssä mainitaan, että sopimusrikkomuksen vuoksi suoritettava vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä vahingosta. Tässä kohtaa säännöksen sanamuodosta ei vielä käy selväksi mihin vahinkolajiin mikäkin kuuluu. Voimme lähteä liikkeelle siitä, että sopimusrikkomuksen vuoksi vahinkoa kärsinyt kohde saatetaan vahingonkorvauksella siihen taloudelliseen asemaan, joka olisi tapahtunut oikealla sopimussuorituksella. KL 67.2 §:ssä listataan välilliset vahingot, joiden sisältöä avataan kohdissa 2.2-2.6. On tärkeää myös ymmärtää, että KL 67 §:n jaottelu välillisiin ja välittömiin vahinkoihin koskee ainoastaan vahingonkorvausta oikeusseuraamuksena, eikä esimerkiksi 38 §:n tarkoittamaa hinnanalennusta³⁹.

2.2 Tuotannon tai liikevaihdon keskeytyminen

KL 67.2 §:n 1 kohdan mukaan sopimusrikkomuksesta aiheutunutta vahinkoa on vahinko, joka johtuu tuotannon tai liikevaihdon vähentymisestä tai keskeytymisestä. Lain esitöissä on määritelty kyseistä vahinkoluokkaa siten, että säännöksen tarkoittamina myyjän sopimusrikkomuksesta johtuvina välillisinä vahinkona pidetään seuraavia tilanteita:

- Liikevaihdon vähentyminen, kun *ostajan tuotantokapasiteetti laskee tai keskeytyy*, jonka seurauksena yrityksen markkinointi tai yrityksen kilpailuasema vaikeutuu.

³⁸ Hemmo 2003, s. 272-273. Toisinaan on puhuttu myös suorasta ja epäsuorasta vahingosta. Irtaimen esineen kaupasta aiheutunut vahinko aiheutuu samalle taholle, koska sopimusoikeudessa ei ole ei ole tarvetta henkilöerottelulle. Ks. myös Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 280. Vahingonkorvausoikeudessa yleensä tunnetaan myös välitön ja välillinen henkilövahinko. Esimerkiksi välillisenä henkilövahinkona voidaan pitää elatusta vaille jäämistä henkilön kuoleman seurauksena.

³⁹ Routamo – Ramberg 1997, s. 486-487, 493. Hinnanalennuksessa huomioidaan toteutuneen ja sovitun sopimussuorituksen välinen erotus, mutta ei ostajalle aiheutuneita tappioita.

- Liiketulon menetys *myyjän viivästyksen* vuoksi, kun ostajalle lähetettävän ja hänen edelleen myytävän tavaran markkina-arvo on laskenut.
- Liiketulon menetys, kun myyjän tuotantoprosessiin toimittama kone ei toimi tarkoitettusti, jonka seurauksena myytävät *tavarat ovat alempiarvoisia jälleenmyyntihinnaltaan*.⁴⁰

KL 67.2 §:n 1 kohdan sanat ”vähentyminen tai keskeytyminen” tarkoittavat joko liikevaihdon tai tuotannon määrällistä laskua. Tällöin voidaan verrata reaali maailmassa tapahtunutta olosuhteita siihen, mitä ostaja on perustellusti voinut odottaa tapahtuvan ilman sopimusrikkomusta. Voidaan ajatella, että myyjän ostajalle myydyllä, viallisella laitteella valmistetut tavarat joudutaan myymään alemmalla hinnalla. Säännöksen tarkoittamaa välillistä vahinkoa on myös se, että myyjä viivästyy sopimussuorituksessaan siten, että markkinoiden hinnat ehtivät yleisesti laskea.⁴¹ Tällainen tilanne voisi tapahtua esimerkiksi silloin, kun tartuntatautipandemian aikana suojarusteiden myyntihinnat ovat nousussa, mutta myyjän viivästyksen vuoksi, niitä jälleenmyyvä ostaja saa tavaroista alhaisemman hinnan, koska suojarusteiden markkinahinta on ehtinyt tänä aikana laskea epidemian laantuessa.

Edelleen säännöksen tarkoittamaa välillistä vahinkoa on se, että myyjän viivästyksen takia ostajan on maksettava korkeampaa hintaa myyjälle rahan valuuttaindeksiarvoon perustuen. Tällöin vahingonkärsijän kannalta riskinä on se, että vaikka myyjä olisi vastuussa sopimusrikkomuksesta, mutta huolimattomuus tai erityinen sitoumus jää näyttämättä, on myyjä oikeutettu korkeampaan kauppahintaan.⁴²

⁴⁰ HE 93/1986 vp, s. 127.

⁴¹ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 504–505. KL 67.2 §:n 1 kohdan tarkoittamat vahingot ovat seurausta siitä, että myyjän sopimusrikkomuksen takia ostaja ei voi toimia suunnittelemaallaan tavalla. Tilanteissa, joissa ostaja on tehnyt sopimuksen tavaran edelleen myynnistä kolmannelle, sovelletaan KL 67.2 §:n kohtaa 3, jos ostaja on estynyt täyttämästä sopimusta ja menettää liikevoiton myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi.

⁴² Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 504–505. Myyjän viivästysaikana tapahtunut ostajalle epäedullinen hintakehitys on välillistä vahinkoa. Näin ollen myös esimerkiksi lisääntyneet hankintakustannukset ovat välillistä vahinkoa. Ostaja voi turvautua valuuttakurssien muutosta vastaan niin kutsutuilla termiini kaupoilla, jolloin sovitaan etukäteen tulevaisuudessa tiettyä aikana tehtävän kaupan kauppahinnasta. KL:n dispositiivisuuden vuoksi osapuolet voivat kattaa viivästyksestä aiheutuneet vahingot myös sopimussakkoehdolla, jolloin kaikki vahingot voidaan katsoa katetun. Ks. myös esim. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s.78. Myyjä ei vastaa viivästystilanteissa syntyneistä mistään vahingoista, mikäli viivästyksen syynä oleva este on hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella.

Tällöin kuitenkin jokin muu oikeusseuraamus voi tulla kyseeseen, esimerkiksi kaupanpurku, jolloin osapuolet palauttavat suoritukset toisilleen.

KL 67.2 §:n kohdat 1 ja 3 eroavat toisistaan siten, että kohta 3 koskee liikevaihdon tai tuotannon laskemista aikaisemmin tehtyjen sopimusten jäädessä täyttymättä, kun taas kohta 1 koskee yleistä tuotannon tai liikevaihdon laskua. Lopputuloksen kannalta ei ole merkitystä kumpaa säännöstä sovelletaan, sillä molempia koskevat samat välillisten vahinkojen vastuu- ja korvausperusteet. Myyjän viivästystilanteissa syntyy usein myös välitöntä vahinkoa, jonka vastuuperusteeksi riittää pelkkä myyjän sopimusrikkomus. Otetaan esimerkiksi tilanne, jossa laitteen ostanut ostaja vuokraa muualta korvaavan laitteen vahinkoan rajoittaakseen myyjän viivästyksen keston ajaksi. Tällöin ostajalle koituneet vuokrauskulut ovat välitöntä vahinkoa.⁴³

2.3 Tavarán käytön estyminen ilman taloudellista tappiota

KL 67.2 §:n 2 kohdan mukaan sopimusrikkomuksesta aiheutunutta välillistä vahinkoa on vahinko, joka johtuu siitä, että tavaraa ei voida käyttää tarkoitetulla tavalla. KL 67.2 §:n 1-2 kohdat koskevat samaa asiaa, mutta sillä erotuksella, että virheellisellä tavaralla ei ole vaikutusta ostajan tuotannolle taikka liikevaihdon, vaan muille toiminnoille, kuten ostajayrityksen hallinnolle. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostajan ostaman kopiokoneen tai tietokoneen toimitus myöhästyy hankalottaen ostajayrityksen juoksevien asioiden hoitoa, ilman että aiheutuu liikevaihdon laskua.⁴⁴ Säännös koskee siis sekä tilanteita, joissa myyjän toimitus viivästyy, että tilanteita, joissa ostaja ei voi käyttää tavaraa sen virheellisyyden vuoksi. Säännös poikkeaa myös muista välillistä vahingoista siten, ettei taloudellisen tappion aiheutumista edellytetä.

Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat siten tilanteet, joista aiheutuu esimerkiksi ajanhukkaa tai muita vaikeuksia, mutta ei konkreettista taloudellista vahinkoa. Voidaan puhua tavarán käyttöhyödyn menetyksestä, vaikkei kauppalaissa sitä

⁴³ Routamo – Ramberg 1997, s. 506. Mikäli korvaavaa laitetta ei voida saada, mutta ostaja pystyy saavuttamaan tarkoitetun tuotannon esimerkiksi työntekijöidensä ylitöillä, ovat kustannukset ylitöistä välitöntä vahinkoa.

⁴⁴ Routamo – Ramberg 1997, s. 506. ja HE 93/1986 vp s. 127–128.

nimenomaisesti mainitakaan.⁴⁵ Voidaan myös kysyä, onko tällöin aiheellista edellyttää välillisten vahinkojen korvausperusteiden näyttämistä eli myyjän huolimattomuutta tai erityistä sitoumusta, kun taas välittömien vahinkojen korvausperusteeksi riittää pelkkä virhe sopimussuorituksessa.

Toisaalta ostaja voi usein tällaisissa tilanteissa hankkia korvaavan tavarahan tai turvautua muualta saatavaan palvelukseen, ja näistä aiheutuneet kulut korvataan välittöminä vahinkoina. Näin ollen tilanteissa, joissa ostaja voi näihin toimenpiteisiin turvautua, kannattaa hänen tehdä sellainen kateoikeustoimi, jonka kulut korvataan välittömänä vahinkona. Tällöin vahingon määrä on helposti näytettävissä ja mitattavissa taloudellisesti, kun taas KL 67.2 §:n 2 kohdan koskiessa tilanteita, joissa taloudellista tappiota ei synny, on lähtökohtaisesti vaikeampi arvioida syntyneen vahingon suuruutta ja korvattavuutta.

Korkein oikeus sivusi tavarahan käyttöhyödyn menetystä tuomiossa KKO 1992:86. Ostaja oli ostanut myyjältä veneen, jonka moottorissa oli paljastunut toukokuussa vaurio, jonka korjaamisen vuoksi veneen käyttö oli estynyt kolmen kuukauden ajan, mutta taloudellista kulua ostajalle tästä käyttöhyödyn menetyksestä ei aiheutunut. Käyttöhyödyssä kyse oli siten välillisestä vahingosta, jota ei korvattu, koska myyjän vastuuperuste välillisestä vahingosta jäi näyttämättä. Ostajalle korvattiin kuitenkin 25 000 markkaa korkoineen hinnanalennuksena aiemmin toteutuneesta kauppahinnasta.⁴⁶

2.4 Sivullisen kanssa tehdyn sopimuksen raukeaminen

KL 67.2 §:n kohdan 3 mukaan sopimusrikkomuksesta aiheutunutta välillistä vahinkoa on voitto, joka on jäänyt saamatta sen vuoksi, että sopimus sivullisen kanssa on rauennut tai jäänyt täyttämättä oikein. Lain esitöiden mukaan säännös soveltuu tilanteisiin, joissa ostaja on tehnyt sopimuksen tavarasta myyjän kanssa, ja ostajan tarkoituksena on saattaa tavara markkinoille, mutta sopimusrikkomuksen vuoksi

⁴⁵ Routamo – Ramberg 1997, s. 506. ja HE 93/1986 vp s. 127 – 128. Kuluttajansuojalain tarkoittama olennainen käyttöhyöty korvataan välillisenä vahinkona, kun siitä ei aiheudu suoranaista taloudellista vahinkoa. Myöskään CISC ei sisällä määräystä käyttöhyödyn menettämisestä tilanteissa, joissa ei aiheudu suoranaista taloudellista vahinkoa.

⁴⁶ KKO 1992:86

ostajan jälleenmyyntisopimus raukeaa tai jää täyttymättä oikein. Tällöin ostajan vahinkoa on saamatta jäänyt voitto, jonka hän olisi saanut, jos myyjä ei olisi syyllistynyt sopimusrikkomukseen.⁴⁷

Kyse on siis kolmannen kanssa tehdystä sopimuksesta, jonka raukeamisen seurauksena ostajalle aiheutuu taloudellista tappiota. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että KL 67.2 §:n kohta 3 koskisi tilanteita, joissa tarkoituksena on jälleenmyydä esine sellaisenaan, mutta myyminen käy mahdottomaksi myyjän viivästyksen vuoksi. KL 67.2 §:n kohta 3 eroaa kohdasta 4 siten, että kohta 4 taas koskee enemmän tilanteita, joissa tavaraa on tarkoitus käyttää ostajan omassa toiminnassa, kuten tuotantolaitteistoa, puolivalmisteita sekä komponentteja.⁴⁸

Lain esitöissä mainittu esimerkkinä kohdan 3 soveltamisalasta tilanne, jossa ostaja on tilannut erikoislaitteen vielä neuvotteluvaiheessa olevan sopimuksen täyttämistä varten, ja myyjän viivästyksen takia ostajan sopimus sivullisen kanssa raukeaa.⁴⁹ KL 67.2 §:n kohdan 3 sanamuodon mukaan se soveltuisi myös tilanteisiin, joissa sopimus kolmannen kanssa jää täyttymättä ”oikein”, jolloin voitaneen tulkita, että kyseessä on tilanne, jolloin saadaan edes jonkin verran voittoa, vaikkei alun perin suunniteltua määrää. Tällöinkin vahinko lasketaan sen mukaan, että vähennetään alun perin suunnitellusta voiton määrästä se menetys, joka aiheutui siitä, että sopimus ei täyttnyt oikein.⁵⁰

2.5 Tuotevahinko

KL 67.2 §:n kohdan 4 tarkoittamat vahingot eroavat kohtien 1, 2, 3 ja 5 tarkoittamista vahingoista siten, että ne voivat syntyä vain virhetilanteissa, eivät myyjän viivästystilanteissa. Voidaan puhua *tuotevahingoista*, sillä kyse on tavaran virheen synnyttämistä esinevahingoista, jotka kohdistuvat muuhun kuin myytyyn tavararaan.⁵¹

⁴⁷ HE 93/1986 vp, s. 128.

⁴⁸ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 94.

⁴⁹ HE 93/1986 vp, s. 128.

⁵⁰ Routamo – Ramberg 1997, s. 508–509.

⁵¹ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo, s.143. Kyseinen säännös ei koske henkilövahinkoja, vaan niistä säännellään tuotevastuulaissa. Tuotevastuulaki sääntelee *tuotevastuuta*, joka ei kuulu KL:n soveltamisalaan. Ks. myös HE 93/1986 vp s. 128. Lain esitöissä tai KL:ssa ei ole säännöstä siitä, milloin tavaran virheestä aiheutuneita henkilövahinkoja tai muuhun kuin myytyyn tavararaan kohdistuvia

Lähtökohtana on pidetty, että virheellisen tavaran aiheuttaessa vahinkoa muulle omaisuudelle, ei sovellettavaksi tulisi KL ollenkaan. Siitä huolimatta on olemassa tuotevahinkojen ryhmä, johon KL:n soveltaminen kuitenkin on nähty tarkoituksenmukaiseksi. Lain esitöiden mukaan kauppalakia sovelletaan, kun: ”Kysymyksessä ovat sellaiset tavaran virheestä johtuvat vahingot, jotka tosin kohdistuvat muuhun omaisuuteen kuin myytyyn tavarahan, mutta jotka läheisesti ja ennalta-arvattavasti liittyvät myydyin tavaran käyttötarkoitukseen”. Jotta vahinko kuuluisi säännöksen soveltamisalan piiriin, vahingon on kohdistuttava sellaiseen omaisuuteen, jolla on välitön käyttöyhteys virheelliseen tavarahan.⁵² Näin ollen, jotta ostaja voisi saada korvauksen, on hänen käytettävä tavarahan sille tarkoitettuun käyttötarkoitukseen, ja tavaran virheen ja vahingon on oltava välittömässä käyttöyhteydessä.

Otetaan esimerkiksi tuomioistuimen ratkaisu. Tapauksessa KKO 1997:61 kyse oli siitä, että myyjänä toiminut maahantuojahan myi eräälle ostajahan toimineelle konepajalle lautasaluslaattoja. Ostajahan kiinnitti lautasaluslaattoja virtakiskoihin, joita edelleen myytiin asiakkaille. Aluslaatat paljastuivat virheellisiksi, jonka seurauksena konepajahan joutui vaihtamaan virheelliset aluslaatat ja tarkistamaan myydyt tuotteet. Arvioitavana oli KL 67.2 §:n kohtien 4–5 soveltuvuus, johon oikeus haki tukea (säännösten yleisluontoisuuden vuoksi) lain esitöistä, jonka perusteella muuhun omaisuuteen kohdistuvat vahingot tulevat korvattavaksi, kun ne liittyvät läheisesti ja ennalta-arvattavasti myydyin tavaran käyttötarkoitukseen. Kyseiseissä tapauksessa virheelliset lautasaluslaatat olivat liitetty ainesosaksi sinänsä virheettömiin virtakiskoihin. Lain esitöissä esimerkkinä mainitaan säännöksen soveltuvan tilanteisiin, joissa komponentissa oleva virhe saa aikaan siitä valmistetun tavaran vahingoittumisen⁵³.

Ongelmana oli myös lain esityön sanamuoto, jonka mukaan säännöksen soveltamisalaan kuuluvat ainakin ne tapaukset, joissa lopputuote fyysisesti vahingoittuu

vahinkojahan tulee arvioida KL:iin perustuen. Kuitenkin oikeuskäytännössä on päätetty, että myyjän velvollisuutta korvata tavaran aiheuttama henkilövahinko ei tule arvioida KL:n säännösten mukaan. Ks. myös Routamo –Ramberg 1997, s. 508. Ruotsin GKL:n säännökset poikkeavat Suomen KL:n tuotevahinkoa koskevasta säännöksestä siten, että GKL:n 67.1 §:ssä tuotevahinkojen soveltaminen on jätetty kokonaan ulkopuolelle.

⁵² HE 93/1986 vp s. 128.

⁵³ KKO 1997:61. ja HE 93/1986 vp s. 128.

siihen liitetyn virheellisen osan vuoksi. Tällöin tulkinnanvaraista on se, että soveltuuko säännös tilanteisiin, joissa lopputuote valmistuu virheellisenä mutta ilman fyysistä vahinkoa. Tuomioistuin tuli siihen tulokseen, että tapaus kuuluu säännöksen soveltamisalaan, koska lopputuotteen viallisuus ilmenee ostajalle selvästi alentuneena toimivuutena eli virheenä. Näin ollen oikeus katsoi, että konepajan korvattavaksi vaatimaa menetystä oli pidettävä KL 67.2 §:n kohdan 4 tarkoittamana tuotevahinkona, ja vaikkei tällaista kulua pidettäisi tuotevahinkona, voidaan sitä pitää saman pykälän kohdan 5 tarkoittama muuna saman kaltaisena vahinkona, joka on vaikeasti ennakoitavissa.

Konepajan kanne ei kuitenkaan menestynyt, koska se ei vedonnut myyjän huolimattomuuteen tai myyjän antamaan erityiseen sitoumukseen, josta tavara poikkeaa.⁵⁴ Tuomioistuimen ratkaisua voidaan pitää perusteltuna, sillä dispositiivisissa riita-asioissa tuomioistuinta sitoo väittämistaakka, jonka takia tuomio voidaan perustaa vain seikkoihin, joihin asianosainen on vaatimuksensa tai vastustamisensa tueksi vedonnut. Ratkaisun antina voidaan pitää myös KL 67.2 §:n kohtien 4 ja 5 soveltuvuusarviointia. Loppukäyttäjälle itselleen ei lienee lähtökohtaisesti merkitystä sillä, mistä syystä tavarän virheellinen toimivuus johtuu, minkä vuoksi tuntuisi erikoiselta jättää soveltamatta säännöstä vain sen vuoksi, ettei lopputuote ollut itessään fyysisesti vahingoittunut. Kysehän on kuitenkin lopulta aina käyttäjän näkökulmasta virheellisestä tavarasta.

Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat siis tavarat, jotka käyttötarkoituksensa vuoksi liitetään muuhun esineeseen ja vahinko aiheutuu kyseisessä omaisuudessa. Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat myös tilanteet, joissa myytävässä raaka-aineessa oleva vika aikaansaa siitä valmistetun esineen vahingoittumisen.⁵⁵ Esimerkiksi myyjä myy ostajalle nauvoja, jotka ovat tarkoitettu ulkoaraston vuorauksen kiinnittämiseen, mutta vääränlaisesta materiaalista valmistetut naulat alkavatkin ruostua ja pilaavat myös rakennuksen ulkovuorauslaudat. Tällöin laudoille

⁵⁴ KKO 1997:61.

⁵⁵ HE 93/1986 vp s. 128. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 508–509. Säännöksen soveltamisalaan kuuluu esimerkiksi tilanne, jossa ostajalle myyty virheellinen sähkölaite vahingoittaa toista esinettä tai virheellinen kone vahingoittaa tuotettavaa tavaraa.

aiheutunut vahinko on välillistä ja virheellisten naulojen hankintaan menneet kulut ovat välitöntä.

Lain esitöissä mainittu muulle omaisuudelle aiheutunut vahinko, joka on käyttötarkoituksensa vuoksi välittömässä yhteydessä ei tee KL:n soveltamisalasta tuotevastuutapauksissa tarkkarajaista. Lain esitöissä, oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on muutamia esimerkkejä vahingoista, joissa vahingoittunut omaisuus on välittömässä käyttötarkoituksessa myytyyn tavaraan, jonka perusteella myyjä on korvausvastuussa:

- Komponenttivahingot eli vahingot, jolloin lopputuotteen arvo laskee tai siitä tulee arvoton myydyin komponentin virheellisyyden takia.
- Virhe raaka-aineessa eli raaka-aine, joka on myyty, onkin virheellinen ja kun se yhdistetään jalostettavaan tuotteeseen, ilmenee siinä viallisuus.
- Virheellisen polttoainelaadun aiheuttama moottoririkko voi johtaa polttoaineen myyjän vastuuseen.⁵⁶
- Myydyn koneen vika vahingoittaa työstettävää materiaalia.⁵⁷
- Virheellinen pakkausmateriaali vahingoittaa tuotetta.⁵⁸

Luettelo ei ole missään tapauksessa tyhjentävä, vaan KL 67.2 §:n kohdan 4 tarkoittama tuotevahinko voi syntyä myös muissa olosuhteissa. Tuotevastuu tavaran aiheuttamasta vahingosta muulle omaisuudelle voi syntyä myös kuluttajansuojalain tai tuotevastuulain soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa.⁵⁹

2.6 Muu samankaltainen, vaikeasti ennakoitava vahinko

KL 67.2 § kohdan 5 ”muu saman kaltainen, vaikeasti ennakoitava vahinko” kuulostaa sanamuotonsa vuoksi varaventiililtä, johon muut välillisenä pidettävät vahingot kuuluvat, koska ne eivät aivan sovellu KL 67.2 kohtien 1–4 vahinkoihin.

⁵⁶ Wilhemsson – Rudanko 2004, s. 26. Ks. kuitenkin KKO 2017: 74 luvussa 3.3. Lopputulokseen saattoi tosin vaikuttaa se, että kantaja luopui vetoamasta huolimattomuuteen, eikä vetoaminen myyjän antamasta erityisestä sitoumuksesta menestynyt.

⁵⁷ HE 93/1986 vp, s. 128.

⁵⁸ KKO 2001:77. Ks. myös 3.3.

⁵⁹ Ks. Wilhemsson – Rudanko 2004, s. 24–27, 231–232. Tuotevastuulain soveltaminen ei sinänsä sulje pois muun lain soveltamisen mahdollisuutta. Tuotevastuulaki koskee kuitenkin vain yksityiseen käyttöön tarkoitetun omaisuuden vahingoittumista, eikä elinkeinotoiminnassa käytetyn omaisuuden vahingoittumista.

Lain esitöiden mukaan kyse on vahingosta, joka on laadultaan ja asiallisesti rinnastettavissa kohtien 1-4 vahinkoeriin, vaikkei kyseistä vahinkoa ole nimenomaisesti mainittu kohdissa 1-4.

KL 67.2 § kohdan 5 perusteella korvataan esimerkiksi korkotappio, joka aiheutuu ostajalle myyjän viivästyessä, kun ostaja on maksanut tavarat, jolloin kyseinen pääoma on ostajan kannalta hyödyttömässä käytössä. Toiseksi esimerkiksi voidaan ottaa tilanne, jossa ostajalle aiheutuu tulonmenetystä yksityiseen käyttöön ostetun tavarat sopimusrikkomuksen selvittelyyn kuluneen työajan muodossa.⁶⁰ KL 67.2 § kohdan 5 täydentävän säännöksen tarpeellisuutta puoltaa se, että koska KL:ssa ei ole määritelty välittömiä vahinkoja, katsottaisiin sellaiset vahinkoerät välittömiksi, joita ei ole nimenomaisesti määritelty KL:ssa välillisiksi.⁶¹ Tämä johtaisi epätarkoituksenmukaisiin lopputuloksiin, koska sinänsä välillisiksi vahingoiksi kuuluvat vahinkoerät korvattaisiin tällöin välittöminä vahinkoina, jolloin myyjän vastuu voisi muodostua liian ankaraksi.

Oikeuskirjallisuuden mukaan säännöksen tarkoittama ”vaikeasti ennakoitava” ei pidä ymmärtää siten, että kohtien 1–4 vahingot eli välilliset vahingot yleensä ottaen olisivat vaikeasti ennakoitavissa.⁶² Myyjän on jopa helppoa ennakoida, että myyjän tavarat toimituksen myöhästyessä, ostajalle aiheutuu vahinkoa tuotantokatkoksina ja muina ongelmina.⁶³ Onkin syytä erottaa vaikea ennakoitavuus itse vahingon ja sen määrän välillä. Tarkoitan tällä sitä, että säännöstä tulee soveltaa tilanteisiin, joissa myyjälle on epäselvää vain vahingon määrän suuruus.⁶⁴ Säännöstä on tulkitettava siten, että KL 67.2 § kohdan 5 tarkoittama vahinko on luonteeltaan samankaltaista kuin kohtien 1–4 vahinkoerät, mutta 5 kohdan tarkoittamat vahingot ovat lisäksi vaikeasti ennakoitavia määrän näkökulmasta. Tämäkään tulkintamalli ei ole

⁶⁰ HE 93/1986 vp, s. 128.

⁶¹ HE 93/1986 vp, s. 128.

⁶² Ks. esim. Routamo 1996, s. 219. ja Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 95. sekä ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 509. Voidaan kuitenkin myös argumentoida, että välilliset vahingot ovat usein ainakin määränsä puolesta vaikeita ennakoida.

⁶³ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 95.

⁶⁴ Ks. KKO 1997:61. Tuomioistuimien katsoi, että tapauksessa oli kyse joko KL 67.2 §:n kohdan 4 tai 5 tarkoittamasta vahingosta. Vahinko katsottiin siten välilliseksi vahingoksi, mutta sitä ei kuitenkaan korvattu, koska kantaja ei vedonnut välillisen vahingon korvausperusteisiin.

ongelmaton, sillä on mahdollista argumentoida, että kaikki välilliset vahingot olisivat ainakin määränsä suhteen vaikeita ennakoida.

Norjan kauppalakiin ei vastaavaa kohdan 5 säännöstä otettu, mutta Ruotsin GKL sisältää vastaavantyyppisen muodon: ”sellainen samankaltainen vahinko, joka on ollut vaikeata ennakoida”. Koska Suomen kauppalain tarkoituksena ei ole ollut, että 67.2 § kohtien 1–4 vahinkoerien tulisi olla vaikeasti ennakoitavia, voidaan otaksua, että Ruotsin GKL:n sanamuoto johtaa samaan lopputulokseen kuin meilläkin.⁶⁵ Toisaalta, jos asiaa lähestyttäisiin siinä näkökulmasta, että välilliset vahingot ovat aina määränsä puolesta myyjän näkökulmasta vaikeasti ennakoitavia, jota ne myös käytännössä mielestäni ovat, sillä pääsääntöisesti myyjä ei tiedä, kuinka suuren viivästyssakon ostaja joutuu kolmannelle maksamaan myyjän viivästystilanteessa. Myös seuraavaksi käsiteltävässä oikeustapauksessa käy ilmi se, ettei 67.2 §:n kohta 5:n vaikea ennakoitavuus ole ongelmallinen silloin, kun sillä tarkoitetaan vahingon määrää.

Tuomioistuin käsitteli sopimussakon vaikeaa ennakoitavuutta tapauksessa KKO 2014:61. Tapauksessa kyse oli siitä, että ostajana toiminut rakennusliike oli tilannut myyjältä ovia urakkakohteeseen. Myyjä viivästy toimituksessaan, ja sen seurauksena rakennusliikkeen urakan valmistuminen viivästy vastaavasti, ja rakennusliike joutui maksamaan viivästyssakkoa asiakkaalleen. Rakennusliikkeen ja myyjän välisen vakioehdon mukaan myyjä ei vastannut viivästymisensä aiheuttamista välillisistä vahingoista. Vakioehdoissa ei määritetty välillisiä vahinkoja sen tarkemmin. Kyse oli siten siitä, oliko rakennusliikkeen ostajalleen maksama sopimussakko välillistä vahinkoa kauppalain tarkoittamalla tavalla, vaikei sitä nimenomaisesti ole lueteltu KL 67.2 §:n vahinkolajina.⁶⁶ Tällöin joudutaan arvioimaan kohdan 5 soveltuvuutta.

Ostajana toimineen rakennusliikkeen kannalta ovien saamatta jääminen oli välitöntä vahinkoa, koska kyseessä oli itse suorituksen saamatta jäämisestä, josta saatava aiheutua myös muita vahinkoja, kuten sivulliselle maksettuja korvauksia. Välillisten vahinkojen määrää on myyjän vaikea etukäteen ennakoida, kun taas

⁶⁵ Routamo – Ramberg 1997, s. 509.

⁶⁶ KKO 2014:61.

välittömien vahinkojen määrä on nähtävissä suoraan sopimussuorituksen arvosta. Näin ollen kolmannelle maksettua sopimussakkoa käsiteltiin välillisenä vahinkona, koska sen määrä oli vaikeasti ennakoitavissa.⁶⁷

Ostajan omalle sopimuskumppanilleen maksamaa viivästyssakkoa on edellä esitetyillä perusteilla pidettävä myyjän ja ostajan välisessä suhteessa välillisenä vahinkona. Näin ollen voimme lähteä liikkeelle siitä, että viivästyssakko kuuluu kohdan 5 välillisiin vahinkoeriin, koska se voidaan luonteensa vuoksi lukea läheisesti kohdien 1-4 vahinkoeriin, mutta sitä ei ole nimenomaisesti niissä mainittu.

Määriteltäessä välillistä vahinkoa, voitaisiin yhtenä lähestymiskulmana ottaa Norjan kauppalaan mukainen malli. Silloin vahinkojen määrittelyssä lähtökohtana on se, onko vahingonkärsijä toiminut taloudellisesti järkevästi. Esimerkiksi saamatta jäänyttä voittoa pidetään Norjassa välillisenä vahinkona, jos ostaja on laiminlyönyt ryhtyä kateostoon tai muihin rajoittamistoimenpiteisiin ilman perusteltua syytä. Vahingonkärsijän toimiessa hänelle asetettujen vahingon rajoittamistoimenpiteitä koskevien säännösten mukaisesti, pidettäisiin saamatta jäänyttä voittoa välittömänä vahinkona. Norjan kauppalaan sanamuodon mukaan välittömänä vahinkoja pidetään sellaisia normaaleja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on hyvittää sopimusrikkomus. Tässä mallissa välillisiä vahinkoja olisivat niin kutsutut seurausvahingot, jotka eivät johdu suoraan itse sopimusrikkomuksesta.⁶⁸

Myös oikeudenkäyntikulujen vahinkolajia on arvioitu tuomioistuimessa. Tapauksessa KKO 2012:101 kyse oli siitä, että A osti käytetyn auton B:ltä ja myi sen sittemmin C:lle. Auto oli mennyt rikki syystä, joka johtui B:n työntekijän asennusvirheestä. C vaati tavarán virheen perusteella A:lta hinnanalennusta sekä oikeudenkäyntikulujensa korvaamista. A taas vaati omassa kanteessaan, että B:n on korvattava A:lle vahingonkorvauksena ne oikeudenkäyntikulut, jotka olivat aiheutuneet

⁶⁷ KKO 2014:61. KL 67.2 kohdan 5 soveltaminen oli tuottanut vaikeuksia tapausta aiemmin käsitelleelle Vaasan hovioikeudelle, jonka mukaan ostajan sopimuskumppanilleen maksamassa sopimussakossa oli kyse vaikeasti ennakoitavissa olevasta välillisestä vahingosta. Mielestäni säännöksen tarkoittamassa vaikeasti ennakoitavuudessa on kyse nimenomaan vahingon määrästä, eikä vahingon syntymisen ennakoinnista.

⁶⁸ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 513. Mallin ongelmana olisi esimerkiksi KL 67.2 §:n kohdan 2 tarkoittama tavarán käytön estyminen, koska se voidaan yleensä estää niillä teoilla, joilla se kompensoidaan.

A:n ja C:n välisestä oikeudenkäynnistä. Lisäksi A vaati, että B:n tulee korvata auton hinnanalennusta vastaava määrä A:lle välittömänä vahinkona, koska A:n piti suorittaa C:lle hinnanalennusta auton virheen perusteella. Kyse oli muun ohella siitä, ovatko A:lle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut lain 67 §:n tarkoittamaa välillistä vai välitöntä vahinkoa.

Alemmat tuomioistuimet hyväksyivät A:n vaatimuksen koskien hinnanalennusta, mutta A:n oikeudenkäyntikuluvaatimus hylättiin, koska ne eivät olleet B:n aiheuttamia, vaan ne olivat aiheutuneet siitä, että A oli kiistänyt C:n vaatimukset, johon sittemmin C oli lainvoimaisen tuomion perusteella oikeutettu. Koska kauppalaissa välittömiä vahinkoja ei ole lueteltu, ja välillisten vahinkoerien lista ei ole tyhjentävä, haki KKO tukea vahinkolajin jaotteluun lain esitöistä, jonka mukaan välittömiä vahinkoja ovat esimerkiksi sopimusrikkomuksesta aiheutuneet selvittelykustannukset. Edelleen lain esitöiden mukaan, epäselvissä tilanteissa korvausta suoritetaan ankarampien vastuuperusteiden mukaan.⁶⁹

KKO:n perustelujen kohdan 9 mukaan kyse oli välittömästä vahingosta, koska:

”Kauppalain 67 §:n 2 momentin 1 - 4 kohdissa mainitut välilliset vahingot liittyvät lähinnä tavaran käyttöön tuotannossa tai liiketoiminnassa taikka tuotevastuuseen. Vahinkoa voidaan pitää momentin 5 kohdan nojalla välillisenä vahinkona vain, jos se on samankaltainen kuin 1 - 4 kohdissa tarkoitettut vahingot ja myös vaikeasti ennakoitava. Korkein oikeus katsoo, että tavaran virhettä koskevasta oikeudenkäynnistä aiheutuneet kulut liittyvät tavaran virheen selvittämiseen eikä niitä voida pitää samankaltaisina kuin momentin 1 - 4 kohdissa mainittuja vahinkoja. Ostajan omat tai hänen sopimuskumppanilleen maksettavaksi määrättyt oikeudenkäyntikulut eivät siis ole välillistä vahinkoa myöskään momentin 5 kohdan nojalla”.

Näin ollen B oli velvollinen korvaamaan oikeudenkäyntikulut välittömänä vahinkona A:lle, koska A:lle aikaisemmasta oikeudenkäynnistä C:n kanssa aiheutuneet

⁶⁹ KKO 2012:101. ja HE 93/1986 vp, s. 41.

oikeudenkäyntikulut olivat riittävässä syy-yhteydessä B:n A:lle myymän auton virheeseen, ja oikeudenkäynti A:n ja C:n välillä auton virheen syyn ja selvittelyn vuoksi oli ollut perusteltu.⁷⁰ Tuomioistuimen ratkaisun lopputulos on ymmärrettävä, sillä sopimusrikkomuksesta voi syntyä muiden vahinkojen ohella oikeudenkäyntikuluja, eikä niitä ainakaan suoraan ole listattu KL 67.2 1–4 kohtien vahinkoeriin.

Tuomioistuimen perusteluista jää kuitenkin hieman ristiriitainen olo, sillä välittömät vahingot liittyvät suoraan sopimusrikkomuksen oikaisuista aiheutuneisiin kuluihin ja ovat helpommin ennalta arvattavissa sopimuksen kauppahinnan perusteella. Jos pohditaan A:lle sopimusrikkomuksesta aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja, on ainakin niiden määrä B:n (ja usein asiamiestenkin) näkökulmasta vaikeasti ennakoitavaa, joka taas ennakoitavuuden näkökulmasta puoltaisi tällaisen vahingon kuulumista välillisiin vahinkoihin. Selvää kuitenkin on, ettei vahingon kuulumista välittömiin tai välillisiin voi ratkaista pelkästään sen vaikeasti ennakoitavuuden perusteella, minkä vuoksi tapauksessa ratkaisevaa oli se, että korkein oikeus linjasi oikeudenkäyntikulujen liittyvän läheisesti tavaran virheen selvittämiseen.

2.7 KL 13 luvun säännösten rakenteesta

KL 13 luvun 67.1 §:ssä luetellaan eri vahinkoeria siten, että sopimusrikkomuksen vuoksi suoritettava vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välillisestä tai välittömästä vahingosta. Säännöksen sanamuodon perusteella jää epäselvä kuva niiden suhteesta välillisiin vahinkoihin. Saamatta jäänyt voitto mainitaan kuitenkin erikseen välillisenä vahinkona lain 67.2 §:n kohdassa 3, joten lukijalle voi jäädä hämmentynyt olo, mihin vahinkolajiin mikäkin 67.1 §:n vahinkoeristä kuuluu. Hinnanerosta säännellään saman luvun 68–69 §:ssä ja vahingon minimoinnista 70 §:ssä.⁷¹

Lain esitöiden mukaan *korvaus kuluista* on välitöntä vahinkoa silloin, kun sopimusrikkomuksesta on aiheutunut esimerkiksi posti-, puhelin-, telex- ja matkakuluja. Tavaran virheen selvittämisestä ja tutkimisesta aiheutuneet kulut korvataan välittöminä vahinkoina. Ostajan purkaessa sopimuksen sopimusrikkomuksen takia,

⁷⁰ KKO 2012:101.

⁷¹ Ks. vahingon minimoinnista kohta 4.2.

esimerkiksi ostajan suorittamat puretusta sopimuksesta johtuvat tullimaksut ja verot ovat välitöntä vahinkoa, mikäli näitä ei palauteta sopimuksen purun yhteydessä. Edelleen myös kateostot mainitaan välittöminä vahinkoina, mutta niiden seurauksena voi aiheutua myös välillistä vahinkoa.⁷²

Kateosto ja *hinnanero* kytkeytyvät toisiinsa siten, että ostajan purkaessa kaupan ja hänen on vahinkojensa minimoimiseksi tehtävä kateosto, ja hänen on maksettava kateostotavarasta korkeampi hinta, on puretun sopimuksen ja kateoston mukaisen kaupan välistä hinnaneroa pidettävä tällöin välittömänä vahinkona.⁷³

⁷² HE 93/1986 vp, s. 42. Kateostotilanteessa voi aiheutua myös välillistä vahinkoa, kun ostajan kateostona hankkima laite tuottaa huonommin, kuin mitä myyjän laite olisi virheettömänä tuottanut.

⁷³ HE 93/1986 vp, s. 42.

3 VAHINKOJEN KORVAAMISEDELLYTYKSET

3.1 Virhe sopimussuorituksessa

Mikäli tavara ei ole sopimuksenmukainen tai sopimussuorituksessa on jokin muu virhe, kuten viivästys, josta aiheutuu ostajalle vahinkoa, on ostaja oikeutettu vahingonkorvaukseen. Virheellisuuden arvioinnin lähtökohtana osapuolten välinen sopimus.⁷⁴ KL 17.1 §:n mukaan tavaran on lajiltaan, määrältään, laadultaan, muilta ominaisuuksiltaan ja pakkaukseltaan vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun.⁷⁵ Osapuolet voivat siis itse disponoida, millainen sopimussuoritus on sopimuksenmukainen. Yleensä sopimus syntyy tarjous-vastaus-mekanismiin⁷⁶ kautta, jossa ostaja hyväksyy myyjän antaman tarjouksen, ja tällöin tavaran on vastattava sovittua, ja näin osapuolet ovat sopineet siitä, millainen suoritus kyseissä tilanteessa on sopimuksenmukainen.

Lain esitöiden mukaan ostaja ei voi vedota virheeseen, jos hänellä on ollut mahdollisuus tarkistaa tavara ennen kauppaa ja hänen olisi pitänyt havaita virhe tarkistuksessa. Käsitykseni mukaan sanamuodolla ennen kauppaa tarkoitetaan tilannetta, jossa ostaja saa tavaran haltuunsa, eikä sitä tilannetta, kun sopimus syntyy, joka on ajallisesti aikaisemmassa vaiheessa. Tavaran laadusta ja sopijapuolten asemasta riippuu, kuinka nopeasti ja perusteellisesti tarkistus on suoritettava.⁷⁷

3.1.1 Tavarán määrástá

Kun tavara saapuu ostajalle, voi ostaja havainnoida, onko tavara määrältään sopimuksenmukainen. Määrää voidaan arvioida esimerkiksi tilavuuden, painon tai yksikköjen määrän kautta. Jos määrä poikkeaa sovitusta, on kyseessä virhe

⁷⁴ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo, s. 102.

⁷⁵ Ks. CISG Art: 35.1, joka sisältää lähes identtisen normin: ”Myyjän tulee luovuttaa tavaraa, joka määrältään, laadultaan ja ominaisuuksiltaan on sopimuksen mukaista ja joka on pakattu sopimuksen edellyttämällä tavalla.” Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 142. Tätä säännöstä on arvosteltu itsestäänselvyytenä, koska aina voidaan lähteä liikkeelle, siitä, että osapuolet itse disponoivat tavaran laadusta ja muista ominaisuuksista. ”On mahdollista, että CISG:n Art. 35.1 oikeuttaa käyttämään sopimuksen tulkinnassa laajempaa näkemystä, kuin mitä kansallinen lainsäädäntö mahdollistaisi.”

⁷⁶ Ks. esim. Hemmo 1997, s.112. Vaikka OikTL 6.1 § edellyttää puhdasta, hyväksyvää vastausta tarjoukseen, voi myös osapuolten tosiasiallinen käytös osoittaa sopimuksen syntyneen, vaikkei vastaukseen liitetyt vakioehdot olisi identtisiä tarjouksen kanssa. Vastauksen saajalla on mahdollisuus tämän jälkeen kieltäytyä sopimuksesta, ellei hän halua hyväksyä epäidenttistä vastausta.

⁷⁷ Ks. HE 93/1986 vp, s. 5. Myyjän menetellessä petollisesti, ostaja ei menetä oikeuttaan vedota virheeseen.

sopimussuorituksessa. Aina ei ole kuitenkaan selvää, mistä syystä sopimuksenmukaisesta määrästä poikkeaminen johtuu.⁷⁸

Tällöin rajanvetotilanteissa voi sovellettavaksi tulla KL 43 §. Säännös koskee tilanteita, joissa osa toimituksesta on myöhässä sekä tilanteita, joissa myyjä katsoo täytäneensä sopimuksen, vaikkei tavarán määrä vastaa sovittua. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, kun tavaraa katoaa kuljetuksessa. Tästä syystä tavarankuljettajan on valvottava, että tavarán määrä on sopimuksenmukainen koko kuljetusketjun ajan, ja poikkeamatilanteissa tehtävä merkintä tästä. Tällaisesta kuljetuskaupasta säännellään nimenomaisesti KL 7-9 §:n kuljetuskauppaa ja luovutuksen ajankohtaa koskevissa pykälissä, mihin ei tässä yhteydessä paneuduta enemmälti.⁷⁹

3.1.2 Tavarán laadusta, ominaisuuksista, pakkauksesta sekä varaumista

Tavarán laatu selviää yleensä vasta sillä hetkellä, kun ostaja saa tavarán haltuunsa. Sopimusrikkomusten ja siitä aiheutuvien riitojen välttämiseksi, voidaan sopia, että ostajan tulee ilmoittaa saaneensa haltuunsa sopimuksenmukaisen tavarán. Mikäli laatua ei ole sopimuksessa määritetty, lähtökohtana on, että tavarán tulee olla kaupallisesti hyväksyttävää laatua.⁸⁰ Tilanteissa, joissa vaadittu *laatu* ei käy ilmi sopimuksesta, eikä muistakaan olosuhteista, voidaan tavaraa verrata muihin samankaltaisiin tavaroihin virheellisyyttä arvioitaessa. Tällaista abstraktia virheellisyyden arviointia ilmentää myös KL 17.2 §:n sanamuoto ”tavarán tulee soveltua tarkoitukseen, johon sellaisia tavaroita yleensä käytetään.” eli tavaralla tulee olla sellaiset ominaisuudet, että sitä voidaan käyttää normaalilla tavalla niihin tarkoituksiin, joihin kyseisiä tavaroita yleensä voidaan käyttää.⁸¹ Norjalaisen oikeuskirjallisuuden mukaan tavarán laatua ilmentää myös kestävyysvaatimus eli tavarán tulee olla tavanomaisella tavalla toimintakelpoinen kohtuullisen ajan verran.⁸² Voidaan esimerkiksi olettaa, että naulojen lyömiseen tarkoitettun vasaran tulee kestää naulan kantojen lyömistä rikkotumatta useita kertoja.

⁷⁸ Routamo – Ramberg 1997, s. 142–143.

⁷⁹ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 142–143. Mikäli tavaraa kuljetetaan rahtilaivalla, voidaan esimerkiksi nesteiden, malmin, viljan sekä muiden paljousesineiden määrä havainnoida aluksen uppoaman perusteella. Nesteiden osalta voida tapahtua haihtumista, mistä syystä sopimukseen voidaan ottaa määräys sallitusta poikkeamamäärästä. ja HE 93/1986 vp, s. 60.

⁸⁰ Routamo – Ramberg 1997, s. 143.

⁸¹ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 107.

⁸² Hagström 2005, s. 80–81.

Pelkkä *abstrakti laatutasovaatimus* ei yksistään riitä määrittämään KL:n 17 §:n tarkoittamaa tavarán laatutasoa. Voidaan kysyä, tuleeko ostajan hyväksyä joissain tilanteissa käypää laatua huonompi tavara. Tällöin voidaan ottaa huomioon tavarán hinta. Esimerkiksi halpa polkupyörä ei ole välttämättä yhtä toimintavarma ja maastokelpoinen kuin kallis yksilö. Toisaalta tavarán minimivaatimuksena voidaan pitää soveltumista sellaiseen tarkoitukseen, johon sellaisia tavaroita yleensä käytetään.

Otetaan esimerkkitilanne: ostajana toimiva A vuokraa maastokäyttöön maastopolkupyöriä, jotka hän on ostanut myyjänä toimivalta B:ltä. Jos B markkinoi edullista polkupyörää maastopyöränä, pitää sen tällaiseen käyttötarkoitukseen sopia ja kestää tavanomaista maastokäyttöä kohtuullisen ajan verran. Jos tavara ei tätä laatuvaatimusta täytä, ei sitä voida pitää sopimuksenmukaisena, vaikka hinta olisikin halpa. Eri asia on, jos myyjä selvästi ilmoittaa, että tämä polkupyörä ei kestä maastokäyttöä, ja jos ostaja tästä huolimatta polkupyörää siihen käyttötarkoitukseen käyttää, ei hän voi rikkoutumistilanteissa tehokkaasti vedota, että tavarán laatu ei vastaa sen käyttötarkoitusta KL 17 §:n tarkoittamalla tavalla.⁸³

Mikäli ostaja haluaa varmistaa välillistenkin vahinkojen korvausvastuun olemassaolon, pitää hänen varmistaa myyjältä tavarán soveltuvuus tiettyyn tarkoitukseen. Tällöin myyjä on antanut KL 40.3 §:n tarkoittaman erityisen sitoumuksen. Lain esitöiden mukaan tavarán *ominaisuuksilla* tarkoitetaan kestävyyttä ja muita ominaisuuksia, joilla on vaikutusta tavarán käyttökelpoisuuteen.⁸⁴ Tavarán ominaisuudet ja laatu voidaan nähdä merkitykseltään ainakin osin päällekkäisinä ainakin esimerkiksi maastopolkupyörästä. Tällöin ominaisuuden ja laadun on oltava sellaisella tasolla, että tavara kestää maastokäyttöä.

KL 17 §:n mukaan tavarán on oltava myös pakkaukseltaan sopimuksen mukainen tai tavarán katsotaan olevan virheellinen. Lain esitöiden mukaan tavarat tulee suojata pakkauksella niiden ominaisuuksien suojaamiseksi ja säilymiseksi. Tavarán

⁸³ Ks. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 107–108. Esimerkiksi ajanottokellosta voidaan vaatia erilaisia tarkkuusominaisuuksia kuin arkikellosta.

⁸⁴ HE 93/1986 vp, s. 60.

pakkaamiselta voidaan ilman nimenomaista sopimustakin edellyttää, että tavara säilyy kuljetuksen ajan vahingoittumatta, mutta pakkauksen vahingoittumista ei pidetä virheenä, mikäli tavara on vahingoittumaton.

Tietyissä tilanteissa ostajan tarkoituksena voi olla myydä tavara eteenpäin tietyn tunnusmerkein tai tiedoin varustetussa pakkauksessa. Jos osapuolet ovat sopineet, että myyjä pakkaa tavaran kuljetusta varten, ja ostaja sittemmin sen noutaa, mutta myyjä onkin laiminlyönyt pakkaamisen, voi ostaja perua kaupan tavaran pakkausvirheen perusteella. On kuitenkin pidettävä selvänä, että ostaja ei voi vedota tavaran virheeseen sillä perusteella, että tavaran kuljetuspakkaus on kuljetuksen aikana vahingoittunut, mikäli itse tavara on vahingoittumaton. Pakkauksen tarkoituksena onkin suojata tavaraa kuljetuksen ajan.⁸⁵ On syytä huomata, että KL 17.2 §:n kohdassa 4 on myös säännös tilanteiden varalta, joissa pakkaukseen puuttumiseen ei voi virheenä vedota: ”jos pakkaus on tarpeen tavaran säilyttämiseksi tai suojaamiseksi” eli kaikissa tilanteissa pakkausta ei tarvita, jos tavaran luonne ei pakkaamista vaadi.⁸⁶ Esimerkiksi tontille toimitettavan hiekan tai maatilalle kuljetettavien eläinten pakkaaminen ei lähtökohtaisesti kuulosta käytännölliseltä ratkaisulta. Selvänä voidaan pitää, että ostajalla on tällöinkin oikeus saada vahingoittumattomia tavaroita, vaikkei pakkaaminen ole tarpeen.

KL 19 § sisältää myös säännöksen ”sellaisena kuin se on” – varaumasta, jolla voi olla merkitystä tavaran virheellisyyttä arvioitaessa. Tämä koskee tilanteita, joissa osapuolten välillä on riitaa siitä, onko tavara virheellinen vai täytyykö ostajan hyväksyä tavara. *Sellaisena kuin se on* alentaa jo mainitun abstraktin virheellisyysarvioinnin edellyttämiä tavaran laatu- ja ominaisuusvaatimuksia. Tavaran virheeseen voidaan kuitenkin vedota tilanteissa, joissa tavara on olennaisesti huonommassa kunnossa suhteessa ostajan perusteltuihin odotuksiin, jotka kytkeytyvät tavaran hintaan ja muihin olosuhteisiin.⁸⁷ Tähän voidaan ottaa esimerkiksi Turun hovioikeuden 30.4.2015 antama tuomio S14/588, jota käsitellään tarkemmin kohdassa

⁸⁵ HE 93/1986 vp, s. 60. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan erikseen mainita, onko ostaja tällöin oikeutettu saamaan korvausta vahingoista, jotka ovat aiheutuneet kaupan peruuntumisesta, mutta käsitteäkseni on selvää, että sopimus on ehtinyt jo syntyä, vaikkei itse sopimussuorituksia ole vielä pantu täytäntöön. Näin ollen myyjän vahingonkorvausvastuu olisi sopimusperusteista.

⁸⁶ Ks. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 108. Tapauksissa, joissa pakkaus ei ole tarpeellinen, ei voida myöskään pakkauksen puuttumiseen vedota virheenä.

⁸⁷ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 108.

3.2. Olennaista tavarán virheellisuuden ja siitä seuranneen sopimusrikkomuksen kannalta oli se, että ”sellaisena kuin se on” – ehto ei estänyt ostajaa vetoamasta virheeseen, sillä tavarán hinta ja ulkonäkö antoivat ostajalle perustellun aiheen olettaa, että kyseessä olisi toimintakuntoinen tavara.

Riidatonta oli, että tavarán viat olivat selvinneet pian oston jälkeen, ja myös se, että tavarán toimintakuntoa ei voitu havaita ennen kaupantekoa pelkällä ulkopuolisella tarkastelulla. Hovioikeus katsoi, että vaikka kyseessä oli este, joka oli myyjän kontrollivastuun ulkopuolella, eikä näin ollen vahingonkorvausvastuuta syntynyt, oli myyjän korvattava ostajalle hänen vaatimansa rahamäärä KL 37–38 §:n mukaisena hinnanalennuksena, koska tavarassa oli virhe.⁸⁸

3.1.3 Tavarán vaaranvastuusta

Nykyään huomattavan suuri osa irtaimen kaupasta käydään kuljetuskauppana. Tämän vuoksi tavarán vaaranvastuuta koskevaa sääntelyä ei voida jättää huomiotta. Vaaranvastuun siirtymisen ajankohta vaikuttaa siihen, millä hetkellä tavarán virheellisuuttä tulee kulloinkin arvioida. Vaaranvastuussa kyse on osapuolten välisestä riskinjaosta tilanteissa, joissa tavara huononee kaupanteon jälkeen.⁸⁹ Vaaranvastuuta säädetään KL 12-16 §:ssä.

KL 21.1 §:n mukaan tavarán on oltava virheetön sillä hetkellä, kun vaaranvastuu siirtyy ostajalle.⁹⁰ Vaaranvastuuta koskevan sääntelyn lähtökohtana on, että vaaranvastuun ollessa ostajalla, on ostaja KL 12 §:n mukaisesti velvollinen maksamaan kauppahinnan, vaikka tavara on tuhoutunut, huonontunut, kadonnut tai vähentynyt myyjästä riippumattomasta syystä.⁹¹ Vaaranvastuuta koskevat säännökset tulevat kyseeseen tilanteissa, joissa tavaraa katoaa varkauden vuoksi tai vahingoittuu tapaturmassa, eikä syynä ole myyjän huolimattomuus⁹², vaikkei tavarán katoamisen syytä saada selville. Tämä tarkoittaa sitä, että ostajalla ei ole tällöin

⁸⁸ Ks. Turun hovioikeuden 30.4.2015 antama tuomio no 419 S14/ 588. Tuomio on lainvoimainen. Myyjän toimintaa ei katsottu huolimattomaksi, jolloin vahingonkorvausta ei voitu tuomita, mutta itse tavarassa oli virhe, jonka perusteella hinnanalennukselle oli peruste tavarán luovutushetken käyvän arvon määrään.

⁸⁹ Ks. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 50.

⁹⁰ Routamo – Ramberg 1997, s. 169.

⁹¹ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 50.

⁹² HE 93/1986 vp, s. 56-57.

mahdollisuutta saada vahingonkorvausta kaupasta aiheutuneista vahingoista, koska tilanteen katsotaan olevan ostajan vastuulla.

Vaaranvastuuta koskevissa säännöksissä ei nimenomaisesti mainita, mitä merkitystä vaaranvastuulla on, kun se on myyjällä. Lähtökohtaisesti myyjän voidaan katsoa syyllistyneen sopimusrikkomukseen, jos tavaraa ei luovuteta ajoissa tai se on virheellinen. KL:n vaaravastuuta koskevia säännöksiä on tulkittava seuraavasti: lain 12-16 §:t eivät ilmennä myyjän vaaranvastuuta, vaan tilanteissa, joissa vaaranvastuun voidaan ajatella olevan myyjällä, myyjän vaaranvastuu perustuu sopimusrikkomuksia ja niiden seuraamuksia koskeviin säännöksiin. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa tavara katoaa, jolloin myyjä on viivästynyt, voi ostaja vaatia 22-29 §:n mukaisia seuraamuksia, esimerkiksi vahingonkorvausta, sopimuksen täyttämistä tai kaupanpurkua.⁹³ Vaaranvastuuta koskevassa sääntelyssä pääsääntönä onkin, että vaaranvastuu siirtyy myyjältä ostajalle, *kun tavara luovutetaan*. Tästä on kuitenkin poikkeuksia, jotka listataan seuraavasti:⁹⁴

- Osapuolten välinen *sopimus toisesta vaaranvastuun siirtymähetkestä*.

-Vaaranvastuu voi siirtyä ennen luovutusta tilanteissa, joissa *ostaja on viivästynyt* eli noutaa tavarat sovittua myöhemmin. Tällöin vaaranvastuu siirtyy ostajalle, kun myyjä on tehnyt ne toimet, joita tavarat luovutus häneltä edellyttää. Myyjällä voi olla velvollisuus huolehtia tavarasta ostajan viivästyessä, mutta tämä ei tarkoita, että myyjällä olisi vaaranvastuu tavarasta.

- Kun *ostajan on noudettava tavara muualta kuin myyjän luota*. Tällöin vaaravastuu siirtyy, kun ostaja on saanut tiedon, että nouto on mahdollista.

- *Kuljetettavana oleva tavara*, kuten öljylasti. Tavara myydään ostajalle kuljetuksen aikana *kuljetusasiakirjaa* vastaan, jossa määrätään asiakirjan haltijalle oikeus

⁹³ HE 93/1986 vp, s. 57. KL:n vaaranvastuuta koskevia säännöksiä vastaa parhaiten CISG:n 66-70. 70 artiklassa ilmaistaan, että mikäli myyjä on syyllistynyt olennaiseen sopimusrikkomukseen, 67-69 artiklan määräykset eivät estä ostajaa vaatimasta seuraamuksia sopimusrikkomuksen perusteella. Vastaavanlainen selventävä normi olisi voitu ottaa KL:n vaaranvastuuta koskeviin säännöksiin mukaan, sillä KL:n 12-14,16 §:n vaaranvastuuta koskevista säännöksistä ei sanamuodon perusteella selviä, voiko ostaja vaatia seuraamuksia ollenkaan.

⁹⁴ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 50-51.

saada tavara haltuunsa. Lähtökohtana tällöin on vaaranvastuun siirtyminen kaupantekohetkellä, mutta edellytyksenä on, että ostaja voi myös tarkistaa tavaranky-seisenä ajankohtana.

- Mikäli ostajalle luovutetaan kuljetusasiakirjan lisäksi *vakuutuskirja*, voidaan *olosuhteiden katsoa olevan sellaiset, että ostajalla on vaaranvastuu kuljetuksen alusta lähtien*. Tällöin ostajan täytyy maksaa kauppahinta, mutta hän voi vaatia korvausta vahingoista vakuutuskirjassa mainitulta vakuutuksenantajalta.⁹⁵

Listassa olevia vaaranvastuun siirtymähetkiä rajoittaa KL:n 14 §. Sen mukaan vaaranvastuu ei siirry myyjältä ostajalle ennen kuin tavaraan tai kuljetusasiakirjaan tehdyin merkinnöin tai muulla tavoin on tehty selväksi, että tavara on tarkoitettu ostajalle. Tämä tarkoittaa, että vaaranvastuu ei voi siirtyä, ennen kuin tavara on *erotettu ostajan lukuun*. Tavara on siis valmiiksi yksilöitävä ostajan lukuun, jotta vaaranvastuu voi siirtyä ostajalle 7.2 §:n kaukokaupassa, 13.2 §:n ostajan viivästystilanteissa, 13.3 §:n noudettaessa muulta kuin myyjältä.⁹⁶

Käsitykseni mukaan vaaranvastuuta koskevaa sääntelyä ei tule tulkita siten, että se poistaisi myyjän vastuuta millään muotoa tilanteissa, joissa myyjä on syylistynyt sopimusrikkomukseen. Tämä tarkoittaa, että myyjä ei vapaudu vastuusta pelkäämään vetoamalla vaaranvastuun siirtymiseen ostajalle, mikäli tavarassa esimerkiksi laatuvirhe tai oikeudellinen virhe. Sen sijaan tavaralla on *vaaranvastuun siirtymishetkellä* vastattava siitä, mitä lain 17 §:n mukaan voidaan edellyttää eli tavaralla virheellisyttä arvioidaan vaaranvastuun luovutushetkellä. Voidaan esimerkiksi ajatella, että mikäli tavaralla tekninen käyttöikä on selvästi luvattua lyhyempi, ei myyjä vapaudu vastuusta, sillä perusteella, että vaaranvastuu on ostajalla. Tavaralla teknistä käyttöikää arvioitaessa voidaan olettaa, ettei tavara ole ollut vaaranvastuun siirtymishetkelläkään sopimuksenmukainen, jos menee rikki selvästi ennen teknisen käyttöiän päättymistä. Tällöin todistustaakka ainakin välittömistä vahingoista on myyjällä.

⁹⁵ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 51–53.

⁹⁶ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 54.

3.2 Myyjän huolimattomuus

Pelkkä virhe sopimussuorituksessa ei riitä välillisten vahinkojen korvausperusteeksi. Tämän lisäksi myyjän toiminnan on oltava huolimatonta tai hänen on tullut antaa erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa. Välillisten vahinkojen vastuuperusteena tarkastellaan nyt myyjän huolimattomuutta eli tuottamusta KL 27 sekä 40 §:n näkökulmasta. Kyseiset säännökset koskevat myös myyjän kontrollivastuuta, mutta esitysteknisistä syistä käsitellään niitä ensin erikseen, ja lopuksi yhdessä kappaleessa 3.2.1.

Kauppalain tuottamusta koskevien säännösten mukaan ostajalla on aina oikeus korvaukseen, jos viivästys tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella. Lain esitöiden mukaan kyseisillä säännöksillä on merkitystä erityisesti välillisten vahinkojen korvaamisen kannalta.⁹⁷ Mainittakoon, että KL 27 § koskee seurauksia tavaran luovutuksen viivästymisestä, kun taas KL 40 § sääntelee tavaran virheen seuraamuksista. Seuraukset ovat samat eli myyjän on korvattava vahinko, mikäli hän on viivästyksessä tai hänen toimintansa on tuottamuksellista. Lain 27 § sisältää säännöksen kontrollivastuusta, ja 40 § sisältää viittauksen 27 §:ään sekä 27 §:ssä lisäksi mainitaan myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa.⁹⁸ Myyjän antamaa erityistä sitoumusta käsitellään luvussa 3.3.

Myyjän vastuu korvata välillinen(kin) vahinko syntyy, jos sopimussuorituksessa on virhe, ja sen syynä on myyjän huolimaton toiminta.⁹⁹ Mikäli taas vahingon ei voida katsoa olevan myyjän kontrollissa, on myyjä vastuusta kokonaan vapaa. Tuottamus on haluttu ottaa välillisten vahinkojen korvausedellytykseksi, koska ilman tuottamusta vahingonkorvausvastuu sekä välittömistä että välillisistä vahingoista olisi liian ankara.¹⁰⁰ Näin ollen voidaan nähdä tuottamuskonstruktion rajoittavan välillisten vahinkojen korvaamiskynnystä verrattuna välittömien vastaaviin.

⁹⁷ HE 93/1986 vp, s. 93.

⁹⁸ Ks. tarkemmin kontrollivastuusta ja tuottamuksesta luku 3.2.1 Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 286–287. Vahingonkorvaussäännökset ovat samat viivästys- ja virhetilanteissa.

⁹⁹ Laissa ei mainita vastuun syntymistä nimenomaisesti myyjän kontrollinpiirissä eli huolimattomuudesta aiheutuneen vahingon vuoksi, mutta tällainen tulkintatapa voitaneen nähdä mahdollisena, koska vastuusta vapautumisperusteena on ylivoimainen este, jolloin tuottamus puuttuu kokonaan.

¹⁰⁰ HE 93/1986 vp, s. 41.

KL 27.4 ja 40.3 §:n tarkoittama huolimattomuus myyjän puolella voi ilmetä aktiivisena tekemisenä, joka on huolimatonta tai taitamatonta tai passiivisuutena eli laiminlyöntinä.¹⁰¹ Kyse on siis annetusta tahdonilmaisusta poikkeavasta suorituksesta ostajan vahingoksi.¹⁰² Esimerkkinä laiminlyönnistä voi olla ostajalle kertomatta jättäminen tavarankäyttöä tai ominaisuuksia koskevasta seikasta.¹⁰³ Myyjän aktiivinen huolimattomuus voi ilmetä esimerkiksi hänen valitessaan tavarantoimittajan, jolla ei ole tosiasiaa mahdollisuutta suoriutua tehtävästä KL 27.2 §:n tarkoittamalla tavalla.

Myyjän huolimattomuutta voidaan myös arvioida niin sopimusta tehtäessä, kuin itse suorituksen yhteydessä. Otetaan esimerkiksi sopimuksentekovaiheen tuottamuksesta tilanne, jossa myyjä antaa sopimusneuvotteluissa harhaanjohtavia tai virheellisiä tietoja tai laiminlyö antaa siitä tietoja. Tuottamuksen tunnusmerkistö täyttyy myös, jos myyjä antaa konkreettisia tietoja tavarasta, tietäen etteivät tiedot ole luotettavia.¹⁰⁴ Tuottamusta sopimussuorituksen yhteydessä voivat olla esimerkiksi: väärät materiaalivalinnat, laadunvalvonnan puutteet, virheellinen varastointi tai pakkaaminen sekä hidastelu tavarankorjauksessa.¹⁰⁵ Myyjän vastuu ei kuitenkaan välttämättä ulotu ”sellaisiin yleisiin tavarantoimittajiin, joita myyjä käyttää toimintansa yleiseksi ylläpitämiseksi. Eri asia on, että myyjä voi itse syyllistyä huolimattomuuteen esimerkiksi tällaisen tavarantoimittajan valinnassa”.¹⁰⁶ Myyjä ei voi siis vastuusta vapautuakseen vedota tavarantoimittajansa virheeseen, ellei kyseessä ole KL 27.1-2 §:n tarkoittama ylivoimainen este.

Koska todistustaakkaa tuottamuksen näyttämisestä ei ole KL 27.4 tai 40.3 §:ssä säännelty, voidaan sen olettaa olevan ostajalla.¹⁰⁷ Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty myös eriäviä kantoja, jonka mukaan todistustaakka ei olisi yksin kummankaan osapuolen vastuulla, vaan todistustaakan määräytymisen ratkaisisi

¹⁰¹ Kivivuori 1996, s. 112–114.

¹⁰² Ks. tarkemmin tahdonilmaisusta osana oikeustoimia Kaisto 2015.

¹⁰³ Esim. Kivivuori 1996, s. 112.

¹⁰⁴ HE 93/1986 vp, s. 33. Ks. myös esim. Kivivuori 1996, s. 112–113. ja Routamo – Ramberg 1997, s. 227–228.

¹⁰⁵ Kivivuori 1996, s. 113–114.

¹⁰⁶ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 87.

¹⁰⁷ Routamo – Ramberg 1997, s. 227–228. Toisaalta ostajan todistustaakasta johtuvaa näytön hankkimista helpottaa editiovelvollisuus.

tuomioistuinin, osapuolen näyttömahdollisuudet sekä muut seikat.¹⁰⁸ Huomionarvoista on, että KL 40.1 ja 27.1 § sisältävät sanamuodon ”ellei myyjä osoita” viittaavat myyjän todistustaakkaan ainakin välittömien vahinkojen osalta. Kyseiset säännökset koskevat kuitenkin myyjän kontrollivastuuta, eivätkä tuottamusta. Näin ollen ei voitane ainakaan kokonaan vyöryttää todistustaakkaa tuottamuksen puuttumisen näyttämisestä myyjänkään vastuulle välillisen vahingon tilanteissa. Toisaalta välillisten vahinkojen korvaamiskynnystä on haluttu pitää korkeammalla, josta olisi mahdollista tehdä ajatuspäätelmä, että todistustaakka olisi tällöin herkemmin ostajalla, mutta tästä ei ole nimenomaista säännöstä kauppalaissa.

3.2.1 Myyjän viivästyksen ja kontrollivastuun suhde tuottamukseen

Kauppalain 27 ja 28 §:ssä säädetään vahingonkorvauksesta myyjän viivästystilanteissa.¹⁰⁹ Kyseisten säännösten soveltaminen voi tulla kyseeseen välillisten vahinkojen korvausvastuuta arvioitaessa vain myyjän tuottamuksen perusteella. Pelkkä viivästys tai muukaan myyjän este ei käy välillisen vahingon vastuuperusteeksi, jos myyjää kohdannut viivästys tai vahinko on hänen kontrollipiirinsä ulkopuolella eli myyjä ei ole voinut välttää vahingon syntyä. KL 27 §:n vaikeaselkoisuuden vuoksi on syytä avata lukijalle nyt koko pykälä.

KL 27 § (27.3.1987/355)

Ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii myyjän viivästyksen vuoksi, jollei myyjä osoita, että viivästys johtuu hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä, jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa.

Jos viivästys johtuu henkilöstä, jota myyjä on käyttänyt apunaan sopimuksen tai sen osan täyttämiseksi, myyjä vapautuu vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, mikäli myös mainittu henkilö olisi 1 momentin

¹⁰⁸ Kivivuori 1996, s. 114. ja Wilhelmsson – Sevón – Koskela 2006, s. 88–89.

¹⁰⁹ KL 28 § sisältää säännöksen myyjän velvollisuudesta ilmoittaa esteestä ostajalle. Jollei este tule kohtuullisessa ajassa ostajan tietoon, on ostajalla oikeus korvaukseen vahingosta, joka olisi voitu välttää, jos hän olisi saanut ilmoituksen ajoissa.

mukaan vapaa vastuusta. Sama on voimassa, jos viivästys johtuu myyjän tavarantoimittajasta tai muusta aiemmasta myyntiportaasta.

Tämän pykälän 1 ja 2 momentin mukaan ei korvata sellaista välillistä vahinkoa, jota tarkoitetaan 76 §:ssä.

Ostajalla on aina oikeus korvaukseen, jos viivästys tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella.

Säännöksessä arvioitavaksi tulevat siis ylivoimaisen este, kohtuudella huomioitavat seikat, myyjän huolimattomuus, sekä seuraukset, joita ei voida välttää tai voittaa. Säännöksen sanamuodon perusteella voi saada vaikutelman, ettei välillisiä vahinkoja korvata lainkaan, mutta todellisuudessa myös välillinen vahinko korvataan vahingon johtuessa myyjän huolimattomuudesta, koska lain 27.4 §:n sanamuoto ”ostajalla on aina oikeus korvaukseen” tarkoittaa ostajan oikeutta korvaukseen myös välillisistä vahingoista, jotka määritellään lain 67.2 §:ssä.¹¹⁰ Tämä ei kuitenkaan selviä 27 §:n sanamuodosta. Mielestäni selkeämpi sanamuoto voisi olla esimerkiksi seuraava: ”Ostajalla on kuitenkin oikeus korvaukseen välillisestä vahingosta momentin 3 estämättä, jos vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella”.¹¹¹

Vapautukseen välittömän vahingon korvausvelvollisuudesta myyjä ei ole voinut kohtuudella huomioda estettä ja hän ei myöskään ole voinut kyseisiä seurauksia kohtuudella voittaa. Kyse on siis kontrollivastuusta, jossa vastuu syntyy vahingosta, joka on myyjän kontrollin piirissä, koska vahinko olisi ollut kohtuudella estettävissä.¹¹²

KL 27 §:n tarkoittama viivästys kattaa tilanteet, joissa tavara luovutetaan myöhässä tai ei ollenkaan. Viivästyksen arviointiin vaikuttaa sopimuksen sisältö ja

¹¹⁰ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s.214.

¹¹¹ Tämäkin sanamuoto olisi kritiikille altis, koska siitä puuttuu myyjän antama erityinen sitoumus välillisen vahingon korvausperusteena. Yhtenä vaihtoehtona olisi muotoilla KL 27.1 § muotoon: ”Ostajalla on oikeus korvaukseen välittömästä vahingosta --” ja vastaavasti lain 27.4 § muotoon: ”Ostajalla on oikeus korvaukseen välillisestä vahingosta KL 40.3 perusteella”

¹¹² Kaisto – Lohi 2013, s. 272–273.

luovutettava kohde.¹¹³ Viivästystilanteissa ostajalla on lähtökohtaisesti oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia sen täyttämistä¹¹⁴. Ostajan vahingon minimoimisveloitteesta voi kuitenkin seurata, että ostaja velvollinen turvautumaan katesopimukseen ulkopuolisen kanssa. Vahingon minimointivelvoitetta käsitellään luvussa 4.2.

Ylivoimainen este toimii kontrollivastuun kääntöpuolena eli vastuusta vapautusperusteena. Ylivoimainen este estää tosiasiallisesti sopimuksen täyttämisen ja sopimusrikkomuksen syyt ovat myyjän kontrollin ulkopuolella.¹¹⁵ Esimerkiksi eläinten ja luonnonvoimien aiheuttamat esteet voidaan lukea tällaisiksi syiksi, koska ne eivät ole kenenkään vastuulla.¹¹⁶ Lisäksi on huomioitava ennakoitavuus eli pystyikö myyjä kohtuudella huomioimaan esteen kaupantekohetkellä.¹¹⁷ Ennakoitavuutta voidaan mitata sillä, kuinka usein samantapainen vahinko toistuu tai kuinka tyypillinen vahinko se on. Jos viivästyksen aiheuttava vahinko toistuu uudelleen, ei se voi olla enää ensimmäisen kerran jälkeen ennakoimaton.¹¹⁸

On kuitenkin tärkeä huomata, että KL 27.1 §:ään liittyvä ennakoimattomuus vastuuvapausperusteena tulee erottaa lain 67.5 §:n ”muusta, vaikeasti ennakoitavasta vahingosta”, jota käsitellään kohdassa 2.6.¹¹⁹ Mielestäni mielenkiintoinen kysymys ennakoitavuuden käsillä olon arvioinnissa on kysymys sen liitettävyydestä vahingonkorvausoikeudessa tunnettuun yleiseen elämäkokemukseen. Voidaanko yhteys nähdä esimerkiksi viivästystilanteissa seuraavasti: yleisen elämäkokemuksen perusteella ei voida pitää ennakoimattomana, että viivästyksen aiheuttama

¹¹³ Ks. HE 93/1986 vp, s. 74. Jos kauppa koskee määrätystä erästä olevaa tavaraa, kuten perunoita tietyistä sadosta ja erä tuhoutuu, estyy sopimuksen täyttäminen. Estettä ei kuitenkaan ole, jos kauppa koskee tiettyä ominaisuuksiltaan yksilöityä esinettä ja tämä tuhoutuu ennen luovutusta. Mitä specifimpi tuote, sitä kapeampia ovat myyjän mahdollisuudet vaihtoehtoiset sopimuksen täyttämiskeinot. Tällöin myös riski ennalta arvaamattoman tapahtuman tapahtumiselle kasvaa, mikä rajoittaa myyjän korvausvastuuta.

¹¹⁴ Kaisto – Lohi 2013, s. 266–267, 272. Ostajan oikeudesta vaatia sopimuksen täyttämistä on poikkeuksena KL 23.1 §:ssä mainitut este jota ei voida voittaa, tai jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi myyjältä kohtuuttomia uhrauksia.

¹¹⁵ HE 93/1986 vp, s. 29.

¹¹⁶ Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 108.

¹¹⁷ HE 93/1986 vp, s. 29. Esimerkiksi jos myyjä tiesi, että kaupan kohteena oleva sato tulee tuhoutumaan luonnonolosuhteiden vuoksi, hän ei voi vedota ylivoimaiseen esteeseen viivästyksen syynä tehokkaasti.

¹¹⁸ Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 108.

¹¹⁹ KL 27.1 §:n tarkoittama myyjän mahdollisuus ennakoida vahinko koskee nimenomaan välittömien vahinkojen korvausvastuuta, kun taas lain 67.2 §:n kohta 5:n vaikeasti ennakoitava vahinko tarkoittaa välillistä vahinkoa.

vahinko tapahtuisi uudelleen, vaan vastuussa olevan pitäisi pystyä tähän kohtuudella varautumaan.

Turun hovioikeus arvioi myyjän kontrollivastuun laajuutta 30.4.2015 antamassaan tuomiossa S14/ 588. Myyjä myi ostajalle käytetyn nosturin, jonka piilevien virheiden selvittäminen olisi vaatinut nosturin asentamista kuorma-autoon, olisi vienyt aikaa ja aiheuttanut merkittäviä kustannuksia myyjälle myös nostaen nosturin myyntihintaa. Tällaisen virheen olemassaolo kuului myyjän vaikutusmahdollisuuksien eli kontrollin ulkopuolelle KL 27.1 § tarkoittamalla tavalla, koska kyse oli sellaisesta esteestä, jota myyjältä ei voitu kohtuudella edellyttää piilevän virheen selvittämistä.

Nosturissa olleita virheitä pidettiin lain esitöiden tarkoittamina piilevinä toiminnallisina vikoina, eikä tuomioistuimen mukaan kyseiset virheet olleet myyjän kontrollivastuun piirissä. Näin ollen ostaja ei ollut oikeutettu vahingonkorvaukseen, mutta oli oikeutettu hinnanalennukseen sekä asiasta hänelle aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen.¹²⁰ Tiivistetysti sanoen, kauppalain tarkoittaman ylivoimaisen esteen muodostivat myytävän esineen virheellisyys selvittämisestä johtuvat suuret kustannukset sekä ajanhukka. Taustalla voitaneen nähdä vaikuttavan vaihdannan sujuvuuden periaatteen. Voidaan ajatella olevan osapuolien kannalta taloudellisesti järkevämpää, ettei kaikkia virheitä edes pyritä etukäteen selvittämään kohtuuttomien kustannuksien ja ajankäytön vuoksi. Vaikka sopimukset ovat pidettävä, voidaan esimerkiksi hintaa koskevaa sopimusehtoa kohtuullistaa esineen käypää arvoa vastaavaksi, niissä tilanteissa, joissa lainsäädäntö sen mahdollistaa.

Vahingon syynä voi olla muukin kuin ylivoimainen luonnonilmiö tai vahinko, johon ei mitenkään voida varautua. Tällöin kyseeseen voi tulla kustannusvertailu. Voidaan esimerkiksi arvioida, olisiko vahinko vältetty rakentamalla riittävä laitteisto poikkeuksellisen luonnonilmiön varalle. Jos katsotaan, että tällaisen laitteiston rakentaminen olisi liian kallista suhteessa saavutettuun hyötyyn, sallitaan

¹²⁰ Turun hovioikeuden 30.4.2015 antama tuomio no 419 S14/ 588. Tuomio on lainvoimainen.

myyjän ottavan riskin vahingon aiheutumisesta¹²¹. Tästä Turun hovioikeuden tapauksessa oli kyse. Arvioitavaksi tulee, millaisia toimenpiteitä myyjältä voidaan kohtuudella vaatia.¹²²

Kuten huomaamme, myyjän huolimattomuuden arviointi kytkeytyy kontrollivastuuseen ja viivästystilanteisiin siten, että kutakin tunnusmerkistöä tulee arvioida suhteessa toisiinsa silloin, kun kyseessä on tilanne, jossa myyjän tuottamus on kiistanalaista. Mikäli tilanne on sellainen, että se ei ole myyjän kontrollivastuun piirissä, ei hänen toimintansa ole voinut olla myöskään huolimatonta, koska tilanne on ollut hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella. Kyse on siten tapauskohtaisesta kokonaisarviointista esimerkiksi kohtuusseikat huomioon.

Edellä mainitussa Turun hovioikeuden tapauksessa myyjän ylivoimainen este ei tosiasiallisesti ollut sellainen, etteikö hän olisi voinut absoluuttisesti mitenkään selvittää virheitä ennen myyntiä. Virheen selvittämiseen uhratut kustannukset olisivat olleet lain tarkoittamalla tavalla kohtuuttomia, eikä virheen selvittämistä tällöin edellytetä. Tapauksen lopputulos kuulostaa lakiteknisesti oikeudenmukaiselta jo siksikin, koska eihän esimerkiksi asuntokaupassakaan voida edellyttää myyjän purkavan rakennuksen rakenteita täysin auki, osoittaakseen oman toimintansa huolellisuuden ja moitteettomuuden. Myyjän vahingonkorvausvastuuta ja ostajan oikeussuojan tarvetta arvioitaessa, on hyvä muistaa, että mikäli myyjä ei pysty esineen luonteen vuoksi esimerkiksi virheen korjaamiseen tai uuteen toimitukseen, voidaan hinnanalennuksella tai viimekädessä purkamalla kauppa päästä osapuolten kannalta oikeudenmukaiseen lopputulokseen.

KL 28 § asettaa myyjälle velvollisuuden ilmoittaa kohtuullisessa ajassa esteestään ja sen merkityksestä mahdollisuuteen täyttää sopimussuoritus. Myyjän laiminlyödessä ilmoitusvelvollisuutensa, on ostaja oikeutettu korvaukseen ilmoittamisen laiminlyönnin aiheuttamista välittömistä ja välillisistä vahingoista. Säännös on sikäli merkittävä, koska myyjälle syntyy korvausvastuu siitä huolimatta, että vaikka viivästys ei johtuisi tuottamuksesta myyjän puolelta, mutta ostajalle aiheutuu

¹²¹ Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006, s. 108.

¹²² HE 93/1986 vp, s. 30.

vahinko viivästyksestä, syntyy myyjälle korvausvelvollisuus, jos hän tietäessään joutuvansa viivästykseen, laiminlyö ilmoittaa ostajalle ennakolta siitä, että sopimusta ei tulla täyttämään ajoissa. Tällaista vahinkoa on esimerkiksi se, että ostaja lähettää turhaan kuljetuskalustoa noutamaan saapumatonta tavaraa sovittuna noutojankohdaksi.¹²³ Ostajalle usein aiheutuu myös muuta vahinkoa, esimerkiksi saamatta jäänyttä voittoa, jota arvioidaan normaalisti kauppalain 27.4 §:n tuottamuskonstruktion kautta. Mainitsen tämän siksi, että on syytä huomata, ettei ostajan oikeus tällöin rajoitu vain viivästysilmoituksen laiminlyönnistä aiheutuneiden kulujen korvaamiseen. Viivästyksen ilmoittamisen laiminlyöntitilanteissa ei ole tarvetta määritellä oliko syntynyt vahinko välillistä vai välitöntä, sillä molemmat korvataan.

Kuten edellä mainitussa virhetilanteessa, voidaan lähteä liikkeelle siitä, että myös viivästystilanteessa ostaja on oikeutettu korvaukseen välillisestäkin vahingosta. Tämän vahvistaa KL 40.3 §:n sanamuoto, jonka mukaan ostajalla on aina oikeus korvaukseen, jos virhe tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolelta. Lopultahan ostajan kannalta ei ole useinkaan merkistä sillä, saako hän virheellisen esineen haltuunsa vai ei ollenkaan, sillä korvattavaa vahinkoa syntyy joka tapauksessa. Merkitystä vahingonmäärän suuruuteen voi olla taas sillä, milloin ostaja saa käyttöönsä virheettömän esineen. KL 40.1 §:n mukaan myyjän vastuu välittömästä vahingosta on tuottamuksesta riippumatonta, mutta 40.3 §:n perusteella myyjä vastaa tuottamuksella aiheutetusta välillisestä vahingosta.¹²⁴ Viivästystilanne eroaa virhetilanteesta siten, että tavaran virheellisyyttä ei tarvitse, eikä edes voida erikseen todeta, vaan pelkkä viivästys itsessään riittää. Kyseessä on tällöinkin virhe sopimussuorituksessa.

Mikäli osapuolet eivät olet sopineet tavaran luovutuksen ajankohdasta, sovellettavaksi tulee KL 9.2 §. Sen mukaan myyjällä on oikeus määrätä luovutuksen tarkempi ajankohta, jollei olosuhteista ilmene, että ostajan tulee valita ajankohta.¹²⁵ Mainittakoon KL 42 §, josta seuraa se, että mikäli ostajalla on myyjän

¹²³ Ks. HE 93/1986 vp, s. 81.

¹²⁴ HE 93/1986 vp, s. 91.

¹²⁵ Ks. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 42-42. Sopimuskumppanit voivat valita luovutuksen määrättynä ajankohdaksi, viipymättä, vaadittaessa.

viivästykseen tai tavarán virheeseen perustuva vaatimus, saa ostaja pidättyä kaup-
pahinnan maksamisesta vaatimustaan vastaavalta osalta.

Ostajan intressissä on pyrkiä etukäteen sopimaan, että myyjä luovuttaa tavarán tiettyä ajankohtana, jotta ostaja voisi saada oikeussuojaa vahingonkorvauksen muodossa viivästystä koskevan 27 §:n perusteella.¹²⁶ KL 22 §:n perusteella myyjä on viivästyksessä silloin, tavaraa ei luovuteta lainkaan tai jos se luovutetaan liian myöhään.¹²⁷ Toisaalta huomattava kuitenkin on, että mikäli myyjän katsotaan olevan KL 27.1 §:n tarkoittaman ylivoimaisen esteen rasittama, on myyjä tällöin todellakin vahingonkorvausvastuusta vapaa, vaikka tavarán toimitus viivästyisikin ja aiheuttaa ostajalle vahinkoa. Tosin myyjän oikeus vedota viivästystilanteessa ylivoimaiseen esteeseen säilyy vain niin kauan, kuin este on olemassa. Voidaan siten puhua esteen ja viivästyksen välisestä syy-yhteydestä, joka poistuu esteen hävitessä, jonka jälkeen sopimussuoritus on mahdollinen.¹²⁸ Myyjä ei luonnollisesti joudu vastuuseen viivästyksestä, joka johtuu ostajasta.¹²⁹ Ostajan kannalta voi olla tärkeää pystyä purkamaan kauppa myyjän ylivoimaisen esteen estämättä, vaikkei ostaja olisikaan oikeutettu vahingonkorvaukseen.

Tietojeni perusteella en ole nähnyt kotimaisessa kirjallisuudessa tai esitöissä näkökulmaa, joka suhtautuisi torjuvasti ostajan mahdollisuuteen purkaa kauppa viivästyksen perusteella myyjän ylivoimaisesta esteestä huolimatta. KL 25 §:n mukaan ostaja saa purkaa kaupan viivästyksen perusteella, jos sillä on ostajalle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Mainittakoon vielä lopuksi, että mikäli kyseessä on KL 27 §:n tarkoittama ostajalle erityisesti hankittava tai valmistettava tavara, ostajalla on oikeus kaupan purkuun viivästyksen perusteella vain, jos kaupan tarkoitus jää hänen osaltaan olennaisesti saavuttamatta. Ostajalla on myös mahdollisuus vaatia vahingonkorvauksen lisäksi ja kaupan purun vaihtoehtona sopimuksen täyttämistä, mikäli myyjällä on

¹²⁶ Luovutuksen ajankohta kytkeytyy myös KL:n vaaranvastuuta koskevaan sääntelyyn. Ks. kohta 3.1.4.

¹²⁷ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 53.

¹²⁸ Routamo – Ramberg 1997, s. 229. CISC art. 79.3 sisältää määräyksen, että vastuusta vapautuminen voi koskea vain sitä aikaa, jonka estekin kestää. KL 27 §:n perusteella lopputulos on sama: myyjä vapautuu vastuusta vain siltä osin kuin viivästys johtuu esteestä.

¹²⁹ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 45.

sellainen KL 23 §:n tarkoittama ylivoimainen este, joka lakkaa *kohtuullisessa*¹³⁰ ajassa. Ostaja ei saa kuitenkaan viivytellä kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä, koska tällöin hänellä on enää oikeus vaatia kaupan purkua sopimuksen täyttämisen sijaan¹³¹.

3.3 Myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa

Myyjän aiheuttaman irtaimen kaupan virheen välillisten vahinkojen toisena korvausperusteena on myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa. KL 40.3 §:n mukaan ostajalla on oikeus korvaukseen välillisestä (ja välittömästä) vahingosta, jos tavara poikkesi kaupantekohetkellä siitä, mihin myyjä on erityisesti sitoutunut.¹³² Oletamme nyt, että vahinko tai virhe ei johdu myyjän huolimattomuudesta, vaikkakin myyjän toiminta on sinällään huolimatonta siten, että tavara poikkeaa siitä, mitä myyjä on erityisesti luvannut. Tällöin on ratkaistava, milloin myyjä on antanut erityisen sitoumuksen lain tarkoittamalla tavalla.

Lain esitöiden mukaan erityisen sitoumuksen tulee ”yleensä perustua siihen, mitä myyjä on nimenomaisesti ilmaissut”. Tämä tarkoittaa esimerkiksi myyjän antamaa tahdonilmaisua, että tavaralla on ostajan kannalta määrätty, keskeinen ominaisuus, tai ostajan antamaa tahdonilmaisua, jossa edellytetään tavaralta määrättyä ominaisuutta, josta tietoisena myyjä on solminut sopimuksen. Myyjä voi antaa erityisen sitoumuksen esimerkiksi markkinointi- tai sopimusneuvottelutilanteissa. Kyse on ilmaisutavasta, joka *aiheuttaa ostajassa erityisen luottamuksen tiedon oikeellisuudesta*.¹³³ Erityinen sitoumus viittaakin jo sanamuotonsa puolesta siihen, että tahdonilmaisunantajan antama viesti koskee ostajan erityiseen tarkoitukseen annettua

¹³⁰ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 187–188. Kohtuullisen ajan arvioinnille ei ole yksiselitteistä mittaria, vaan apuna voidaan käyttää muun ohella sopimuskäytäntöä, OikTL 36 §:lää vakiosopimuksia sekä sopimuksen edellytysten raukeamista koskevaa edellytysoppia. Ks. myös esim. Kaisto 2015, s. 272–276. Edellytysopin asemasta OikTL 3 luvun sääntelyn näkökulmasta.

¹³¹ Ks. HE 93/1986 vp, s. 67.

¹³² Vrt. CISG art. 79, josta puuttuu kokonaan maininta erityisestä sitoumuksesta.

¹³³ Ks. HE 93/1986 vp, s. 94. Esimerkiksi myyjän antama tahdonilmaisus, että kauppatavarana oleva kone todella säästää energiaa ostajan tuotantoketjussa tai tavarassa on korostettu olevan tietty, myyjän tahdonilmaisun mukainen ominaisuus, täyttää myyjän antaman erityisen sitoumuksen tunnusmerkistön. Myyjä on tällöin velvollinen korvaamaan menetetyn kustannussäästön, vaikkei hänen edes olisi pitänyt tietää koneen virheestä. Toisaalta yleisluontoista, kaupantekoon liittyvää kehumista ei voida pitää erityisenä sitoutumisena, vaan kyseessä on oltava esimerkiksi konkreettinen tavarantoiminnan ominaisuus.

sitoumusta, ei pelkkää yleistä tarkoitusta. Erityinen sitoumus tarkoittaa siten sitoumuksen muotoa ja sen sisältöä, eikä pelkkä yleinen tavarankuvaaminen riitä.¹³⁴

Tämä soveltamistapa on perusteltu yhtäältä jo siksi, että välillisten vahinkojen korvaamiskynnys on haluttu pitää korkeammalla kuin välittömien vastaava, ja toisaalta siksi, että markkinointiin on perinteisesti kuulunut kaupallinen kehuminen, oli pa sen eettisyydestä mitä mieltä tahansa.

Mielestäni KL 17 ja 40.3 §:n välinen suhde ei ole täysin selvä. Lain 17 § koskee sopimuksen mukaisuutta eli sitä, mitä osapuolet ovat sopineet tavarankuvasta, määrästä laadusta ja muista ominaisuuksista.¹³⁵ Lain 40.3 § sääntelee taas myyjän antamaa erityistä sitoumusta. Käsitykseni mukaan kyse on aste-erosta, jolloin 17 §:n tarkoittama sopiminen täyttyy herkemmin kuin 40.3 §:n tarkoittama erityinen sitoumus eli molemmat voivat kyllä täytyä yhtä aikaa, mutta erityinen sitoumuksen täyttyminen on korkeamman kynnyksen takana, sillä yleensä esimerkiksi tavarankuvasta on sovittu edes jotain, mutta ei läheskään aina 40.3 §:n edellyttämällä tarkkuudella.

Hieman eri näkökulmasta kirjoittavat Routamo – Ramberg, joiden mukaan 17 §:n tarkoittaman sopimuksen tulkinta-aineistona ei käytetä vain myyjän antamia suoria vakuutuksia tavarankuvasta, vaan laajemmin myös esimerkiksi sopimuksen ”johdannossa olevia tai muita tietoja, jotka on annettu sellaisella tavalla, että ne on kohdalla otettava huomioon, jos ne ovat olleet syynä päätökseen ostaa tavara sovitulla ehdoilla”.¹³⁶ Tämä pitää kuitenkin ymmärtää siten, että ostaja voi luottaa myyjän antamaan informaatioon tavarankuvasta silloinkin, kun KL 40.3 §:n

¹³⁴ Routamo – Ramberg 1997, s. 142, 291. Ostajalle on erityisen merkityksellistä se, että korvausvastuu ulottuu myös välillisiin vahinkoihin. Vrt. Wetterstein 1982, s.217. Erityinen sitoumus ei suoraan tarkoita myyjän tahdonilmaisua velvoittautumisesta vahingonkorvauksen suorittamiseen, jos tarkoitettu esineen ominaisuus puuttuu.

¹³⁵ Huomaa kuitenkin, että KL 17 §:n 2 kohdassa mainitaan, että tavarankuva tulee soveltua siihen erityiseen tarkoitukseen, johon tavaraa oli tarkoitus käyttää, jos myyjän on kaupantekohetkellä täytynyt olla selvillä tästä tarkoituksesta ja ostajalla on ollut perusteltua aihetta luottaa myyjän asiantuntemukseen ja arviointiin. Lain esitöissä ei avata tämän tarkemmin erityistä tarkoitusta, saatikka suhdetta lain 40.3 §:n erityiseen sitoumukseen. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 145–147. Erityinen tarkoitus on koskea esimerkiksi tilanteita, joissa ostajalla ei ole riittäviä tietoja, jotta hän osaisi määrittellä tavaralla edellytettäviä ominaisuuksia, jotka tavaralla on oltava hänen erityistä tarkoitusta varten. Tällainen tilanne voi tulla vastaan esimerkiksi ostettaessa varaosaa myyjän aiemmin myymään tavaraan.

¹³⁶ Routamo – Ramberg 1997, s. 142.

erityinen sitoumus ei vielä täyty. Mikäli erityinen sitoumus ei täyty, on ostaja edelleen oikeutettu vahingonkorvaukseen välittömistä vahingoista. Käsittääkseni KL 40.3 §:n myyjän antamaan erityiseen sitoumukseen on vedottu menestyksekkäästi suhteellisen harvoin. Avoimeksi jää, voiko KL 17 §:n ostajan erityisen tarkoituksen osittainen päällekkäisyys kaventaa KL 40.3 §:n myyjän erityisen sitoumuksen soveltamisalaa.

Myyjän antama erityinen sitoumus edellyttää korkeimman oikeuden antaman ratkaisun KKO 2017:74 perustelujen kohdan 17 mukaan sitä, että tavarán erityiset ominaisuudet ovat ”niin tärkeitä ostajalle, että niihin on kiinnitetty kauppaa tehtäessä huomiota, tai jossa myyjä on erityisesti tuonut ilmi tavarán jonkin ominaisuuden”. Kaikkea myyjän markkinoinnissa antamia tietoja ei voida pitää erityisenä sitoutumisena, vaan vain sellaisia seikkoja, jotka on korostetusti tuotu ilmi osapuolten välillä.

Tapauksessa KKO 2017:74 kyse oli tilanteesta, jossa A oli ostanut polttoöljyä maatalouskoneihinsa, ja huonolaatuinen polttoöljy oli rikkonut A:n koneiden moottoreita. Jotta kysymyksessä olisi ollut erityinen sitoutuminen, A:lla olisi tullut olla tavanomaisista polttoaineiden ostotilanteista poikkeava aihe edellyttää polttoaineen olevan hyvälaatuista. Ratkaisun perustelu saattaa kuulostaa yllättävältä, mutta kerrottakoon, että myyjä oli velvollinen korvaamaan huonolaatuisten polttoaineen välittömänä vahinkona, ja vastuuperusteena myyjän huolimattomuuteen ei enää vedottu korkeimmassa oikeudessa. Tämän takia välilliseksi vahingoiksi katsottuja moottoreiden korjauskuluja ei korvattu, sillä vastuuperusteeseen eli huolimattomuuteen ei vedottu.¹³⁷

Tapauksen tuomioistuimen perustelut kuvaavat hyvin sitä, että erityinen sitoutuminen ei täyty tilanteissa, joissa myyjälle on epäselvää tavarán tarkka käyttötarkoitus. Polttoöljyähän voidaan käyttää esimerkiksi myös asuinrakennusten lämmitystarkoitukseen, eikä tällöin öljynpoltin vaadi yhtä korkeaa laatutasoa. Toisaalta huomattava on, että kantajan jättäessä vetoamatta myyjän huolimattomaan toimintaan oikeustositseikkana välillisen vahingon korvausperusteena, ei tuomioistuin voinut

¹³⁷ KKO 2017: 74

antaa tuomiota myyjän huolimattomasta menettelystä oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 3 §:n 2 momentin väittämistaakan takia.

Otetaan mukaan vielä toinen erityistä sitoumusta käsittelevä oikeustapaus. Tapauksessa KKO 2001:77 kyse oli siitä, että myyjä oli luvannut ostajalle kaupankohteena olevan laminaatin soveltuvan perunatuotteiden pakkausmateriaaliksi. Kaupankohde ollen pakkausmateriaalia ei ollut olemassa vielä kaupantekohetkellä, mutta asiassa oli riidatonta, että myyjä oli vakuuttanut pakkausmateriaalin soveltuvan ostajan erityiseen käyttötarkoitukseen ja myös, että materiaali ei tähän soveltunutkaan. Ongelmana oli, että KL 40.3 §:n sanamuodossa mainitaan, että jos tavara kaupantekohetkellä poikkesi, mihin myyjä oli erityisesti sitoutunut. Kaupankohde on siten oltava yksilöitävissä jo kaupantekohetkellä, josta ei voinut olla kyse, koska tavara valmistettiin kaupanteon jälkeen. Näin ollen kyse ei ollut lain 40.3 §:n tarkoittamasta myyjän antamasta erityisestä sitoumuksesta, josta tavara poikkesi kaupantekohetkellä, koska tavaraa ei ollut tällöin vielä olemassa.

Ratkaisusta oikeusohjeena olkoon se, että vaikka myyjä nimenomaisesti antaisi sitoumuksen ostajalle siitä, että tavara soveltuu myyjän erityiseen tarkoitukseen, ei sekään vielä täytyä lain 40.3 §:n tarkoittamalla tavalla myyjän antamaa erityistä sitoumusta, vaan säännöksen soveltamisalaan kuuluu lähinnä erityisesineen kauppa sekä, rajatusta tavaraerästä ennalta sovittu kauppa.¹³⁸

Vaikka kyse ei ollut erityisesineen kaupasta, myyjä joutui kuitenkin vastuuseen välillisistäkin vahingoista lain 40 §:ssä mainitun huolimattoman menettelynsä perusteella, koska myyjä antoi ostajalle olennaisista ominaisuuksista poikkeavan tiedon pakkausmateriaalin soveltumisesta perunatuotteiden pakkaukseksi, josta tavara poikkesi eli oli kauppalaan 39 §:n tarkoittamalla tavalla virheellinen eli

¹³⁸ Hemmo 2002, s. 97–100. Ks. myös HE 93/1986 vp, s.8, 18. ”Erityisesineen kaupalla tarkoitetaan määrättyä esinettä koskevaa kauppaa eli kauppaa, jossa myyjän suoritusvelvollisuus alun alkaen kohdistuu tiettyyn esineeseen. Lajitavaran kaupalla tarkoitetaan sen sijaan kauppaa, joka koskee tiettyä määrää tietynlaista tavaraa”. Lajitavaran kaupassa ostajan mahdollisuutena on virhetilanteissa purkaa kauppa, vaatia uutta suoritusta tai hinnanalennusta. Ks. erityisesineestä myös Wilhelmsson – Sevón – Koskela 2006, s. 8. Erityisesineen kaupassa myyjälle ei jää valintaoikeutta sen suhteen, mitä omaisuutta hänen on luovutettava. Usein tapana on kuitenkin määritellä kaupankohde määrän ja/tai lajin mukaan, jolloin kyseessä on lajitavaran kauppa eli hankintasopimus.

sopimusrikkomuksella oli ostajalle olennainen merkitys ja myyjä sen käsitti, luovutessaan pakkausmateriaalin soveltuvan ostajan käyttötarkoitukseen.

Myyjän antaman erityisen sitoumuksen soveltuminen lähinnä erityisesineen kauppaan, sekä kauppaan ennalta määrätystä tavaraerästä eli puolilajittaiskauppaan, voi näyttää kapearajaiselta, ja sitä se onkin. Erityinen sitoumus ei taas sovellu lajitavarakauppaan, joka koskee tiettyä määrää tietynlaista tavaraa. Lajitavarakauppa tunnetaan myös nimellä hankintasopimus. Toisaalta lain sanamuodosta poikkeava soveltamisratkaisu ei myöskään olisi oikeudenmukaisena pidettävä lopputulos. Näin voimme huomata, että KL 40.3 §:n soveltamistilanteet ja -ala erityisen sitoumuksen osalta ovat rajallisempia verrattuna myyjän huolimattomuustilanteisiin esimerkiksi ajallisen ulottuvuuden näkökulmasta.

Erityinen sitoumus ei voi koskea kaupantekohetken jälkeen valmistettavaa tavaraa, mutta myyjän huolimattomuutta voidaan arvioida sopimuksentekohetken lisäksi sopimussuorituksen hetkellä. Onkin aiheellista pohtia, onko erityinen sitoumus vastuuperusteena jopa niin kutsuttu ”lain kuollut kirjain” sen rajallisen soveltamisalan vuoksi ja toisaalta huolimattomuusarvioinnin laajahkon soveltamisalan vuoksi. Toisaalta erityisen sitoumusta koskevan säännöksen olemassaolo suojaa ostajaa niissä tilanteissa, jotka sen soveltamisalaan kuuluvat.

Eri asia on, osaavatko osapuolet, erityisesti ostaja, toimia kaupantekohetkellä siten, että myyjän antama erityinen sitoumus täyttyy lain tarkoittamalla tavalla. Yleensä osapuolet eivät lähtökohtaisesti miellä edes toimivansa tietyn säännöksen tunnusmerkistön tavalla, vaan riitatilanteissa viimekädessä tuomioistuin suorittaa lain soveltamista kulloinkin saatavilla olevan näytön perusteella ja väittämistaakan rajoissa.

3.4 Ostajan ja myyjän velvollisuuksista

Tietyt velvollisuudet koskevat myös ostajaa sopimussuhteissa. Lähtökohtaisesti ostaja velvoittautuu suorittamaan sopimuksessa sovitun suorituksensa, joka voi olla esimerkiksi rahamäärän suorittaminen myyjälle, ja myyjä velvoittautuu vastaavasti valmistamaan ja toimittamaan tavarantoimittajalle. Tavarantoimittajan ollessa virheellinen, on kauppalakiin otettu säännöksiä, jotka velvoittavat osapuolia sopimussuhteissa.

Mikäli kaupankohteena olevassa tavarassa onkin virhe, velvoittaa KL 70 § ostajaa minimoimaan¹³⁹ syntyvän vahingon, ja lain 29, 32–33§:t ilmoittamaan virheestä myyjälle. Tätä edeltää luonnollisesti kaupankohteena olevan tavarankäytön tarkastus 20 §:n tarkoittamalla tavalla. Mikäli ostaja laiminlyö tämän velvollisuuden, on mahdollista, ettei hän voi vaatia vahingonkorvausta, vaikka vastuuperuste olisi sinänsä käsillä.

3.4.1 Tietoisuus virheen perustavan seikan merkityksestä ja ostajan tarkastusvelvollisuus ennen kauppaa

Kauppalain 20 § asettaa ostajalle velvollisuuden tarkistaa tavara kauppaa tehtäessä. Säännöksessä asetetaan edellytyksiä ostajan oikeudelle esittää vaatimuksia tavarankäytön virheen takia.¹⁴⁰ Voidaan puhua myös ostajan tietoisuuden merkityksestä siten, että jos ostaja on sopimuksentekohetkellä tietoinen tavarankäytön virheistä ja puutteista, hänen voidaan katsoa hyväksyneen tavarankäytön sellaisenaan. Eri asia on, jos tarkoituksena on ollut, että myyjä korjaa tavarankäytön virheet ennen luovutusta ostajalle.¹⁴¹

KL 20 § (27.3.1987/355)

Ostaja ei saa virheenä vedota seikkaan, josta hänen täytyy olettaa tietneen kauppaa tehtäessä.

Jos ostaja on ennen kaupantekoa tarkastanut tavarankäytön tai ilman hyväksyttävää syytä laiminlyönyt noudattaa myyjän kehoitusta tarkastaa se, hän ei saa virheenä vedota seikkaan, joka hänen olisi pitänyt tarkastuksessa havaita, ellei myyjä ole menetellyt kunnianvastaisesti ja arvottomasti.

CISG:n Art. 35.3 sisältää samankaltaisen säännöksen koskien tavarankäytön tarkistusta, mutta sen sijaan esimerkiksi Ruotsin GKL:ssä ei ole vastaavaa säännöstä.

¹³⁹ Ks. ostajan vahingon minimointivelvoitteesta kappale 4.2

¹⁴⁰ HE 93/1986 vp, s.65.

¹⁴¹ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 162. Ks. myös Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 109. ja GISC Art. 35.3 Myyjä ei vastaa tavarankäytön virheestä, jos ostaja sopimusta tehtäessä tiesi tai ei ole voinut olla tietämättä tällaisesta virheestä.

Oikeuskirjallisuudessa on kritisoitu säännöksen tarpeellisuutta, sillä voidaan pitää selvänä, että ostajan hankkiessa tavaran tietoisena sen laadusta, ei hän voi enää myöhemmin tehdä vaatimuksia myyjää vastaan, tavaran ollessa vastaavassa kunnossa kuin mitä se oli myös kaupantekohetkellä.¹⁴²

KL 20.1 §:n mukaan virheeseen ei voi vedota, jos voidaan olettaa ostajan tietäneen siitä kaupantekohetkellä. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä siten on, että ostaja on ollut tietoinen virheestä ja lisäksi voidaan olettaa hänen ymmärtäneen sen merkityksen. Lain esitöissä mainitaan esimerkkinä tilanne, jossa myyjä on ennen kaupantekoa ilmoittanut seikasta, johon virhe perustuu, mutta asiaan perehtymättömältä ostajalta ei voida kohtuudella edellyttää ymmärtämistä myyjän ilmoittaman seikan merkityksestä virheenä, jolloin ostaja ei menetä oikeutta vedota virheeseen.¹⁴³ Näin voi käydä esimerkiksi ostajan koeajaessa autoa, josta kuuluu ylimääräistä ääntä, mutta kyseistä automallia ensikertaa ajava ostaja ei ymmärrä, että ääni tulee rikkoutuneesta vaihdelaatikosta. Näin ollen myyjä voi joutua vastuuseen myös tilanteissa, joissa ostaja on huomannut olosuhteita, jotka indikoivat virhettä, mutta ei ole kuitenkaan ymmärtänyt tällaisten seikkojen merkitystä.¹⁴⁴

KL 20.1 § voidaan nähdä myös myyjän tiedonantovelvollisuutena, sillä huolellisesti toimiva myyjä oikaisee ostajan virheelliset käsitykset, eikä ohita tilannetta puhumalla esimerkiksi huonosta tienpinnasta. Tällöin ostaja on tullut tosiasiallisesti tietoiseksi virheen merkityksestä, jolloin sitä voidaankin pitää virheen sijasta sopimuksen mukaisen tavaran ominaisuutena. Ostajan ymmärtämistä tavaran virheellisyyden aiheuttavan seikan merkityksestä helpottaa se, mitä ilmiselvempi kyseinen seikka on. Mikäli kaupankohteena olevasta autosta puuttuu myynti-ilmoituksen mukaan tuulilasi, voidaan olettaa, että ostaja on tästä tiennyt ja myös ymmärtänyt seikan merkityksen. Ostajan tehdessä kaupan, ei hän voi enää sen jälkeen vedota virheenä tuulilasin puuttumiseen.

¹⁴² Routamo – Ramberg 1997, s. 163.

¹⁴³ HE 93/1986 vp, s.65.

¹⁴⁴ Routamo – Ramberg 1997, s. 164.

KL 20.2 § sääntelee tavarankäytön tarkistusta ennen kaupantekohetkeä. Ostajalla ei ole automaattisesti aina velvollisuutta tarkistaa tavaraa ennen kaupantekoa, ellei muuta johdu sopimuksesta, kauppatastavasta taikka muusta tavasta. Tämä asettaa käytännössä ostajalle velvollisuuden tarkistaa tavara ennen kaupantekoa, jos se on mahdollista. Tietyissä tilanteissa tarkistamisen laiminlyönti kuitenkin ei johda ostajan virheeseen vetoamisoikeuden menettämiseen. Pykälän tarkoittamana hyväksyttävänä syytä laiminlyödä tarkistus myyjän kehotuksesta huolimatta, voidaan pitää tilanteita, joissa siitä aiheutuisi kohtuuttomasti vaivaa, kustannuksia tai erityistoimenpiteitä.¹⁴⁵

Mikäli tilanne on kuitenkin sellainen, että tarkistus on mahdollista ilman juuri mainittuja syitä, voidaan tarkistuksen suorittamista myös vaatia ostajalta. Ostajan laiminlyödessä tarkistuksen, menettää hän oikeutensa vedota tavarankäytön virheeseen, jos hänen olisi myös tullut havaita tällainen virheen aiheuttava seikka. Tällöin kyse on ostajan subjektiivisista ominaisuuksista eli siitä, kuinka kattavaa tarkistusta kyseiseltä ostajalta vaaditaan ja mitä hänen olisi tullut havaita. Tähän vaikuttaa ostajan asiantuntemus, asema, tavarankäytön laatu ja alan yleinen käytäntö. Asiaan vihkiytyneeltä ostajalta voidaan edellyttää tarkempaa tarkistusta, kuin ostajalta ilman vastaavaa asiantuntemusta. Lain esitöiden mukaan yleensä ei voida myöskään edellyttää, että asiantunteamaton ostaja hankkisi tarkistukseen mukaan asiantuntijan.¹⁴⁶

Oikeuskirjallisuuden mukaan myyjän kehottaessa¹⁴⁷ ostajaa tarkistamaan tavarankäytön, mutta ostajalla ei ole itsellä mahdollisuutta tarkistaa tavaraa ennen kaupantekoa (esimerkiksi välimatkan vuoksi), hän voi menettää virheeseen vetoamisoikeutensa, jos kyseinen virhe olisi tullut tavanomaisessa tarkistuksessa huomata. Kyse on lopulta KL 20.2 §:n ”hyväksyttävän syyn arvioinnista”. Tilanteissa, joissa

¹⁴⁵ Myös myyjän huolimattomuutta välillisen vahingon korvausperusteena on arvioitu kohtuuttoman vaivan ja kustannusten vuoksi. Ks. kohta 3.2.1. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 164. Ostajalla ei ole yleistä velvollisuutta tarkistaa tavaraa, vaan ostaja voi menettää vedota virheeseen vain silloin, kun hän on tarkistanut tavarankäytön, tai hän on ilman hyväksyttävää syytä laiminlyönyt tarkistaa tavarankäytön ja hänen olisi pitänyt se tarkistuksessa havaita. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 165.

¹⁴⁶ HE 93/1986 vp, s. 65. Ks. myös Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 109. Voidaan puhua myös ostajalle asetettavasta huolellisuusvaatimuksesta.

¹⁴⁷ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 110. Vaikka KL:n mukaan ostajalle ei ole yleistä tarkistusvelvollisuutta, myyjän kehottaessa ostajaa tarkistamaan tavarankäytön, tulee ostajan myös näin tehdä, ellei ostajalla ole hyväksyttävää syytä tästä poiketa.

ostaja ei voi itse tarkistusta suorittaa, hän turvautua ulkopuoliseen tarkistusapuun. Toisaalta lain esityön mukaan ostajalta ei voida edellyttää asiantuntijan hankkimista tarkastusta varten, mutta oikeuskirjallisuuden mukaan ulkopuolisen tarkistajan avuksi hankkimista on arvioitava ”hyväksyttävän syyn yhteydessä”.¹⁴⁸ Käsitkseni mukaan edellä mainittu tulee ymmärtää siten, että tavarank tarkistustilanteissa, ostajalla on oikeus olla käyttämättä asiantuntija-apua, mutta sellaisissa tilanteissa, joissa myyjä kehottaa ostajaa tarkistamaan tavarank, eikä ostaja tähän itse pysty, voi ostaja olla velvoitettu käyttämään apunaan enemmän tai vähemmän asiantuntevaa tarkistajaa.

Käytettävissä olevassa aineistossani ei löytynyt tarkennusta siihen, että minkä tasoista tarkastaja-apua ostajan tulee käyttää myyjän kehottaessa tarkistukseen. Myöskään siihen ei löytynyt kantaa, että jos ostaja käyttää apunaan itseään vähemmän tai enemmän asiaan perehtynyttä tarkistajaa, tuleeko tällöin ostajan asemaa arvioida KL 20 §:n valossa ostajan itsensä vai käytetyn aputahon aseman mukaan. Lain sanamuodon: ”hänen olisi pitänyt tarkastuksessa havaita” mukaisesti voimme tulkita tarkoitettavan nimenomaan ostajan itsensä asemaa, riippumatta siitä kuka tarkistuksen tosiasiallisesti suorittaa.

3.4.2 Ostajan jälkitarkastusvelvollisuus

KL sisältää myös säännöksen ostajan velvollisuudesta¹⁴⁹ tarkastaa tavara kaupan teon jälkeen. Voidaan puhua ostajan jälkitarkastusvelvollisuudesta tai -oikeudesta. On syytä huomata, että KL 20.2 §:n ostajan ennakkotarkastusvelvollisuus, 49.2 §:n ostajan oikeus tarkistaa tavara ennen maksusuoritusta tai nyt käsiteltävä 31 §:n jälkitarkastusvelvollisuus eivät ole sellaisia velvoitteita, joiden laiminlyönti tarkoittaisi sopimusrikkomusta. Kyse on silti ostajan edusta, sillä hän voi selvittää tavarank laadun ennen ostopäätöstä. KL 31 §:n tarkoittama jälkitarkastusvelvollisuus

¹⁴⁸ Routamo – Ramberg 1997, s. 166. vrt. HE 93/1986 vp, s. 65.

¹⁴⁹ Wilhelmsson – Sevón – Koskela 2006, s. 148. KL:ssa säänneltäviä ostajan velvollisuuksia ovat ainakin kauppahinnan maksaminen, velvollisuus myötävaikuttaa kauppaan sekä velvollisuus noutaa tai vastaanottaa tavara. Luettelo ei ole tyhjentävä, sillä osapuolet voivat sopimuksessa sopia muista velvoitteista puolin ja toisin.

kytkeytyy myös kiinteästi 32 §:n reklamaatiovelvollisuuteen, jota käsitellään kohdassa 3.4.3.¹⁵⁰

KL 31 § (27.3.1987/355)

Kun tavara on luovutettu, ostajan on tarkastettava se hyvän tavan mukaisesti niin pian kuin olosuhteet sen sallivat.

Jos käy ilmi, että tavara tullaan kuljettamaan luovutuspaikkakunnalta, ostaja saa lykätä tarkastusta, kunnes tavara on tullut perille.

Jos ostaja tavaralla ollessa matkalla määrää sille uuden määräraikan tai lähettää tavaralla edelleen ilman, että hänellä on kohtuullista tilaisuutta sen tarkastamiseen, ja jos myyjä kaupantekohetkellä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että tavaralla määräraikka mahdollisesti muuttuu tai että tavara mahdollisesti lähetetään edelleen, ostaja saa lykätä tavaralla tarkastusta, kunnes se on tullut perille uudelle määräraikkakunnalle.

Hyvän tavan mukainen tarkistustapa vaihtelee tapauskohtaisesti. Huomioon otetaan muun ohella tavaralla laatu, ominaisuudet, käyttö, pakkaus, ostajan asema sekä mistä myyntiportaasta kulloinkin on kyse. Jos ostajan tarkoitus on jälleenmyydä tavara, ei myyntipakkausta voi välttämättä avata rikkomatta pakkausta. Tällöin hyvän tavan mukainen tarkastus edellyttää vain ulkoisten seikkojen havainnointia. Toisinaan hyvän tavan mukainen tarkastus voi edellyttää esimerkiksi koekäyttöä, jos kaupankohteena on tekninen kone. Mikäli koko tavaralla koekäyttö ei ole mahdollista, voidaan edellyttää tavaralla teknisten osakokonaisuuksien toimintojen kokeilua.¹⁵¹ Voidaankin lähteä liikkeelle siitä, että mitä laajemmin ostaja tarkistaa tavaralla, sitä todennäköisemmin tavaralla virheet tulevat esille. Lainsäätäjän tahtona

¹⁵⁰ Routamo – Ramberg 1997, s. 241. Ks. myös HE 93/1986 vp, s. 82. KL 31–32 §:n tarkastusvelvollisuudella on merkitystä arvioitaessa sitä, milloin ostajan olisi tullut havaita tavaralla virhe. Ks. myös GISC art. 38, joka eroaa KL:sta siten, että artikla 38 ei edellytä hyvän tavan mukaista tarkastusta.

¹⁵¹ HE 93/1986 vp, s. 83.

tuskin on ollut, että hyvän tavan mukainen tarkastus täyttyisi ilman huolellista tarkastelua.

Ostajan laiminlyödessä jälkitarkastuksen tekemisen, voi häntä kohdata tavarán virheeseen vetoamisoikeuden menettäminen, koska ostajan olisi tullut jo aiemmin havaita virhe, johon hän vetoaisi, mutta reklamaatiota ei ole tehty. Ostajan mahdollinen viivytys tarkastuksen kanssa vaikeuttaa hänen mahdollisuuttansa näyttää tavarán virheellisyys vaaranvastuun siirtymishetkellä, sillä kyse on tavarán virheellisyydestä ostajan saadessa tavarán haltuunsa.¹⁵²

Ostajan on siis tarkastettava tavara luovuttamisen jälkeen niin pian kuin olosuhteet sen sallivat. Kuljetuskaupassa ei kuitenkaan voida vaatia, että ostajan pitäisi tulla tarkistamaan tavara lähettämispaikkakunnalle. Tällöin tarkastusta saadaan lykätä siihen asti, kunnes tavara on saapunut perille. KL 31.3 § koskee tilanteita, joissa ostaja edelleen lähettää tavarán tai määrää sille uuden määräpaikan. Tällöinkään ostajalla ei ole käytännössä mahdollisuutta tarkistaa tavaraa ennen sen saapumista lopulliseen määränpäähän. Edellytyksenä tämän soveltamiselle on kuitenkin, että myyjän on kaupantekohetkellä tiedettävä tai olisi pitänyt tietää mahdollisesti muuttuva tavarán määräpaikka.¹⁵³

3.4.3 Ostajan reklamaatiovelvollisuus ja vahingonkorvausvaatimus

Sopimusta koskevissa virhetilanteissa ostajalla toimintavelvollisuuksia, joita hänen pitää noudattaa, elleivät osapuolet ole sopineet toisin. Pelkästään kauppalakia tarkastelemalla otsikon säännösten välinen suhde voi vaikuttaa epäselvältä, kun ostaja miettii, millaisiin toimenpiteisiin hänen tulee ryhtyä. Jotta ostaja voi tehokkaasti saada oikeussuojaa vahingonkorvauksen muodossa, on hänen reklamoitava ajoissa, sekä tehtävä vahingonkorvausvaatimus. Kauppalaissa ei ole nimenomaisesti otettu kantaa siihen, voidaanko vahingonkorvausvaatimus esittää yhdessä reklamaation kanssa. Toisaalta KL 29 §:n voitaneen sitä koskevan otsikoinnin ”Ilmoitus kaupan purkamisesta ja korvausvaatimuksesta” perusteella käsittää koskevan tilanteita, joissa sopimus puretaan virheellisyyden perusteella.

¹⁵² Routamo – Ramberg 1997, s. 242. Ks. tavarán vaaranvastuusta 3.1.4.

¹⁵³ Routamo – Ramberg 1997, s. 243.

KL 32 § (27.3.1987/355)

Ostaja ei saa vedota tavarán virheeseen, ellei hän ilmoita virheestä myyjälle kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita (*reklamaatio*).

KL 29 § (27.3.1987/355)

Jos tavara on luovutettu liian myöhään, ostaja ei saa purkaa kauppaa eikä vaatia vahingonkorvausta viivästyksen vuoksi, ellei hän kohtuullisessa ajassa luovutuksesta tiedon saatuaan ilmoita myyjälle, että hän purkaa kaupan tai haluaa vaatia vahingonkorvausta. Jos ostaja purkaa kaupan, hän ei kuitenkaan ole velvollinen erikseen ilmoittamaan vahingonkorvausvaatimuksesta.

KL 32§ sisältää säännökset reklamaatiosta ja 29 § käsittelee ilmoitusta kaupan purusta ja vahingonkorvausvaatimuksista. Voimme lähteä liikkeelle siitä, että ostajan on, tavarán tarkastuksen tehtyään, reklamoitava virheestä myyjälle kohtuullisessa ajassa. Mikäli ostaja ei näin toimi, ei hän voi tehokkaasti virheeseen vedota, eikä myöskään saada vahingonkorvausta virheen aiheuttamista vahingoista. Ostajan tarkastusvelvollisuuteen sekä reklamaatiovelvollisuuteen liittyy vielä KL 33 §, jonka mukaan ostaja saa laiminlyödä kyseiset velvollisuudet, mikäli myyjä on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaisesti ja arvottomasti.¹⁵⁴

Myyjän moitittava menettely ei kuitenkaan perusta ostajalle oikeutta viivytellä reklamoinnin tekoa tarpeettomasti, sillä yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan ostajan passiivisuudelle annetaan merkitystä. Toisaalta myös velan vanhentumiseen liittyvä sääntely vaikuttaa passiivisen velkojan asemaan.¹⁵⁵ Myös CISG sisältää ostajan passiivisuutta koskevan normin. CISG 39 artikla asettaa reklamoinnille perälaudaksi kaksi vuotta siitä, kun ostaja sai tavarán haltuunsa, paitsi

¹⁵⁴ HE 93/1986 vp, s. 85. Myyjän törkeä huolimattomuus voi ilmetä esimerkiksi tavarán valmistuksessa, kuljetuksessa, virheen havaitsematta jäämisenä. Kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä on se, että myyjä salaa tai yrittää salata tietoisesti tavarán virheen ostajalta.

¹⁵⁵ HE 93/1986 vp, s. 85.

jos osapuolet ovat toisin sopineet. Lain esitöissä esitettiin vastaavaa määräaika, mutta lopputuloksena meillä KL 32 §:n kohtuullinen aika.¹⁵⁶ Ostajan reklamointivelvollisuuden laiminlyöntiä ei pidetä sopimusrikkomuksena, mutta siitä koituvat seuraukset olla ostajalle merkittäviä, sillä myyjä on edelleen oikeutettu samaan sopimuksen mukaisen kauppahinnan, vaikkei ostaja olisi koskaan saanut tavaraa haltuunsa.¹⁵⁷

Ostajan reklamaatiolle ei ole KL:ssa muotovaatimuksia. Kirjallinen muoto toimii näyttönä siitä, että reklamaatio on todella tehty. Myös sopimukseen voidaan ottaa määräys kirjallisesta reklamaatiosta, jota tällöin on noudatettava.¹⁵⁸ Reklamaation sisällön vähimmäisvaatimuksena pidetään ostajan ilmoitusta, että tavara on virheellinen ja millä tavoin virhe ilmenee. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa vielä vaatimuksiaan, jolloin puhutaan neutraalista reklamaatiosta.¹⁵⁹ Ostaja voi periaatteessa joutua reklamoimaan jopa kolmena eri kertana:

- ensiksi vaaditaan KL 32 §:n neutraali reklamaatio,
- sitten pitää vaatia virheen korjaamista KL 34 §:n mukaan
- ja lopuksi virheellisyyden jatkuessa, KL 39 §:n mukainen reklamaatio sopimuksen purkamisesta.¹⁶⁰

Useiden reklamaatioiden tekeminen voi kuulostaa raskaalta prosessilta, mutta syyt ovat ymmärrettäviä ja kyse on myös yhteydenpidosta: ensiksi myyjä tulee tietoiseksi, että tavarassa on virhe, eikä ostajalla ole välttämättä tarkkaa tietoa virheen vakavuudesta, toiseksi kun virhe on saatu selville, on ostajalla oikeus vaatia sen korjaamista tai uutta toimitusta, ja kolmanneksi, mikäli myyjä ei täytä velvollisuuttaan korjata virhe, voi ostaja purkaa kaupan, mikäli sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys. Mainittakoon vielä, että vaikkei ostaja itse vaatisi

¹⁵⁶ HE 93/1986 vp, s. 84. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 249. Muissa pohjoismaissa vastaavissa tilanteissa aika on 2 vuotta. Tämän seurauksena ruotsalaisen ostaessa tavarat Suomesta, on ostajalla käytössä yleinen 10 vuoden aika vedota virheeseen. Sen sijaan suomalaisen ostaessa tavarat Ruotsista, jolloin sovelletaan CISG:ä, on ostajalla käytössä kahden vuoden määräaika virheeseen vetoamisaikana.

¹⁵⁷ Routamo – Ramberg 1997, s. 250.

¹⁵⁸ Routamo – Ramberg 1997, s. 247.

¹⁵⁹ Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 148. ja Routamo – Ramberg 1997, s. 246.

¹⁶⁰ Routamo – Ramberg 1997, s. 246–247.

virheen korjaamista, on myyjällä tähän KL 36 §:n mukaan oikeus omalla kustannuksellaan.

KL 29 § sääntelee sitä aikaa, jonka kuluessa ostajan on purettava kauppa tai vaadittava vahingonkorvausta tilanteissa, joissa tavara on luovutettu liian myöhään. Viivästyksen ollessa kyseessä, ei vaadita KL 32 §:n neutraalia reklamaatiota, kuten virhetilanteissa. Ostajalla on tällöin mahdollisuus pysyä passiivisena (menettämättä oikeutta vahingonkorvaukseen tai kaupan purkuun) niin kauan kunnes tavara on luovutettu. Kun viivästynyt tavara saapuu ostajalle ja hän haluaa joko purkaa kaupan tai vaatia vahingonkorvausta, alkaa kulua KL 32 §:n kohtuullinen aika, jonka kuluessa ostajan on reagoitava.¹⁶¹

3.4.4 Myyjän tiedonantovelvollisuus tavaran ominaisuuksista ja velvollisuus ilmoittaa esteestä

Tiedonantovelvollisuudella tarkoitetaan, että sopimuspuolen on annettava sopimus-kumppanille sellaiset tiedot, jotka ovat vastapuolelle olennaisia ja joilla voi olla merkitystä sopimuksentekopäätöksen ja/tai siihen liittyvien velvollisuuksien täyttämisen kanssa.¹⁶² KL 18 §:ssä säännellään myyjän antamia tietoja tavarasta, jotka kytkeytyvät pitkälti myös sopimuksenmukaisuuteen¹⁶³, sillä tavaran virheellisyyttä arvioidaan joko myyjän itsensä tai hänen lukuunsa toimivan aikaisemman myyntiportaan antamien tietojen perusteella.

Nyt käsitellään myyjän tiedonantovelvollisuutta ja sen suhdetta ostajan tarkastusvelvollisuuteen. Huomattava on, että tavaran virheellisyyteen vetoamiseen, ja sitä kautta tehokkaan vahingonkorvausvaatimuksen esittämiseen, vaikuttavat ainakin tavaran sopimuksenmukaisuus, ostajan ennakko- ja jälkitarkastusvelvollisuus, ostajan reklamointivelvollisuus sekä myyjän tiedonantovelvollisuus. KL 28 §:ssä säännellään myyjän ilmoitusvelvollisuudesta viivästystilanteissa, jota käsitellään kohdassa 3.2.1.

¹⁶¹ HE 93/1986 vp, s. 81–82. Kohtuullinen aika vaihtelee tapauskohtaisesti. Siihen vaikuttaa esimerkiksi osapuolten asema, kuinka pian ostajalla on mahdollisuus ratkaista korvausvaatimuksen esittämisen aiheellisuus. Mikäli ostaja on jo purkanut kaupan, voi ostaja myöhemmin vielä esittää vahingonkorvausvaatimuksen eli samassa ilmoituksessa ei vaadita kaupan purun ja vahingonkorvausvaatimuksen esittämistä.

¹⁶² Halila 1994, s. 11.

¹⁶³ Ks. sopimuksenmukaisuudesta 3.1

KL 18 § (27.3.1987/355)

Tavarassa on myös virhe, jos se ei vastaa niitä tietoja, jotka myyjä on antanut tavarán ominaisuuksista tai käytöstä tavaraa markkinoitaessa tai muuten ennen kaupantekoa ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan.

Tavarassa on myös virhe, jos se ei vastaa niitä tietoja, joita joku muu kuin myyjä, aikaisemmassa myyntiportaassa tai myyjän lukuun, on ennen kaupantekoa tavaraa markkinoitaessa antanut sen ominaisuuksista tai käytöstä ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Tavarán ei kuitenkaan katsota olevan virheellinen, jos myyjä ei ollut eikä hänen olisi pitänytkään olla selvillä näistä tiedoista.

Tämän pykälán 1 ja 2 momentin säännöksiä ei sovelleta, jos tiedot on ajoissa selkeällä tavalla oikaistu.

Voimme lähteä liikkeelle virheellisyyden arvioinnissa siitä, että tavarán on vastattava tietoja, jotka myyjä ostajalle antaa. Kauppalaín säännöksissä ei kuitenkaan aseteta myyjälle yleistä tiedonantovelvollisuutta, vaan myyjän tiedonantovelvollisuuden sisältö määrittyy tapauskohtaisesti. Tilanteesta riippuen, myyjä saattaa olla velvollinen ilmoittamaan sellaisista olennaisista tavarán tiedoista, jotka hänen voidaan katsoa tienneen.¹⁶⁴ Tätä tukee myös varallisuusoikeuden lojaliteettivelvoite eli osapuolen velvollisuus ottaa huomioon kohtuudella vastapuolen intressit.¹⁶⁵ Myyjän antamat tiedot voivat jopa vapauttaa ostajan tarkastusvelvollisuudesta esimerkiksi yrityskaupoissa annettavien takuiden yhteydessä.

Tietyissä tilanteissa ostaja voi vapautua osin tarkastusvelvollisuudesta myyjän antamien tietojen perusteella. Näin on esimerkiksi toimitettaessa koneita, laitteita tai

¹⁶⁴ Routamo – Ramberg 1997, s. 167. Yhteispohjoismainen lakiehdotus sisältää määräyksen myyjän yleisestä tiedonantovelvollisuudesta kohdassa 18.2 §, mutta se katsottiin liian pitkälle menevänä.

¹⁶⁵ Ari, Saarnilehto – Vesa, Annola – Mika, Hemmo – Juha, Karhu – Leena, Kartio – Eva, Tammi-Salminen – Juha, Tolonen – Jarmo, Tuomisto – Mika, Viljanen 2004.

kemiallisia aineita, joiden yhteydessä olevat asiakirjat osoittavat tavaran laatua ja ominaisuuksia. Tarkastamisvelvollisuus rajataan tällöin pois siltä osin, kuin laatu ja ominaisuudet taataan myyjän antamalla asiakirjoilla.¹⁶⁶

Lain esitöiden mukaan 18.2 §:n tarkoittama myyjän virhevastuu voi syntyä seikoista, joista myyjän olisi pitänyt olla selvillä ja josta hänen olisi olosuhteiden takia pitänyt kertoa ostajalle.¹⁶⁷ Myyjän antama erityinen sitoumus ja tietoisuus tavaran virheellisyydestä kytkeytyvät soisiinsa siten, että myyjän tietoisuudella tavaran virheestä ei ole merkitystä, vaan pelkkä tavaran käytöstä ja ominaisuuksista ostajan erityiseen tarkoitukseen annettu lupaus perustaa korvausvastuun, mikäli tavara tästä poikkeaa.¹⁶⁸

Myyjän antamalla tiedonantotavalla ei ole merkitystä virhevastuun syntymisen kannalta, vaan ostaja saa luottaa sekä suullisen että kirjallisen tiedonannon todenmukaisuuteen. KL 18 § koskee sekä virheellisiä tietoja, että tietoja, jotka ovat oikeita, mutta harhaanjohtavia. Myös tavaran käyttöä, ominaisuuksia ja säilytystä varten annettavien tietojen on oltava oikeita.¹⁶⁹ Esimerkiksi useissa sähkölaitteissa on akku, jonka käyttöikään vaikuttavat ratkaisevasti akun oikean varaustason ja säilytyslämpötilan käyttö, josta ostaja on oikeutettu samaan oikeita tietoja. Jos myyjä ei näin toimi, ja laitteen akku menee käyttökelvottomaksi pian käyttöönoton jälkeen, tavarassa voidaan katsoa olevan virhe, josta myyjä vastaa. Virhevastuun perustana on myös se, että myyjän antaman tiedon voidaan olettaa vaikuttaneen kaupantekopäätökseen. Tämän vuoksi ostaja ei voi vedota tavaran virheeseen, jos tiedolla ei ole ollut ostajalle merkitystä kauppaa tehtäessä.

Kauppalain esitöissä huomioidaan tilanne, jossa myyjä laiminlyö tiedonantovelvollisuutensa siten, ettei hän anna ostajalle mitään tietoa, tai ei anna ostajan kannalta olennaista tietoa. Tällöin myyjän virhevastuun perusteena on myyjän laiminlyönti antaa ostajalle tieto ”sellaisesta tavaran ominaisuuksia tai käyttöä koskevasta

¹⁶⁶ Routamo – Ramberg 1997, s. 167.

¹⁶⁷ HE 93/1986 vp, s. 93–94.

¹⁶⁸ Ks. HE 93/1986 vp, s. 94. Voidaan ajatella myyjän toimineen huolimattomasti, jos hän ei ole varmistanut tavaran luvattua käyttötarkoitusta tai ominaisuutta paikkaansa pitäväksi.

¹⁶⁹ HE 93/1986 vp, s. 62. Mikäli myyjä on epävarma jonkin tavaraa koskevan tiedon oikeellisuudesta, tulee hänen liittää tällaiseen epävarmaan tietoon maininta siitä, että tieto on epävarma.

seikasta, josta hänen olisi pitänyt olla selvillä ja jolla hänen olisi pitänyt ymmärtää olevan ostajan kannalta tärkeä merkitys.” Tilanne, jossa myyjä ei antaisi mitään tietoja tavarasta, on epätodennäköinen, mutta aktualisoituessaan tulisi arvioitavaksi myyjän tietoisuus tavarasta, sekä myyjän asemassa olevan tahon ymmärrys tiedon tärkeydestä ostajalle.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Ks. Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seurauksista esim. Hemmo 1997, s. 182–189.

4 VAHINGONKORVAUKSEN MÄÄRÄÄN VAIKUTTAVAT SEIKAT

4.1 Lähtökohtana täyden korvauksen periaate

Vahingonkorvausoikeudessa lähtökohtana on täyden korvauksen periaate.¹⁷¹ Se tarkoittaa, että vahingonkärsijän on päästävä samaan taloudelliseen lopputulokseen, johon olisi päästy, jos sopimus olisi täytetty oikein. Tämä koskee käytännössä myös KL:n tarkoittamaa vahingonkorvausta, mikäli sopimuksen osapuoli kärsii vahinkoa sopimusrikkomuksen vuoksi¹⁷². Täyden korvauksen periaate ei ole kuitenkaan rajoittamaton, sillä kaikki vahingot eivät tule korvattavaksi ainakaan täysimääräisesti. Vahingonkorvausoikeudessa vain tarpeeksi ennalta-arvattavat vahingot ovat korvattavia, mutta ainakin KL:n tarkoittamat välilliset vahingot voidaan jo lain 67.2 §:n kohdan 5 sanamuodon mukaan korvata myös silloin, kun vahinko on vaikeasti ennakoitava.¹⁷³ Kyse onkin ennakoitavuuden aste-erosta, eikä kohdan 5 vahinkoerä ole ristiriidassa yleisen vahingonkorvausoikeuden kanssa.

KL 67-70 §:ssä säädetään vahingonkorvauksen määrään vaikuttavista seikoista. Ne kytkeytyvät täyden korvauksen määrään siten, että täyden korvauksen periaate (ja myös muut yleiset vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet) täydentää niitä silloin, kun asiasta ei ole säännöstä.¹⁷⁴ Otetaan esimerkiksi 70.1 §:n vahingon minimointivelvollisuus. Se rajoittaa täyden korvauksen periaatetta, sillä laiminlyöntitilanteissa ostaja saa itse kärsiä vastaavan osan vahingosta. Lain 70.2 § taas vaikuttaa korvauksen määrään siten, että kohtuuttoman suurta vahingonkorvauksen määrää voidaan sovittaa vahingon ennakoitavuus ja olosuhteet huomioiden.

KL:ssa ei ole säännöksiä siitä, miten eri korvauserät tulisi laskea, koska eri tyyppisissä kaupoissa syntyy niin erityyppisiä vahinkoja, ettei lakiin voitu ottaa tarkempia säännöksiä korvauksen määrän laskemista.¹⁷⁵ Näin ollen voidaan lähtökohtana

¹⁷¹ HE 93/1986 vp, s. 43. Ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 485. ja esim. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 90. Heidän mukaansa voidaan puhua myös *positiivisesta sopimusedusta*.

¹⁷² Ks. Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 90. ja Routamo – Ramberg 1997, s. 485. KL:ssa ei ole nimenomaista säännöstä täydestä korvauksesta, koska vahingonkorvauksen määrään vaikuttavat useat muut periaatteet ja säännökset.

¹⁷³ HE 93/1986 vp, s. 43. Kuten jo edellä on huomattu, vaikeasti ennakoitavat vahingot voidaan korvata välillisinä vahinkoina ainakin silloin, kun vahingon määrää on vaikea ennakoita. (ks. kohta 2.6)

¹⁷⁴ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 485.

¹⁷⁵ HE 93/1986 vp, s. 44.

pitää täyden korvauksen määrää tai positiivista sopimusetua, josta sitten voidaan vähentää niitä määriä, jotka tulevat kyseeseen seuraavaksi käsiteltävissä kohdissa 4.2-4.4.

4.2 Velvollisuus minimoida vahinko ja myötävaikutus

KL 70.1 § mukaan vahingonkärsijän on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin vahingon rajoittamiseksi. Jos tämä velvollisuus laiminlyödään, saa laiminlyöjä kärsiä itse vastaavan osan vahingosta. Vahingonkorvausta voidaan kohtuullistaa huomioiden vahingonkorvausvelvollisen mahdollisuudet ennakoida ja estää vahingon syntyminen ja muut olosuhteet. CISG:n 77 artikla poikkeaa KL 70.1 §:stä sisällöltään siten, että CISG:n mukaan vahingonkärsijän on rajoitettava vahinkoa, joka aiheutuu menetystä kauppavoitosta¹⁷⁶. KL:ssa lähtökohtana voidaan pitää kaikkien KL 67 §:ssä lueteltujen vahinkoerien rajoittamisvelvollisuutta. CISG:n kauppavoittoa näyttäisi parhaiten vastaavaan KL:n 67.2 §:n kohta 3 eli saamatta jäänyt voitto.

Rajoitustoimenpiteitä arvioitaessa, kyse on kohtuudella vaadittavien toimenpiteiden arvioinnista kauppalaan sanamuodon mukaisesti.¹⁷⁷ Sopimusrikkomuksen kohteeksi joutuneella osapuolella on usein keinoja rajoittaa sopimusrikkomuksen vaikutuksia. Toisinaan vahingonkärsijällä voi olla käytössä useitakin eri rajoitustoimenpiteitä vahinkojen minimoimiseksi.¹⁷⁸ Toisaalta ei voida myöskään vaatia, että vahingonkärsijälle tulisi mieleen kaikki eri tavat rajoittaa vahinkoa.¹⁷⁹

Vahingonkärsijän taloudellinen asema ja asiantuntemus voivat vaikuttaa vahingon minimointivelvoitteen laajuuteen. Esimerkiksi kuluttaja-asemassa olevalta ostajalta ei voida edellyttää samanlaista vahingon minimointikykyä kuin

¹⁷⁶ Ks. Routamo – Ramberg 1997, s. 531. Vahingonkärsijän on toimittava taloudellisesti järkevällä tavalla, ja toimintavelvollisuudet voivat muuttua: esimerkiksi sopimuksen purun jälkeen voi olla luontevinta valita katekauppa vahingon minimoimiseksi.

¹⁷⁷ Routamo 1990 Kaupan lait I, s. 229.

¹⁷⁸ Ks. HE 93/1986 vp, s. 41. ”Esimerkiksi tavaran luovutuksen viivästymisestä aiheutuvat vahingot saattavat joissakin tilanteissa muodostua selvästi pienemmiksi, jos ostaja ei pura kauppaa ja tee kauteostoa, vaan vuokraa sen sijaan tarvitsemansa kapasiteetin muualta viivästyksen ajaksi tai käyttää entistä, hitaampaa tuotantokoneistoaan teettäen ylitöitä tuotantotappioiden välttämiseksi”.

¹⁷⁹ Routamo 1990 Kaupan lait I, s. 229. Vrt. Routamo – Ramberg 1997, s. 531. Vahingonkärsijän on toimittava taloudellisesti järkevällä tavalla, ja toimintavelvollisuudet voivat muuttua: esimerkiksi sopimuksen purun jälkeen voi olla luontevinta valita katekauppa vahingon minimoimiseksi.

elinkeinonharjoittajalta, jonka taloudelliset ja tiedolliset resurssit ovat usein paremmat.¹⁸⁰ Eri minimointivaihtoehtojen mahdollisuus näyttäisi helpottavan vahingonkäräjän mahdollisuutta saada korvaus, vaikkei rajoitustoimenpide jälkikäteen tarkasteltuna olisikaan edullisempina rajoitustoimenpide useista vaihtoehdoista. Huomioitava kuitenkin on, että vahingonkäräjältä edellytetään hänen asemansa edellyttämiä toimenpiteitä.

Mikäli vahingonkäräjä onkin laiminlyönyt velvollisuutensa rajoittaa vahinkoa eli myötävaikuttanut sen syntymiseen, alennetaan korvausvastuuta tai se jopa poistetaan kokonaan.¹⁸¹ Tilanteissa, joissa molemmat osapuolet ovat osin vastuussa vahingon aiheutumisesta, vastuunjako voidaan jakaa murtoluvuittain osapuolten kesken. Esimerkiksi ostajan vastuulla kokonaisvahingosta voi olla 1/3 osaa ja myyjän vastuulla 2/3 osaa vahingosta.¹⁸² Tällöin ongelmana voi olla epäselvyydet osapuolten välisten osuuksien suuruuksissa, joita viimekädessä tuomioistuimien arvioi esitetyn näytön perusteella.

KL 67.3 § vaikuttaa vahinkojen luokitteluun siten, ettei välillisenä vahinkona pidetä välittömien vahinkojen rajoittamisesta aiheutuneita kuluja. Toisinpäin sanoen, välillisen vahingon rajoittamisena pidetään sen sijaan vain KL 67.2 §:ssä lueteltujen vahinkojen rajoittamis- ja minimointitoimia. Tässä ongelma on kuitenkin edelleen nähtävissä 67.2 §:n luettelon yksiselitteisyyden puuttuminen. Ongelmaa voitaneen lähteä ratkaisemaan seuraavassa kysymysjärjestyksessä: onko aiheutunut vahinko ollut välitöntä vai välillistä, löytyykö vastuuperuste korvata *välillinenkin vahinko*¹⁸³, ja viimeisenä, onko kyse ollut nimenomaan välillisen vahingon rajoittamisesta eli ovatko vahinkoa kärsineen rajoitustoimenpiteet olleet kohtuullisia KL 70 §:n tarkoittamalla tavalla.

¹⁸⁰ Hemmo 2005, s. 318.

¹⁸¹ Ks. Routamo – Ståhlberg, – Karhu 2006, s.34 –35.

¹⁸² Routamo 1990 Kaupan lait I, s.229.

¹⁸³ Jotta välillinenkin vahinko tulisi korvattavaksi, on käsillä oltava KL 40 §:n tarkoittama myyjän antama erityinen sitoumus, josta tavara poikkeaa tai virhe tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella.

4.3 Vahingonkorvauksen ennakoitavuuden ja olosuhteiden merkitys

Otsikoksi olisi yhtä hyvin voitu nimetä ”vahingonkorvauksen alentaminen” kuten KL 70.1 §:ssä, mutta tarkoitus on tuoda ennakoitavuuden ja siihen liittyvien olosuhteiden merkitystä vahingonkorvauksen määrää laskettaessa. Vahingonkorvaustahan voidaan alentaa myös rajoitustoimenpiteiden laiminlyönnin kautta. CISG:ssä ei ole suoraan vastaavaa sääntöä, mutta artiklan 74 perusteella mainitaan, ettei vahingonkorvaus saa olla suurempi kuin se vahinko, jonka sopimusta rikkonut osapuoli sopimusta tehtäessä ennakoi tai hänen olisi pitänyt ennakoida.¹⁸⁴ Myös Ruotsin ja Norjan kauppalaat sisältävät säännökset vahingonkorvauksen sovittelusta kohtuuttomuuden perusteella.¹⁸⁵

KL 70.2 § (27.3.1987/355)

Vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos se on kohtuuton ottaen huomioon vahingonkorvausvelvollisen sopijapuolen mahdollisuudet ennakoita ja estää vahingon syntyminen sekä muut olosuhteet.

Säännös vaikuttaa ristiriitaiselta siksi, että lain säännösten mukaan laskettu korvaus voisi olla kohtuuton. Säännöksen tarkoittamia kohtuuttomia vahingonkorvaustilanteita voi kuitenkin syntyä, sillä KL koskee sekä yksityisten välisiä että liikekauppoja samansisältöisenä ja sisältää ankaran vastuun piiriin koskevia säännöksiä.¹⁸⁶

KL 70.2 § ilmentää sitä, että tapauksen olosuhteista riippuu, voidaanko vahingonkorvauksen määrää sovittaa ja kuinka paljon. Kyseinen säännös koskee sekä välitöntä että välillistä vahinkoa. Lain esitöiden mukaan säännös koskee ensisijaisesti tilanteita, joita vastuussa olevan on ollut *vaikea ehkäistä ja ennakoita*. Säännöksen tarkoituksiin mahdollisuuksiin ennakoita ja estää vahingon syntyminen vaikuttavat ainakin: *kaupan luonne, sopimusrikkomuksen syy, sopimusrikkomukseen*

¹⁸⁴ CISG art. 74

¹⁸⁵ Routamo – Ramberg 1997, s. 534.

¹⁸⁶ Routamo 1996, s. 220. Myös sopimusehtoja on mahdollista kohtuullistaa oikeustoimilain (13.6.1929/228) 3 luvun 36 §:n perusteella. Routamo – Ramberg 1997, s. 534. KL:n 70.2 § yhdenmukaistaa korvausvastuuta sopimussuhteissa ja niiden ulkopuolisissa vastuutilanteissa.

*syyllistyneen huolimattomuuden aste, vahinkoa kärsineen toiminta, vahingon laajuus, olemassa olevat vakuutukset sekä vakuutusmahdollisuudet.*¹⁸⁷

KL 70.2 § kytkeytyy myyjän tuottamukseen siten, että mikäli myyjä on aiheuttaessaan sopimusrikkomuksen toiminut törkeän huolimattomasti, ei vahingonkorvausta alenneta ilman erittäin painavia syitä.¹⁸⁸ Vahinkoa kärsineen toiminnalla voidaan tarkoittaa tilannetta, jossa vahingonkorvausta ei tule alentaa vahingon minimointia koskevan 70.1 §:n perusteella, mutta se voidaan silti ottaa kokonaisharkinnassa huomioon yhtenä seikkana. Myös vahinkoa kärsineen mahdollisuudet esimerkiksi keskeytysvakuutuksen ottamiseen ja käyttämiseen voivat toimia kohtuullistamisperusteina. Tällöin vahingonaiheuttaja vastaa siltä osin vahinkojen korvaamisesta, kuin vahingonkärsijän vakuutus ei kata vahinkoa vakuutusehtojen omavastuu- ja muiden vastaavien ehtojen perusteella.¹⁸⁹

¹⁸⁷ HE 93/1986 vp, s. 131. ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 534.

¹⁸⁸ HE 93/1986 vp, s. 131-132.

¹⁸⁹ Routamo – Ramberg 1997, s. 536.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

On huomattava, että vahinkojen luokittelu välillisiin tai välittömiin ei useinkaan ole vielä itsessään ratkaisevaa vahingonkorvausvastuun laajuuden näkökulmasta. Kiinnittäisin huomion kauppalain säännöksistä välillisten vahinkojen korvaamisen edellytyksenä oleviin vastuuperusteisiin eli myyjän huolimattomuuteen, myyjän antamaan erityiseen sitoumukseen sekä muihin välillistä vahinkoa koskeviin normeihin.

Myyjän huolimattomuus välillisten vahinkojen korvaamisperusteena on sikäli erityinen, sillä se eroaa tavallisesta sopimusperusteisesta vahingonkorvauksesta, joka perustuu sopimusrikkomukseen. Tuottamuskonstruktion soveltumista sopimusperusteisiin vahinkoihin olisi syytä tutkia laajemminkin. Kuten useissa oikeustapauksissa on nähty, on myyjän puolella olevaan tuottamukseen usein jätetty vetoamatta syystä tai toisesta. Herää jopa kysymys, että ovatko asiamiehet ymmärtäneet ja huomanneet vedota välillisten vahinkojen korvausperusteisiin perustaviin oikeustosi-seikkoihin, jotta tuomioistuimilla on mahdollisuus tuomita välillisetkin vahingot korvattavaksi?

KL:n vaikeaselkoiset vahingonkorvaussäännökset eivät helpota lain sisällön ymmärtämistä pelkkää sanamuotoa tarkastelemalla. Tuomioistuinkäytännössäkin on nähtävissä vaikeuksia vahinkojen jaottelussa välillisiin ja välittömiin. Voimme ottaa esimerkiksi KL 67.2 §:n kohdan 5 ”muu samankaltainen vaikeasti ennakoitava vahinko”, joka sanamuotonsa perusteella voisi viitata vaikean ennakoitavuuden olevan yleisestikin välillisten vahinkojen korvausperuste, vaikka näin ei suinkaan ole. Oikeuskirjallisuuden mukaan säännöksen tarkoittamaa ”vaikeasti ennakoitava” ei pidä ymmärtää siten, että välilliset vahingot yleensä ottaen olisivat vaikeasti ennakoitavissa.¹⁹⁰

Tuomioistuimillakin on ollut vaikeuksia 67.2 §:n kohdan 5 soveltamisen kanssa – ainakin perustelujen tasolla. Esimerkiksi tapauksessa KKO 2014:61 KL 67.2 kohdan 5 soveltaminen oli tuottanut vaikeuksia tapausta aiemmin käsitelleelle Vaasan

¹⁹⁰ Ks. esim. Routamo 1996, s. 219. ja Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s. 95. sekä ks. myös Routamo – Ramberg 1997, s. 509. Voidaan argumentoida, että välilliset vahingot ovat usein ainakin määränsä puolesta vaikeita ennakoita.

hovi oikeudelle, jonka mukaan ostajan sopimuskumppanilleen maksamassa sopimussakossa oli kyse vaikeasti ennakoitavissa olevasta välillisestä vahingosta.¹⁹¹ Mielestäni ja tutkielmassa esitettyjen perustelujen valossa, säännöksen tarkoittamassa vaikeassa ennakoitavuudessa on kyse nimenomaan vahingon määrästä, eikä vahingon syntymisen ennakoitavuuden arvioinnista.

Kiinnittäisin huomion myös toiseen havaintoon KL:n vahinkolajien epäselvyyksistä. Kuten edellä on esitetty, sopimusrikkomuksesta aiheutuvat selvittely- ja tutkimuskulut ovat välittömiä vahinkoja.¹⁹² Tapauksessa KKO 2009:89 korkein oikeus oli samalla kannalla, pitäen virheen selvittämisestä aiheutuneita laboratorio- ja ultraäänitutkimuskustannuksia välittöminä vahinkoina. Sen sijaan tapauksessa KKO 2017:74 polttoaineen laadun selvittämisestä aiheutuneita laboratoriokuluja pidettiin välillisinä vahinkoina.¹⁹³ Näiden esimerkkien valossa välillisten ja välittömien vahinkojen vahinkojaottelua ja vaikeaa ennakoitavuutta ei voida pitää selvänä.

Yhtä kaikki, tuottamukseen liittyvien näyttökysymysten vuoksi, myös todistustaakkaa koskevaan sääntelyyn olisi hyvä saada selvyttä. Nythän tilanne on niin, että välillisten vahinkojen todistustaakan jaosta ei kauppalaissa ole olemassa säännöstä.¹⁹⁴ Mikäli sellainen olisi, helpottaisi tämä myös tuomioistuimen päätöksentekoa ja selkiyttäisi asiamiesten rooleja, kun tiedossa olisi minkä seikan toteennäyttäminen on kenenkin vastuulla. Tämän voisi nähdä oikeusvarmuutta lisäävänä tekijänä.

¹⁹¹ Ks. KKO 2014:61 kohdassa 2.6.

¹⁹² Ks. kohdat 1.5 ja 2.7.

¹⁹³ Ks. Haimakainen 2018, s. 53.

¹⁹⁴ Ks. kohta 3.2